

DOBOS BOTOND ZSOLT

VÁROS A HÁZBAN

A történeti városszerkezet, mint a kortárs építészeti téralkotás előképe

témavezető: **TOMAY TAMÁS**
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola Budapest, 2013

NYILATKOZAT

Ezúton kijelentem, hogy jelen doktori értekezés teljes egésze saját munkám.

A doktori mestermunkának választott épületet egyedüli szerzőként jegyzem, vagyis az épület 100%-ban saját szellemi alkotásomnak tekinthető.

Az elméleti kutatás gondolatformáló hatását szemléltető szándékkal, a doktori értekezés 10. fejezetében (Gondolatok igazolása saját épületeimben) bemutatott egyéb építészeti tervek és épületek saját irodai keretek között készültek, de nem tekinthetők teljes egészében saját szellemi alkotásaimnak, a szerzőség változó mértékben megosztott.

Budapest, 2013. 12. 16.

Dobos Botond Zsolt

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindenkinek, akinek szakmai vagy emberi segítséggel, biztatással vagy támogatással része volt abban, hogy ez a doktori értekezés elkészülhessen.

TARTALOMJEGYZÉK

Nyilatkozat	1
Köszönetnyilvánítás	2
Tartalomjegyzék	3
Kivonat	5
Abstract	6
ELMÉLETI KUTATÁS	
1. Bevezetés	7
2. Az imitált város – Bevásárlóközpontok	12
3. Viszonyulás a városhoz - Történeti áttekintés	16
4. Viszonyulás a városhoz - Kortárs válaszok	20
5. A városhasználat ösztönzése	24
6. A városszerkezet, mint a kortárs téralkotás előképe – Az alapok	27
7. A városszerkezet, mint a kortárs téralkotás előképe – Kortárs megfogalmazások	29
8. A város, mint előkép - irányok	37
8.1 A város egészének megfogalmazása az épületben	37
8.2 A város, mint az épület tömegformálásának előképe	39
8.3 Az épület, mint fedett városi köztér	42
8.4 Városi szövet az épületben	47
8.5 Funkció feloldódása a térben	51
9. Összefoglalás	55
10. Gondolatok igazolása saját épületekben	61
10.1 Gomba (Tervpályázat)	61
10.2 Belgrádi Tudományos Ismeretterjesztő Központ (Tervpályázat)	64
10.3 Budaörsi Hársfa Óvoda (Tervpályázat)	67
10.4 Alsóörsi ELMŰ Vitorlástelep	68
10.5 MR1 Kossuth Programközpont	70
10.6 Sonrisa iroda	71
10.7 Budaörsi családi ház	71
11. MESTERMUNKA BEMUTATÁSA	73
12. Felhasznált irodalom	86
13. Képek jegyzéke	89

14. Mellékletek

1. Melléklet: Gomba pályázat tervlapjai (2009)	92
2. Melléklet: Belgrádi Tudományos Ismeretterjesztő Központ pályázat tervlapjai (2010)	102
3. Melléklet: Budaörsi Hársfa utcai Óvoda pályázat tervlapjai (2009)	110
4. Melléklet: Bemutatott tervekben közreműködők listája	118
5. Melléklet: Szakmai életrajz	120
6. Melléklet: Doktori értekezés tézisei	124
7. Melléklet: Theses of Doctoral Dissertation	126

Szerző: **Dobos Botond Zsolt**
Értekezés címe: **Város a házban – A történeti városszerkezet, mint a kortárs építészeti téralkotás előképe**
Mestermű címe: **COLORFRONT Film Utómunka Stúdió, Budapest, Perc u. 6.**
Témavezető: **Tomay Tamás**

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola
Budapest, 2013. december

A doktori disszertáció a mestermű, a Colorfront Film Utómunka Stúdió épületének tervezési feladata kapcsán felismert építészeti jelenséget, vagyis a történeti városszerkezet építészeti térképzésben történő alkalmazásának analógiáját kutatja. A felismert építészeti jelenséget a városépítészeti gondolkodásmódban az utóbbi évtizedekben végbement szemléletváltással rokonítja, annak építészeti térbe való átültetéseként azonosítja.

Alapfeltevése, hogy az építészeti gondolkodás a közösségformálás szándékával találkozva akaratlanul is a hagyományos város szerkezetének direkt, vagy indirekt megidőzésének eszközához nyúl, mivel ez az egyetlen olyan jól ismert struktúra, amelyben ez a társadalom- és közösségformáló erő bizonyítottan megvan.

Az elméleti kutatás megvizsgálja a jelenség építészeti, építészettörténeti és társadalmi hátterét, felismerve a gondolat 60-as években gyökerező alapjait, és bemutatva napjaink építészeti életében betöltött széleskörű aktualitását. Ezt kortárs példák sorával bizonyítja, különböző – akár egymást részben átfedő - megközelítési irányokat határozva meg.

A dolgozatban megjelennek az építészeti látásmód továbbgondolásában rejlő lehetőségek, illetve a téma átfogó, széles körű ismertetésén keresztül lefekteti az egyes épületek bemutatott gondolkodásmód mentén történő mélyebb, részletesebb elemzésének alapjait.

A dolgozat zárásaként a mestermű bemutatása mellett a szerző – a dolgozatnak személyes keretét adva - saját megépült épületeivel, illetve építészeti terveivel szemlélteti a dolgozatban összefoglalt elméleti tanulmányok gyakorlatban történő megjelenését.

ABSTRACT

Author: **Botond Zsolt DOBOS**
Title of dissertation: **City within the house – The historical city structure, as a model for contemporary space-forming**
Title of masterpiece: **COLORFRONT Post-production Film Studio, Budapest, Perc u. 6.**
Supervisor: **Tamás TOMAY**

**Doctoral School, Moholy-Nagy University of Art and Design Budapest
Budapest, December 2013.**

The dissertation is a research on the application of historical city structure to the formation of architectural space, an analogy recognised during the master project of designing the post-production film studio Colorfront. The thesis links this phenomenon to the recent developments in urban architecture, and identifies it as the adaptation of these latter developments in forming architectural space.

Its starting point is that architectural thinking, while intending to shape communities, directly or indirectly evokes the traditional city structure, even in an unwanted and latent manner, as the latter is the only well explored structure with a proven record in shaping society and building communities.

The theoretical research analyses the architectural, historical and social background of the above phenomenon, recognizing that the foundations of this approach are rooted in 1960's, and explaining its wide significance in today's architecture. This latter is proven by the analysis of a multitude of contemporary examples, whilst several – in some cases partly overlapping – approaches to the phenomenon are developed.

The thesis sets out the opportunities in developing further the perspectives of this kind of architectural thinking, and, through the thorough presentation of the topic, it lays down the foundations for a more profound and detailed analysis of the chosen examples, along the perspectives presented.

The author concludes the dissertation first by presenting his master project, then – by also placing the matter in a more personal context – by providing further justification for the practical application of the theoretical research summarized in his thesis.

1. BEVEZETÉS

Város a házban: egy fél évszázados gondolat, amelybe – ha érzékeny erre a szemünk, - napról napra belebotolhatunk. Szinte kötelezően jelen van a bevásárlóközpontok kereskedelmi tereiben, megjelenhet közintézményekben, kulturális, oktatási és egészségügyi épületekben, a munkahelyek építészetében, és akár még gondolati szinten egyes családi házak térstruktúrájában is tetten érhető. „*Legyen minden ház és minden város helyek sokasága, legyen minden ház egy kis város, és minden város egy nagy ház*” hirdette Aldo van Eyck 1962-ben radikális programadó dolgozatában¹, és bár az akkori radikalizmus mára szinte minden más téren felülíródott, ez a gondolat nem hullott ki teljesen az építészeti gondolkodásból. Mi újat lehet mondani egy 50 éves gondolatról? Miért érdemes kutatni utána?

A szakirodalom áttekintése után elmondható, hogy van Eyck gondolatébresztő írásait követően megdöbbenően kevés olyan építészetelméleti írást találunk, amely érinti ezt a témát. A jelek tanúsága szerint nem a gondolat folyamatos jelenlétének – és feldolgozásának - vagyunk tanúi, hanem a megváltozott társadalmi körülményekre való reagálásként egy fél évszázados elmélet újrafelfedezésének. Ez a „felmelegített” gondolat még napjainkban is hasonlóan elementáris progresszivitást jelenthet, ezért véleményem szerint érdemes egy útját kereső, az építészet formai útvesztőjét elkerülni vágyó fiatal építésznek tanulmányozni.

A doktori tanulmányaim folyamán készített félévet lezáró dolgozataimat egy fiatal, a hallgatói naivitást már elvesztő, de önálló „hangját” még kereső gyakorló építész útkeresési kísérleteinek tekintem. Bár dolgozataim különböző témák felé „kalandoztak”, mindegyikben felfedezhető az a fajta útkeresés, amely a hagyományos értelemben vett építészeti minőséget, a téralkotási, formai és homlokzatképzési törekvéseket valami mélyebb, vagy csak más jellegű minőséggel egészíti ki. Míg kezdetben inkább a közízlés és építészeti ízlés, vagyis a megrendelői üzenet és a szakmai mondanivaló közötti ellentét kérdését feszegettem, később figyelmem egyre inkább a városépítészet és építészet látszólagos dichotómiája felé irányult.

Ez a két eredendően összefüggő szakma, amelynek egysége gyakorlatilag meghatározta a 20. század építészet-elméletét, a XXI. századra - talán éppen az előző század kísérleteinek kudarcai miatt, de akár a közigazgatási gyakorlat miatt is - egymás mellett

¹ Aldo van Eyck: „De straling van het configurative,” in: Forum, 1962, nr.3, 81-94, magyarul: „Lépések egy konfiguratív építészet felé,” in: Kerékgyártó Béla (szerk.): *A mérhető és a mérhetetlen* Typotex, Budapest, 2000 (ford: Szántó Katalin)

élve, és akár egymás ellen dolgozva is elveszítette egységét, amely mára szinte csak az oktatás szintjén maradt meg. A két szakma ma – jóllehet vizsgálatának tárgya azonos – egészen más kérdéseket vet fel. Míg a városépítészet leginkább az élhető város, a globális körülmények közötti lokalitás megtalálása, a lakóegységek és lakóközösségek – alapvetően „túlélésüket” gátló körülmények közötti – újradefiniálásának és újraalkotásának igénye foglalkoztatja, addig az építészet tematikáját (végtelen leegyszerűsítve) az akár magas építészeti minőségű „jelképépítészet”, és az annak ellenálló „meditatív” építészet ellentéte határozza meg. Vagyis (továbbra is extrémizálva a helyzetet) az építészet kikerüli a városépítész által felvetett kérdéseket. Vagy meg akarja határozni a környezetét, vagy abból kivonulva eltávolodik tőle, és különállóságát hirdeti. Hogyan is lehetne összeegyeztetni a „közösségi tervezés” eszményét a „globális trendeknek ellenálló autonóm tervezőművész” ideájával?

Ennek a párbeszéd nélkülségnek, vagy mellébeszélésnek értelmezésem szerint egy elég szemléletes bemutatását láthattuk a 2006-os, „Cities - Architecture and Society”² témafelvetésű Velencei Építészeti Biennále kiállítási anyagában, ahol a világot behálózó, kontroll nélkül burjánzó favella-metropoliszainak sokkoló adatai és képei által felvetett számos nyugtalanító kérdés tökéletesen megválaszolatlan maradt. Mert a kiállítás végén bemutatott Peter Zumthor által tervezett kölni Kolumba Múzeum bemutatása minden szépsége, gondolati és történeti gazdagsága ellenére sem tekinthető válasznak, inkább a kérdés megkerülését mutatja.

1/ Velencei Építészeti Biennále 2006, Peter Zumthor: Kolumba Múzeum, Köln (2008)

A legutóbbi, 2012-es Velencei Építészeti Biennalé, bár a David Chipperfield által felvetett „Common ground” hívószó akár a fenti kérdésekre adandó válaszokat is elősegíthette volna, a világ meghatározó építész-társadalma szemében ez a mottó inkább a „világ, mint az építészek játszótere” képzetet társította. Érdekes volt a felismerés, hogy értékelhető válasz szinte kizárólagosan az Egyesült Államok pavilonjából érkezett, éppen

² 10th International Architecture Exhibition, *Cities. Architecture and Society*, kiállítási katalógus, Marsilio, 2006

ahonnan az ember a legkevésbé számított volna rá: pont a központ és történelem nélküli városok és az európai léptékkel gyökértelen társadalom hazája dolgozta fel a kérdést számtalan alulról szerveződő közösségi projekt bemutatásával, szemléltetve a folyamatot, ahogy az emberek megpróbálják „visszaszerezni” a várost.

A városépítészet oldaláról pont ezek az egyszerűnek tűnő, alternatív megoldások, akár a szűkös anyagi körülmények mellett is megvalósítható, látszólag a város funkcionális működését gátló, inkább a városi élet minőségét javító közösségi projektek határozzák meg a fejlődés irányát. Ez egy jól kipróbált modellnek tekinthető olyan európai jóléti társadalmi közepméretű városainál, mint például Koppenhága³, ahol az autós közlekedés visszaszorítása számos költséges közösségi közlekedés-fejlesztési projekttel társult. Ez talán megkérdőjelezheti a megoldás egyetemes voltát, de tekintve hogy több harmadik világbeli metropoliszban is mérhető eredményeket értek el hasonló fejlesztésekkel⁴, érdemes foglalkozni a témával. Persze ez a látásmód alapvetően különbözik az „alkotó építész” gondolkodásmódjától, hiszen a megoldást nem az építésben, valami új létrehozásában látja, hanem a meglévő adottságok megismerésében, a szerkezet átstrukturálásában, minimális eszközökkel történő megváltoztatásában látja a megoldást. Alapja az a felismerés, hogy egy város identitását nem a középületei, a jelképei és történelme határozzák meg, hanem az emberek érzelmi és társadalmi kötődése a helyhez, ahol élnek. Ezt nyilvánvalóan befolyásolják az előzőekben felsorolt elemek, de nem kizárólagosan határozzák meg azt.

Hasonló „alternatív” gondolkodás természetesen az építészetben is megfigyelhető, csak per definitionem nem kaphat megfelelő hangsúlyt a korunkat meghatározó, nagy építészeti tettekkel operáló „sztárkultusz” világában. Még akkor sem, ha ez a gondolat esetleg néhány meghatározó „sztárépítész” munkáiban is tetten érhető⁵.

Ilyen gondolatok hatására körvonalazódott bennem egy olyan sajátos építészeti hozzáállás, amely megpróbálja az építészet és a városépítészet szembenállását feloldani. Gyakorló építészként – bár több nagy léptékű, városépítészeti jellegű pályázaton is részt vettem, volt hogy sikerrel – inkább hétköznapi, kisebb léptékű feladatokkal találkozom, így szakmai életem egy olyan gondolkodásmód kialakítása felé irányított, amely akár ezekbe a kis léptékű tervezési munkákba, kis közösségi épületekbe vagy akár családi házakba is tudja adaptálni a városépítészet látásmódját.

³ Jan Gehl: *Élhető városok*, előadás, Budapest, FUGA Budapesti Építészeti Központ, 2013.09.24.

⁴ Balázs Attila: „Egy kis séta Bogotában”, in: *Építészfórum*, 2009.02.09.

⁵ Talán az ismertebb, a világ építészetének irányt mutató, és folyamatosan jelen lévő (nem csak egy-egy épülettel felkapott) építészirodák közül leginkább a francia Lacaton&Vassal építésziroda gondolkodásmódját határozzák meg hasonló, szociális-közösségépítő gondolatok.

Az első olyan jellegű munkám, amely lehetőséget kínált, hogy ilyen jellegű gondolatokat fogalmazzak meg, a budapesti Goldberger gyár harmadik emeletén létrehozott Colorfront Film utómunka stúdió tervezése volt, amelyet a doktori dolgozatomban bemutatott mestermunkámnak is választottam. A tervről így írtam a tervezés kezdeti fázisában készült, „A város megkopott fénye – A meglévő városi adottságok átértékelése” c. dolgozatomban (2006. június):

„Még nem tudom, hogy mi lesz a tervezési folyamat eredménye, még nagyon friss a munka, alig néhány hete keresett meg egy ismerősöm vele. Szeretném a meglévő, készen kapott tér lehető legtöbb elemét megőrizni, az épületet mint védendő adottság felfogva a lehető legkevesebb változtatással a bekerülő cellás funkciókat mint az összefüggő, egyben tartott téren belüli „dobozokat” elhelyezni. Vagyis az ipari múltat nemcsak mint divatos háttérrel, díszletet kezelni, hanem az épületet mint egy, az ipari fejlődést kiszolgáló, folyamatosan – a szükségnek megfelelően minimálisan – átalakított, rétegesen kialakított egységet elképzelni. Ezen legújabb, de valószínűleg nem utolsó átalakítást nem a végleges forma elnyeréseként, hanem csak mint egy újabb szükséges réteg rárakódását tekintem. Nem szeretném konzerválni a kialakuló állapotot, hanem egy folyamatosan bővíthető, átalakuló folyamatnak tekintem, amelyet az is alátámaszt, hogy egy újonnan induló, és ezért még nem kikristályosodott felépítésű cégről van szó.”

Ezen a vezérfonalon indulva, a meglehetősen nagy rendelkezésre álló meglévő alapterületen elhelyezendő kis léptékű, akusztikailag védett zárt terek dobozokként, behelyezett tárgyként való elhelyezésének köszönhetően az egyes zárt elemek között egy szerteágazó, amorf összefüggő tér jött létre. Ebből következett az a felismerés, amely párhuzamba állította ezt az amorf teret a városi közterület-rendszer szabálytalanságával, és így a köztes teret városi tér, a behelyezett dobozokat pedig épületek mintájára kezelte, megteremtve ezzel a keresett lehetséges kapcsolatot az építészeti és városépítészeti gondolkodásmód között.

2/ Colorfront Film Utómunka Stúdió, Budapest

Ez a körvonalazódó gondolkodásmód egy olyan látásmóddal is párosult, amely egy saját szemüvegen, egy az egyéni építészeti érdeklődésem által meghatározott szűrőn keresztül

szemlélte a kortárs építészeti „ingereket”. Ez egy olyan építészeti jelenség, egy építészeti motiváció, vagy talán viselkedés-rendszer felismerését segítette elő, amely néhány esetben meghatározó, ám a legtöbb esetben csupán tudatalatti motivációja az építészeti gondolkodásnak.

A bennem kialakult globális építésze-tről alkotott képben ma nincsenek kánonok, alapelvek, stílusok. Pusztán építészeti gondolatok határozzák meg a világ építészetét, amelyek az épületek akár tervszinten történő publikálási lehetőségeinek kiszélesedésével a korábbi korokhoz képest hihetetlenül gyorsan cserélhetnek gazdát. Az építészirodák polcairól a lapszámonként pusztán tucatnyi épületet alaposan bemutató nyomtatott építészeti magazinokat kiszorítja az azok árának töredékéért elérhető A10 magazin, amely havi szinten 30-40 épületet mutat be, változó részletességgel. Ma a világ egyik leglátogatottabb építészeti médiuma az Archdaily.com, amely napi 15-20 épületet és tervet közöl számos fotóval, és esetleg egy néhány mondatos leírással. Nem a megfelelő formái az elmélyült gondolatok átadásának, de folyamatosan fejlődve létrejön egy teljesen naprakész, kategorizálható és kereshető nemzetközi adatbázis, amely az egész világ számára azonnal ingyenesen elérhető. Persze a beválogatott munkák jellege nagyban függ a szerkesztők személyétől, és ez már eredményezhet valamiféle szelekciót, de mivel több fórum is nyitott, ez nem jelenthet komoly építészeti cenzúrát. Ennek köszönhetően, a világ akár teljesen különböző adottságú pontjain teljesen eltérő elvek által vezetve fedezhetünk fel rokonítható gondolatokat. Így tehát a későbbiekben ismertetett épületek között sem mutatható ki egyértelmű kapcsolat, pusztán valamiféle párhuzam, amely eltérő – akár csak eseti - úton vezet hasonlóságot mutató eredményhez. Ezért beszélhetünk pusztán csak jelenségről, és nem valamiféle áramlatról vagy építészeti irányzatról.

A fenti médiumokban bemutatott fotók, tervek, és esetleg néhány soros ismertetésből nem ismerhetjük meg részletesen az alkotásokat létrehozó gondolatsort, csupán magából a műből, vagy a pár szavas leírásból következtethetünk rá. A felfedezett analógiáról, párhuzamról még olyan esetekben sem olvashatunk, amelyekben az egyértelműen tetten érhető.

Ezért feltételezem, hogy az épületek zöménél ez a gondolat nem célként fogalmazódik meg, hanem valamiféle tudatalatti motivációként, amely egy halványan megfogalmazott szociopetális eredmény elérésének eszközéül szolgál.

Doktori értekezésem elméleti kutatás részében a fenti jelenséget próbálom áttekinteni, megvizsgálni több aspektusból. A kutatás első felében magát a felfedezett párhuzamot próbálom meg pontosabban körvonalazni, definiálni. A továbbiakban a jelenség megértéséhez, a közös vonások felismeréséhez és tisztán látásához feltétlenül

szükséges, az építészet és városépítészet városhoz való viszonyát feldolgozó rövid történeti áttekintéssel próbálom meg bemutatni azt a folyamatot, ahogy a városépítészeti gondolkodás hosszú és visszafordíthatatlan kitérők után megpróbál visszajutni a kiindulási ponthoz, a városiasság fogalmához, vagyis újra megteremteni azt, amelynek eltűnése a fejlődés elkerülhetetlen velejárója volt. A történeti áttekintés során már kimutathatóvá válik az a törekvés, amelyben a városépítészeti és építészeti gondolat összefonódik. Doktori dolgozatom folytatásában – bizonyítandó ennek a problémakörnek a létjogosultságát – néhány, a világ különböző pontjáról vett példa, építészeti terv és megépült épület bemutatásán és rövid elemzésén keresztül mutatom be a jelenséget, az azokat létrehozó motiváció függvényében történő „kategorizálás” kísérletével. Doktori értekezésem zárásaként néhány saját építészeti terv és épület, valamint a doktori mestermunka ismertetésével mutatom be azt, hogy ezek a gondolatok hogyan hatottak az én személyes építészeti gondolkodásomra.

2. AZ IMITÁLT VÁROS – BEVÁSÁRLÓKÖZPONTOK

„A város mindenekelőtt egy úr, egy piactér, egy agóra. Minden további fejlesztés nem volt más, mint ürügy, hogy megerősítsék ezt az úrt, hogy megrajzolják a határait. A polisz eredetileg nem a házak csoportját jelentette, hanem a nyilvánosság céljára kijelölt és körülhatárolt teret, a polgárok találkozási helyét.”⁶ 1952-ben Sert ezzel - a modern városépítészet elveivel össze nem egyeztethető - Ortega y Gasset idézettel nyitotta meg a CIAM VIII. kongresszusát. Egy gondolat, amely a corbusiánus modern városépítészet elveinek kritikájaként a városépítészet feladatának az antik görög-római városok demokratikus ideájának keresését és újrateremtését tekintette, és amely a térben úszó tömegek rendezett halmaza helyett a városra mint a tömegek által közrezárt tér tekint.

Rem Koolhaas városépítészeti felfogásának progresszivitása többek között abban az előző gondolatra reagáló szarkasztikus felismerésben rejlik, hogy *„Az utca meghalt. Ez a felfedezés egybeesett a felélesztésére tett kétségbeesett próbálkozásokkal.”⁷* Vagyis szerinte mindaz, amit a történelmi városból át akarunk emelni napjaink városaiba, pusztán romantikus szélmalomharc. A városi élet – megfosztva a személyes találkozások közösségi élményétől – az utca helyett az épületekbe költözött. *„A jelleg nélküli város tömör állaga félrevezető. Térfogatának 51 százaléka átrium”⁸.*

⁶ José Ortega y Gasset: A tömegek lázadása, Nagyvilág Kiadó, 2003

⁷ Rem Koolhaas: „A jelleg nélküli város (The Generic City)” in: *Utóirat* 2001/1

⁸ Rem Koolhaas: „A jelleg nélküli város (The Generic City)” u.o.

A Harvard Design Magazine által, zömmel amerikai, városépítéssel foglalkozó szakemberek részvételével szervezett kerekasztal beszélgetésének egyik bevezető gondolataként Farshid Moussavi a várostervezés lehetséges útjainak felvázolásaként az „épületeken belüli nagyszerű városi terek”⁹-re asszociál. Finoman deklarálva ezzel, hogy a városiasság megteremtésének feladata a városépítészetről végérvényesen áttolódott az építészetre, vagyis hogy a város beköltözött az Ortega ideájaként megfogalmazható épületek közötti térből az épületek városi tereibe, vagyis a Koolhaas-féle átriumokba. Farshid Moussavi olyan épületen belüli városi jellegű tereket említ, mint a Herzog & de Meuron által tervezett Tate Modern turbinacsarnoka, vagy Norman Foster hongkongi banképületének (Hongkong and Shanghai Bank) előcsarnoka, amelyek funkciójuk mellett városi köztér funkciókat is befogadnak.

3/ Hongkong and Shanghai Bank, Hongkong (Norman Foster), Tate Modern, London (Herzog&deMeuron)

Ha a fenti tendenciát vizsgáljuk, akkor mindenképp egy pozitív folyamat szemtanúi lehetünk. De ha a történeti város ellenpontjaként létrejött, a várost imitáló külvárosi strip mall-okra, vagy akár a belváros életét jelentősen elszívó, városi elemek neveivel illetett hazai bevásárlóközpontokra (Allé, Corvin sétány, MOM Park, Westend City Center, stb...) gondolunk, akkor már árnyaltabb a kép. Miből adódik ez a különbség azonos folyamat eltérő színterei között? Miért tekintünk pozitívan arra, ha egy középület nyit a város felé, és miért fanyalgunk joggal, amikor ugyanezt a kereskedelmi érdek diktálja?

Városközponttá válhat-e egy közlekedési vagy kereskedelmi gócpont? Marc Augé a közlekedéshez, fogyasztáshoz és kommunikációhoz kötődő tereket identitás nélküli, a valódi terek ellentétéként értelmezhető „nem-helyeknek”¹⁰ definiálja, amelyek csak különleges esetekben válhatnak a kollektív emlékezet részévé (Szeptember 11-WTC, március 11 – Madrid, Atocha pályaudvar), vagyis az ő felfogásában egy ilyen létesítmény, bár egyre nagyobb szerepet tölt be a város életében, de nem határozhatja meg annak identitását. Pedig a történelem folyamán éppen a közlekedési és kereskedelmi gócpont

⁹ Harvard design Magazine, „Urban Design Now: A Discussion” fall 2006/Winter 2007, No 25

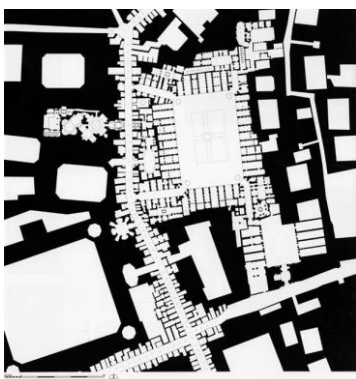
¹⁰ Augé, M.: „Non-lieux. Introduction à une anthropologie de la surmodernité”. Ed. Du Seuil, Paris, 1992.

jellege határozta meg és tartotta életben a várost. Ráadásul napjainkban a városi élet személyes voltának redukálásaként a „vásárlás az egyetlen tevékenység”¹¹, vagyis nem maradt más, ami meghatározhatná az identitást. A horvát Njiric+Njiric építésziroda ennek extrémizálásaként egy zágrábi múzeum tervében¹² a kulturális funkciót egy bevásárlóközpont üzletei között rejtette el, kifejezve a fogyasztás hegemoniáját a szellemi tevékenységek fölött.

4/ A Njiric+Njiric építésziroda koncepció ábrái

A városi életforma lassan eltűnik az utcáról, és fokozatosan a fedett terekbe vándorol. A társadalmi igény a megváltozott körülmények ellenére jelen van a hagyományos városi viselkedésre, gondoljunk csak a bevásárlóközpontok által hazudott mesterséges város modellekre, a már említett külvárosi strip-mall-okra, a Pólus Center amerikai kulissza-kisvárosára. Ezekre a várost imitáló fedett terekre mint a gyökértelen, fogyasztásközpontú amerikai társadalom számára kifejlesztett város- és társadalomidegen elemekre gondolunk, pedig sokkal mélyebben gyökereznek kultúránkban, mint azt felületesen gondolnánk. A fedett városi terek két archetípusa - a piaccsarnok, mint fedett városi tér, illetve a passzázs, mint fedett utca - egyaránt a történeti város lényeges és központi elemei. De mégis - a közös gyökerek és a látszólagos hasonlóság ellenére - mennyire más egy közel-keleti városközpont fedett bazársora és egy külvárosi bevásárlóközpont.

5/ Az archetípus és a típus: fedett bevásárlóutca

¹¹ Rem Koolhaas: „A jelleg nélküli város (The Generic City)” u.o.

¹² Njiric+Njiric Arhitekti: Twisted Schinkel, a new museum for contemporary art - Zagreb, 1999. forrás: www.njiric.com

Az említett bevásárlóközpontok bár alapvetően a városmag nélküli telepített amerikai kisvárosokra lettek kifejlesztve, a gyökerekkel rendelkező város esetén egyértelműen a hagyományos városhasználat elsorvasztását jelentik. Elegendő csak a budapesti nagykörút vonalára fűzött bevásárlóközpontok (Mamut, Westend, Corvin, Allé, Mom) belvárosra gyakorolt hatására gondolni.

A bevásárlóközpontok archetípusa, vagyis az első amerikai strip-mall Victor Gruen¹³ bécsi születésű, a második világháborút megelőzően emigráló építész nevéhez köthető. 1954-es Detroit melletti Northland Mall tervezésekor Gruen-t alapvetően pozitív célok motiválták: az elvárt kereskedelmi felület megteremtése mellett az vezérelte, hogy a központ nélküli amerikai kertváros háborút követő jólétében magányosan otthon maradó háziasszonyoknak olyan fórumot teremtsen, amelynek segítségével a társadalom részének érezhetik magukat. Ezért európai várostervezőként kézenfekvő lehetőségként az európai történeti városmag szerkezetének, összetételének mintáját használta referenciának. Vagyis fedett körülmények között rekonstruálta a városközpont társadalmi és kereskedelmi összetételét. Később a tervből a nem kereskedelmi jellegű terek kikoptak, és kereskedelmi jellegű funkciók váltották fel azokat. A társadalmi körülményeknek köszönhető adottságok, vagyis az ötvenes évek jóléti amerikájának általános motorizációja (és ráadásul Detroit, az Autóváros közelsége) miatt ez a „fedett városközpont” egy hatalmas parkoló-tenger közepén helyezkedett el. Ezzel gyakorlatilag megteremtette azt a mintát az ilyen típusú, amerikai külvárosi bevásárlóközpontoknak, amely önálló életre kelve hamar meghódította az amerikai életérzésre vágyó Európát is. Vagyis elmondható, hogy az európai városokból kiinduló amerikai minta visszatért az őshazába, hogy elsorvassza a mintájául szolgáló történeti belvárosokat.

6/ Az első bevásárlóközpont, mint fedett városi tér (Victor Gruen: Northland Shopping Mall, Detroit, 1954)

Ugyan Gruen szándékát mutatja, hogy már egészen korán, az 1957-58-ban a Michigan államban lévő Kalamazoo város központjának tervezett Kalamazoo Mall-t autó nélküli gyalogos szabadtéri bevásárlóközpontként képzelte el, és az így is épült meg, de

¹³ THE GRUEN EFFECT, Victor Gruen and the Shopping Mall (Film), Anette Baldauf, Katharina Weingartner (2009)

különböző szociális körülményekre hivatkozva később a központot részben megnyitották a gépjárműforgalom előtt.

Gruen később, mintegy 50 bevásárlóközpont megtervezése után, a ma is aktív és a világ számos pontján dolgozó Gruen Associates nevű cégét eladva visszatért Európába, hogy a történeti városmagért, a városi élet feltámasztásáért dolgozzon. Ettől függetlenül neve összefonódott a bevásárlóközpontjaival, olyannyira, hogy a szakpszichológia Gruen-hatásnak nevezi azt a kereskedelem szempontjából kulcsfontosságú jelenséget, amikor a minket érő ingerek mennyiségének hatására elfelejtjük eredeti szándékunkat.

A vázolt negatív felhangok ellenére – vagyis, ha a városi funkciók épített kereten belülre való szorítása a hagyományos városi élet sorvadásához vezet - miért jelenti-jelentheti mégis a városépítészet egyik lehetséges útját az épületen belüli tér városépítészeti kezelése?

Az az építészet, amelynek feldolgozását dolgozatom témájának választottam, nem a városban jelen lévő városi életforma helyszínének próbálnak meg alternatívát biztosítani, hanem ott teremt a közösségi élet kialakulásának keretét biztosító keretet, ahol az eddig nem volt jelen.

Talán az utóbbi évtizedek közösségekbe vetett hitének megerősödésével magyarázható az az építészeti törekvés, amely az épületen belüli közösségi használatú tereket a városi terek folytatásaként kezeli. Ilyen formán elmosódik a határ külső és belső tér között, az épületen belüli tér nyilvános térré válik. A kortárs építészet egyik jelensége ez a gondolkodás, amely egy épület koncepcionális felépítéséhez tudatosan használja a történeti város elemeit az épületen belül, a funkciókat térben úszó zárt egységekre bontva mintegy épülete belüli városi szövetet alkotva.

3. VISZONYULÁS A VÁROSHOZ – TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Ahhoz, hogy megértsük azokat a szellemi körülményeket, gondolatokat, amelyek a későbbiekben ismertetett épületek és tervek létrejöttét eredményezték, feltétlenül szükséges, hogy a történeti városhoz való viszonyulás aspektusából vizsgáljuk az építészetet és városépítészetet.

A várostervezés története tulajdonképpen azonos a hagyományos, spontán módon fejlődött város elpusztítására tett törekvések történetével. A városfalak között erősen korlátozott alapterületű város a városfalak lebontásával alapvető elemét veszítette el. Nem a védelmet, hanem a körülhatároltság keltette identitását. A fejlődés, amely a

fizikai határok lebontásával nem korlátozódott egy szűk területre, a város szellemi ellaposodását, a városi életforma eltűnését hozta.

„Az utca személytelen és semleges voltának fokozatos megteremtése, a 19. század folyamán végig, lankadatlan erőfeszítésekre ösztönözte a hatóságokat”¹⁴. Gyáni Gábor történész „A városi mikroterek társadalomtörténete” című dolgozatában a városi beavatkozások történetét a városi életforma megszüntetésére tett kísérletek sorozataként említi. A XIX. századtól az orvosi patológia metaforáját használták a város problémáinak feltérképezésére, a hagyományos, spontán módon nőtt városra mint egy beteg, fekélyes testre tekintettek. Maga Haussmann is előszeretettel tetszelgett a város beteg testén átfogó műtéti beavatkozást végző sebész szerepében (Vidler-1978). A kor nagy átalakításainak célja egyértelműen a közlekedés fejlesztése és a közterületek feletti ellenőrzés megszerzése, vagyis a városi élet visszaszorítása volt, így elmondható, hogy a városi beavatkozások már gondolati szinten tartalmazták az azóta lezajlott folyamatokat. Ironikusan példázza ezt, hogy a városi élet jobbá tételének mázával leöntött új párizsi útszerkezet alapelemei, vagyis a rond pointe és patte-d’-oie a vadászparkok kialakításából lettek a város szerkezetébe átemelve.

A hagyományos városi életforma egykor szorosan összefüggött a nyilvános terek használatával. Az utca nyilvánossága – akár a mai harmadik világbeli városoknál – nem volt ellentéte a magánélet intimitásának, hanem mintegy a magánéleti tér meghosszabbításaként, a különböző magánéleti terek közös halmazaként volt felfogható. A nyilvános terek ilyen jellegű használata az európai városokban szinte teljesen megszűnt, illetve csak a társadalmon kívüli rétegekre korlátozódott. A közterületek elveszítették korábbi jellegüket, az autóforgalom növekedésével az emberek átadták helyüket az autóknak, az utca az élet színtere helyett közlekedési övezetté vált, a terek felszíni parkolókká. Az emberek elfordultak az utcától.

A hagyományos értelemben vett városi életformára mért kegyelemdöfést elméleti szinten a modern városépítészet, főleg Le Corbusier adta meg, aki szerint a városépítészet feladata, hogy a „beépítést megszabadítsa az utca zsarnokságától”¹⁵.

Rem Koolhaas *Delirious New York*¹⁶ című munkájában ennek a felfogásnak extrém példaként Wiley Corbett Manhattan forgalmi rendszerére született, Velence-Manhattan projektjében megfogalmazott koncepcióját ismerteti, ahol az autóforgalom fölötti járdákon történő gyalogos forgalmat képzelte el. Egy utópisztikus Velence-analógia, ahol a víz helyett a napfény az autófolyam tetején csillog. Le Corbusier ennek fordítottját

¹⁴ Gyáni Gábor: „A városi mikroterek társadalomtörténete” in: *SzochHáló* 2003. február 21.

¹⁵ Le Corbusier: „*Vers une architecture*” Flammarion, Paris, 1995

¹⁶ Rem Koolhaas: „*Delirious New York*” New York, The Monacelli Press, 1994

koncipiálta, vagyis az összefüggő gyalogos és zöld földszint felett hömpölyög az emeleti szinten az autóáradat.

A modern városépítészet kritikája először markánsan a CIAM körein belül, a TEAM 10-hez tartozó Jaap Bakema megfogalmazásában hangzott el már 1951-ben, mely szerint *„városaink lerombolása a II. világháború pusztításai ellenére a békeidők építési konjunktúrájára maradt”*¹⁷. A tabula rasa elvén alapuló, a homogén övezeti rendszerben gondolkodó racionális modern városépítészet dogmaival szemben megfogalmazott kritika egy, a történeti város heterogenitásán alapuló új városépítészetet javasolt. A várostervezés alapjának a lakóházak, utcák, kerületek egymáshoz hierarchikusan csatlakozó elemei által keltett asszociációkat tekintették, amelyeknek strukturális előképe az arab városok tömör rendszerű, porózus központi magja. A kasbah szövetszerű, sűrű rendszere a városiasság újrafogalmazásával véleményük szerint képes felvenni, kiszolgálni a megváltozott, minden irányban mobil társadalom kívánalmait (pl: Candilis Toulouse-i Miraille egyeteme, Berliini szabadegyetem, stb.) Az így létrehozott rendszer továbbra is homogén maradt, viszont porózusságával fellazította a klasszikus modern dogmatikus merevségét, és gondolati szinten megszüntette az ortodox modern gondolkodás hegemóniáját.

A Team 10 a modern keretein belül maradvá szakított a korai modern felfogás utcaellenességével, és annak szerepét átértelmezve megpróbálta visszahelyezni az utcát a város szerkezetének alapelemei közé. Ez nem formai, hanem gondolati visszatérést jelentett a gyalogos közlekedés, a külvilág és intim tér közötti első érintkezés és a véletlen generálta találkozások világához.

A TEAM 10 filozófiája csupán városfelfogásában jelentett radikális változást a modern építészettel szemben, gyakorlatilag viszont a – még Le Corbusier Unité d’Habitation-jában is jelen lévő – közösségi szintet fejlesztette tovább összefüggő hálózattá. Ennek egyik példája a toulouse-i Miraille városrész (Candilis, Josic, Woods, 1964) beépítési terve, ahol a 6-7 szint magas sávházak lakásai 3 szintenként végigmenő közlekedőkről tárnak fel, imitálva ezzel a hagyományos utca szerepét. A gépjármű közlekedés a földszinti, végigmenő fedett gyalogos hálózattól elkülönülve, a dalle-oknak nevezett köztérként szolgáló födémlemek alatt, elválasztva lett kialakítva. A városrész - amely mint a gyorsan iparosodó város újonnan betelepülő munkáscsaládjainak korszerű, új városi életformát nyújtó új városrésze épült - tervezett mérete nagyjából megegyezett Toulouse város történelmi városmagjának méretével. Azóta, mint a térség leginkább lecsúszott, bevándorlók lakta antivárosa tartják számon, ahol éppen annak

¹⁷ Polónyi Károly: *Építész-településtervező a perifériákon*, Műszaki Könyvkiadó, 2000

architektúrájából fakadó átláthatatlansága miatt nagyon magas a bűnözés aránya és rossz a közbiztonság.

A modern városépítészet kritikájának nyelvezete analógiát mutat a modern kor előtti, a történeti várost kritizáló városépítészet nyelvezetével, csak annak „iránya” fordult meg: *„Figyelmesen hasonlítsunk össze egy régi német városközpontot egy modern lakóteleppel, ahol lakunk, vagy ezzel a már vidékre is terjedő kultúrszeméttel elárasztott területeket a még érintetlen helyekkel. Ezután hasonlítsuk össze egy normál testszövet hisztológiai (szövetteni) képét egy rosszindulatú daganatével: meglepő párhuzamokat fogunk találni.”¹⁸*

A posztmodern városépítészet formailag is szakít a modern várossal, és tér vissza a középkori város eszköztárához. A Krier testvérek a történeti városépítészet formai felelevenítésével próbálják visszahozni az elveszett városiasságot: *„Meggyőződésem, hogy modern nagyvárosainkban már képtelenek vagyunk arra, hogy a városi tér fogalmát hagyományos módon értelmezzük... Nem célo, hogy a fogalmat újra definiáljam, sokkal inkább az eredeti jelentést szeretném definiálni.”¹⁹*

A Krier testvérek kulisszaszerű városi tereitől eltérően Venturi az amerikai életformát tanulmányozva elfordul a közterületektől: *„Amióta a televízió létezik, a köztérre nincs többé szükség”.* Charles Moore "Piazza d'Italia"-ja a posztmodern építészet ikonjaként él tovább, nem pedig úgy, mint New Orleans olasz negyedének eleven központja. A tér, amely teli van építészettörténeti idézetekkel, valótlannak, koholtnak tűnik - nem olyan, mint a találkozási helyként szolgáló piazza, az érintkezés helyszíne, amely évszázadokon át a városi élet középpontját alkotta.

A posztmodern városépítészet direkt formai rokonságának hanyatlását talán az a tény jelképezi legjobban, hogy a párizsi La Vilette parkban Leon Krier 1976-os posztmodern kisváros víziója helyett Bernard Tschumi 1983-ban készült pályázati terve valósult meg²⁰. Tschumi koncepciója szintén a történeti várost próbálja imitálni, de nem formai, hanem összetettségi alapon. Tervében - amelyet a dekonstruktivizmus kiáltványának tekintenek - a felületek, vonalak, raszterek, épületek és útvonalak rétegeinek egymásra vetítéséből keletkezik valamiféle „kaotikus rendszer”, amely imitálja a történeti város összetettségét.

¹⁸ Konrad Lorenz: *„A civilizált emberiség nyolc halálos bűne”* Cartaphilus Kiadó, 2001

¹⁹ Robert Krier: *„Stadtraum in Theorie und Praxis”*, Stuttgart, 1975 (magyarul: *A Mérfető és a mérhetetlen - Építészeti írások a huszadik századból*. Typotex, 2000 Szerkesztette: Kerékgyártó Béla

²⁰ Meggyesi Tamás: *„A 20. század urbanisztikájának útvesztői”* Terc, Bp, 2005

Rem Koolhaas – az orvosi példák sorát lezárva - az utca halálát mondja ki *The Generic City* című munkájában, amelyet már az előzőekben is idéztem: „Az utca meghalt. Ez a felfedezés egybeesett a felélesztésére tett kétségbeesett próbálkozásokkal.”²¹

Az utca, amely a városi életforma gyökeres átalakításával elveszítette korábbi szerepét, mára mégis ismét a figyelem középpontjába került. Persze ennek oka legkevésbé a hajdanvolt, pozitív életforma utáni romantikus vágy, vagy az elveszett városiasság megtalálásának kihívása keltette ösztönzés. A mindenkori hatalom alapvető célja ma is ugyanaz, mint Haussmann korában volt. Az eltérő hozzáállás oka nem más, mint hogy a városi nyilvánosság fogalma a városi marketing része lett. Szijártó Zsolt városantropológus egy tanulmányában²² a városi nyilvánosság bizonyos formáit, a városi fesztiválokat, művészeti és sporteseményeket (színpadok) a vezető gazdasági-politikai-hatalmi elit politikájának térbeli reprezentációjaként kezeli, amellyel széles tömegeket szólíthat meg, szerezheti meg lojalitásukat. A városi nyilvánosság másik formája (kulisszák), a hivatalos várospolitikától külön szerveződő, sajátos szubkultúrák helyi térbeli reprezentációja, amely alkalmas lehet az eltérő kultúrájú városi elemek szintetizálására. (gondoljunk csak a Budapest belvárosában kialakult romkocsmahálózatra, amely felhelyezte a fővárost a világ mentális buli-térképére.) A városi nyilvánosság ezen formájának fejlesztése, mederben tartása szintén a városvezetés érdekében áll.

4. VISZONYULÁS A VÁROSHOZ – KORTÁRS VÁLASZOK

Ennek megfelelően a kortárs városépítészet fő útkeresési irányai – eltekintve a „landmark” jellegű operációk világától, amely szintén érdekes jelenség – alapvetően a történeti város ideájának megteremtésén alapulnak, vagyis a modern utáni városépítészet fő feladata egy olyan „épített keret” megalkotása, amely háttere, helyszíne lehet a városi életforma újrafogalmazásának, a közterek újranépesítésének. A modern kor tervezett, a történeti várost semmibe vevő urbanisztikája után a középkori város elveszett értékeinek újrateremtésére a spontaneitást imitáló fejlődés, vagyis egyfajta „tervezett heterogenitás” megvalósítása tűnik egy lehetséges, vagy talán inkább a legéletképesebb építészeti válasznak.

Az építészek körében – szakmánk erejét bizonyítandó – legáltalánosabban jelen lévő „landmark” építészet, mint jelenség, úgy tűnhet, mint valami újkeletű, átmediatizált

²¹ Rem Koolhaas: „A jelleg nélküli város (The Generic City)” in: *Utóirat* 2001/1

²² Szijártó Zsolt: „Színpad és kulissza: a városi nyilvánosság átstrukturálódása” in: *Magyar Tudomány*, 2004/10

megfogalmazása az építészet problematikájának. Ez a jelenség, vagyis a kialakult városszövetbe szervesen illeszkedő „jelkép”, egyidős magával a városépítészettel. Míg korábban célja a hatalmi erők térbeli megfogalmazása volt, addig ma a mindenkori hatalom öngazolási eszköze, amelynek segítségével akár egyetlen épülettel képes pozíciója legitimálására, a szélesebb tömegek megszólítására. Ma nem a megfélemlítés, hanem a kommunikáció, a szimbólumkeresés és a társadalom felé történő „elszámolás” eszköze. Nem mentalitásában, hanem hatásában van valami közös a dél-franciaországi katar eretnokség leverése után az eretnokség fővárosának számító Albi homogén városszövetébe épített Ste Cécile katedrális (1282-1480) és Barcelona leromlott lakónegyede közepébe épített Kortárs Művészeti Múzeum (Richard Meier, 1987-95), vagy a várost a jelentéktelenségből kirántó bilbaoi Guggenheim Múzeum (Frank O. Gehry, 1991-97) között.

(1)

(2)

(3)

7/ (1)Albi (Fr) Ste Cécile katedrális, (2)Barcelona (Sp) Kortárs Művészeti Múzeum (R.Meier), (3)Bilbao (Sp) Guggenheim Múzeum (F.Gehry)

A „landmark” építészet elveit terjesztette ki az egész városra Will Alsop építész-
várostervező Barnsley nevű közép-angliai ipari kisváros fejlesztési tervének²³
elkészítésekor (2003). Tervében a középkori város-fogalom mai eszközökkel való
újrafogalmazásán gondolkodik, a városfal - mint a középkori város legfontosabb eleme,
amelynek létezését és a benne kialakuló sűrűséget köszönhetné - nem a védelmet,
hanem a figyelemfelkeltést szolgálja. Nem erős kőből épül, hanem színes világító
épületek sora. A város messziről látszik a felette ragyogó lézer „glóriának” köszönhetően.
A középkorban még csodának számító katedrálisok analógiájára a városon belüli „csodák”
a szintén színes világító amorf középületek. Provokatív munka, amely az egész várost
egyetlen „landmark”-ként képzei el. Biztos, hogy nem ez a járható út, mindenesetre
figyelmet érdemel a benne rejlő gondolat.

²³ Will Alsop: „Remaking Barnsley – Strategic Development Framework 2003-2033”, 2003

8/ Will Alsop: Remaking Barnsley, 2003

A spontán növekvő város heterogenitását a tervezett város koncepciójával ötvöző „tervezett heterogenitás” jelenségének első sikeres kortárs megvalósulásával az amszterdami Borneo félsziget felhagyott kikötői területeinek új beépítésénél találkoztam 2001-ben. A két, felhagyott ipari kikötő félszigetét magába foglaló átfogó rendezési terv elkészítésekor a holland Adriaan Geuze és a West8 tájépítész-várostervező csoport a part menti sávokat keskeny vízparti telkekre osztotta, melyeknek mélysége 16 m, szélessége 4,2-6 m között változik. A szabályozás csak azt rögzítette, hogy az épületek maximális magassága 9,5 m, a földszinti belmagasság 3,5 m, illetve meghatározta, hogy a házak megtervezésére a szabályozási tervben megjelölt tervezőirodák valamelyikét kell felkérni, ami egyrészt a magas építészeti színvonalat, másrészt az adott kereteken belüli innovatív megoldásokkal való kísérletezést volt hivatott biztosítani.

Az eredmény egy heterogén, de állandó színvonalat mutató példaértékű beépítés lett, ahol az extrém körülmények és a nívós építészirodák garantálták a kézenfekvőtől eltérő térszervezéseket. Gyakorlatilag itt a korai modern Siedlungok mintáját alkalmazta, csak ez - egy sokkal vegyesebb, tarkább építészeti szellemi közegben és szorosabb fizikai kölcsönhatásra kényszerítve - heterogénebb építészeti megoldásokat eredményezett.

9/ West8: Borneo-Sporenburg félszigetek, Amszterdam, Hollandia (1993-1996)

Ez a – főleg a holland városépítészeti felfogásból kiinduló - gondolatmenet a modern továbbgondolásaként értelmezhető Team 10-es (Bakema, van Eyck) városfelfogás által kijelölt úton továbbhaladva a várost alapelemeire bontva komponálja meg a történelmi város aktualizált mását.

Ugyanez a hozzáállás vezetett egy olyan építészeti gondolkodásmód kialakulásához, amely az épületet nem egy zárt, lineáris egységként, hanem nyitott, több irányból

megközelíthető publikus zónában úszó funkciók halmazaként kezeli. A határ a transzparens épületszerkezetek és a transzparens térhasználat hatására elmosódik környezet és ház, város és épület között. Nem az épület veszi át a város szerepét, hanem az épület feloldódik a városban. A város maga is táj, amelynek része az épület. Nincs különbség park és ház között, mint ahogy Hollandia ember alkotta tájaira gondolva nehezen definiálható a „természetes” és „mesterséges” fogalma.

Persze ez a gondolkodás, vagyis a „tervezett heterogenitás”, a városi lépték és a város összetettségének megtalálása nem állandóan érvényesíthető recept a városiasság megteremtéséhez, ezt például a szintén holland MVRDV iroda által tervezett Unterföhring Park Village²⁴ esetében is láthatjuk. Bár a München agglomerációjában található Unterföhring ipari parkja - amelynek központját adja ez az épületegyüttes - nyilvánvalóan nem az a fajta urbánus környezet, ami jó táptalaja a városiasság megteremtésére irányuló törekvéseknek. A beépítés tervezői - a szabályozási terv és a környező beépítés által sugallt pár nagyobb léptékű épület elhelyezésének lehetőségével dacolva - 19 db kisebb léptékű, eltérően kezelt homlokzatú épületet terveztek a területre, ezzel teremtve meg az arctalan ipari park beépítése helyett egy kisvárosi központ képzetét. A tervezők szándéka érthető, de az együttes környezeti adottságaiból fakadóan mégse könyvelhető el egyértelmű sikernek.

10/ UPV, Unterföhring Park Village, München, Németország (1999-2010)

Mivel magyarázható ez a sikertelenség? A környező irodaépületekben dolgozó nagy tömegű potenciális használó adott, az épületek földszintjét részben benépesítő közösségi-kereskedelmi funkciók is, a városias léptéket és jelleget is sikerült az épített környezetnek visszaadni. Csak a pozíció, vagyis a városhoz való térbeli viszonyulás határozza meg, hogy egy város mennyire fogad be egy hasonló új elemet? Vagy létezik valami nehezen definiálható apróság, amitől a meglévő város részévé tud válni az új épített környezet?

Gyakorlatilag ennek a megfoghatatlan városiasságnak a keresése határozza meg a modern kor utáni városépítészeti érdeklődését. Nevezük azt akár az „építés időtlen

²⁴ Benkő Melinda, Fonyódi Mariann: „Glocal city – Kortárs európai városépítészeti” Terc, Bp, 2009

nyelvének” környezeti mintákkal apró részleteiben letapogatva a várost, vagy jóval emocionálisabb megfogalmazásban a város „kollektív emlékezetének”.

Ma úgy tűnik, hogy a városiasságot nem pusztán annak történetéből és hagyományából táplálkozó folytonosságnak tekintik, hanem ezekre csak mint a közösségi tudat fundamentumai tekintenek, amelyek jó alapot szolgáltathatnak annak fejlesztésére, átalakítására.

5. A VÁROSHASZNÁLAT ÖSZTÖNZÉSE

Bár bizonyos szempontból evidenciának tűnik, mégis magyarázatra szorulhat, hogy hogyan befolyásolhatja pozitívan a tudatosan felépített aktív városhasználat egy város életét?

A XX. század második felében a társadalom és az építészet kapcsolata, a városok, a városi térhasználat témakörei a társadalomtudományok látókörébe kerültek, többek között ekkor fektették le az épületek, az épített környezet emberi viselkedésre gyakorolt hatásait vizsgáló környezetpszichológia alapjait. Edward T. Hall, a tudományágat megalapozó és közérthetően közreadó *„Rejtett dimenziók”*²⁵ c. könyv szerzője (1966) megalkotta a proxémia fogalmát, amellyel a tér dimamizmusának definiálásakor az emberi érintkezés, a kommunikáció négy, eltérő jelentőségű szintjét határozza meg. A kommunikáló felek távolsága, és az így kölcsönösen egymásra gyakorolt hatások alapján az intim, a személyes, a társasági és a nyilvános tereket definiálja. A tér fogalmát árnyalja annak kötöttsége, vagyis változtathatósága függvényében, illetve felhívja a figyelmet az eltérő kultúrákban gyökerező sajátos, eltérő jellegű térhasználati szintek jelentette különbségekre. A „kommunikációelméleti képzésektől a vállalati tréningekig mindenütt használt alaplómű” (Viczián, 2010) a városi térhasználat szemléletének módszerét is befolyásolta. Bár a könyvben szereplő, városépítéseknek és építéseknek szóló „ajánlások” az adott kor gondolkodásmódjában gyökereznek, - így a pozitív példának felhozott kísérletek nem tekinthetők mérvadónak - mégis az általa lefektetett tudományág egyfajta szemléletváltozást hozott a városi térhasználat elemzésében. Rávilágított a társadalmi érintkezések során kialakuló „indirekt társadalmi kapcsolatok” (jelenlét) fontosságára, amely a városhasználat szempontjából is kulcsfontosságú. A város használatának újragondolásakor arra kell törekedni, hogy módot adjunk az ilyen indirekt társadalmi kapcsolatok kialakulásának.

Röviden megfogalmazva – mivel a város, definíciójából adódóan nagy embertömegek egymás mellettségét feltételezi - a városhasználat minőségi aspektusának fejlesztése a

²⁵ Edward T. Hall: *„Rejtett dimenziók”,* Gondolat, 1975

cél. (A várost használjuk akkor is, amikor kényszerből állunk a dugóban, és akkor is, amikor egy kávézó teraszán süttetjük arcunkat az áprilisi napsütésben, mégis mennyire különböző a két állapot.)

Felismerték, hogy ennek fontos eszköze – többek között – a kerékpáros közlekedés fejlesztése, amely egy gyors, és kis helyigényű aktív közlekedési eszköz, amely – a környezetpszichológia nyelvén megfogalmazva – sebességével intenzívebb lehetőségét nyújtja az indirekt társadalmi kapcsolatok kialakulásának, mivel a várost használva nem saját „fém-ből-üveg-ből épült börtöneinkkel” (Hall, 1966) izoláljuk el magunkat környezetünktől. Ez az izoláció még az azonos eszközt használók közösségének kialakulását is gátolja: míg az autósok a közlekedési nehézségek miatt riválisukat látják egymásban, addig pl. a kerékpárosok egy laza közösséget alkotnak. Megfigyelték például, hogy a piros lámpánál várakozó kerékpárosok egymástól 75-120 cm-re állnak²⁶, függetlenül a rendelkezésre álló – esetleg nagyobb távolságot is megengedő – tértől. Ez a távolság a proxémia fogalmaival a személyes távolság távoli szakaszát jelenti, vagyis idegeneket engednek be önként abba a zónájukba, amit egyébként a barátoknak, családtagoknak, közeli ismerősöknek tartanak fenn.

A tudatosság építése szempontjából fontos a szabad választás, vagyis hogy az emberek önként döntsenek a közösség érdekében a „kényelmetlenebb” megoldás mellett. Így cselekedeteikkel – a praktikum mellett - gyakorlatilag napi szinten demonstratív módon kiállnak a város élhetősége mellett, amelynek a város identitására gyakorolt hatása felbecsülhetetlen. Az erre való kényszerítés viszont a város élhetetlen megítélését fogja generálni.

A New York-i Times Square filmekből ismert hömpölygő autóforgalmának csillapítását célzó folyamatot egy mondvacsinált útfelújítás előzte meg, amely során ideiglenesen lezárták a teret. Ezzel párhuzamosan különböző társadalmi akciókat szerveztek, amelyek során az ideiglenesen lezárt teret nagy nyilvánosságot kapva birtokba vette a város, „ízeltől kapva” ennek lehetőségéből. Mikor később a tér egy részének végleges autómentesítése a napi közbeszéd témájává vált, ugyan voltak ellenséges hangok, de az ötletnek jóval nagyobb társadalmi elfogadottsága lett, mint számítottak rá.²⁷

²⁶ The Scan/Design Foundation & Green Futures Lab: „Cycling on Stage”, rövidfilm, rendező: P. Cromwell, A. Fauvre, 2012

²⁷ Jan Gehl: *Élhető városok*, előadás, Budapest, FUGA Budapesti Építészeti Központ, 2013.09.24.

11/ Az autós és a gyalogos Time Square (NY)

A már korábban idézett Jan Gehl a szkeptikusok „nem vagyunk mi olaszok” jogos érveivel szembe menve vette rá négy évtized alatt a koppenhágai lakosokat a zordabb időjárási körülmények ellenére is egy intenzívebb közterület használatra. Ennek hatására a világ városainak lakossága körében végzett kutatások szerint Koppenhága rendszerint a legélhetőbb megítélésű városok között szerepel, vagyis a fejlesztés sikere emocionálisan mindenképp, de akár gazdaságilag is jól mérhető. Ez az eredmény – míg más városok esetében a különböző fejlesztések polgármesterek vagy főépítészek nevéhez kötődnek, és csak ciklusok állnak rendelkezésre egy koncepció véghezvitelére – itt összefonódott a koncepció megalkotója, Jan Gehl nevével. Így egy ciklusokon átívelő hosszabb folyamatot tudunk egy személyhez kötni, aki – meglovagolva napjaink „sztárkultusz-igényét” – ezáltal „exportcikké” vált, és így a világ számos nagyvárosának felkérésére hirdetheti a közösségi városhasználat „igéjét” Moszkvától Sao Paulóig.

12/ Koppenhága, Strøget autómentes városrész. A közösségi térhasználat fejlesztése (Jan Gehl)

Szintén Gehl személyével hozható összefüggésbe az Új-Zélandi Christchurch esete, ahol egy 2011 februári földrengés romba döntötte a két szigetből álló ország második legjelentősebb városának központját, számos életet követelve, és a lakosság jelentős hányadát hagyva fedél nélkül. A természeti csapást követő sokkból és a kárelhárításból felocsúdva a város vezetése – részben egy Gehl által korábban (2009) készített tanulmányra alapozva – intenzív közösségépítő munkába kezdett²⁸, hogy az elszenvedett katasztrófa ne a város elnéptelenedését, hanem a közösségi tudat fokozását eredményezze.

²⁸ „Christchurch: The Transitional City pt. IV”, Freerange Press, Wellington, 2012

Ennek hatására a népességcsökkenés nem szignifikáns a városban, dacára annak, hogy a lakosság jelentős hányada nem új-zélandi születésű, vagyis nem kötődik úgy a helyhez, mint ami egy európai városban adottság.

Ezek után nem meglepő, hogy a romba dőlt belváros szerepét egy Re:Start névre keresztelt, egységes építészeti arculatú, városépítészeti mintákat felhasználva telepített ideiglenes külvárosi „konténer-belváros” tökéletesen át tudta venni, hisz a közösen megélt katasztrófa traumájából is építkező közösség-tudat - igazolva Augé korábban idézett gondolatát - pótolta mindazt, amit az elmúlt 50 évben keresünk.

13/ Re:Start - Christchurch, Cashel Street Mall

6. A VÁROSSZERKEZET, MINT A KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI TÉRALKOTÁS ELŐKÉPE – AZ ALAPOK

Lehet-e valamilyen relációba hozni a fent vázolt gondolatokat – amelyek alapvetően pont a „nem épített” körülményeket helyezik az „épített” körülmények elé - az építéssel? Meggyőződésem, hogy lehet találni egy olyan építészeti nyelvet, szerkesztést, amely az épületen belüli épített környezetet is a közösségépítés, a társadalmi kapcsolatok erősítésének szándékával itatja át, termékenyíti meg. A világ kortárs építészetét bemutató napi közléseket böngészve ennek a törekvésnek számos - direkt vagy indirekt - szándékát lehet tetten érni.

A témával elmélyültebben foglalkozva megszületik az a felismerés, hogy a kérdésre adandó válaszok gyökere nem új keletű, koncepcionálisan 50 éves gondolatok kerülnek elő, vagy bukkannak fel beépülve az általános építészeti közgondolkodásba.

„A tervezés során elsődleges szándékunk volt, hogy a találkozások és párbeszédnek maximális lehetőségét teremtsük meg ezen a közösségen belül, amit egyetemnek nevezünk”.²⁹ Ez nem egy közelmúltban épült épület koncepcionális leírásából való gondolat, hanem a Team10 alkotóközösségének tagjai (Candilis-Josic-Woods iroda) által 1963-ban tervezett, talán legismertebb megépült (1969) munkájuként számon tartott -

²⁹ G. Candilis, A.Josic, Sh.Woods, M. Schiedhelm, J.Greig: „L'Université Libre de Berlin (Projet primé le 1er prix)” in: *Le Carré Bleu*, 1964/1.

és így a Team10 tevékenységének egyik szimbólumának számító - Berliini Szabadegyetem nyertes pályázati tervének a Le Carré Bleu című, közösségen belüli negyedéves folyóiratukban közölt ismertetésének részlete. A témában felbukkanó összes kísérlet visszavezethető egy olyan gondolatra, ami már a Team10 (vagy hozzájuk lazábban kapcsolódó kortársaik) érvrendszerében is megjelenik. Olyan szorosan kapcsolódik a téma az ő munkásságukhoz, hogy az alcíme akár „a Team10 rehabilitálása” is lehetne.

A funkcionalizmus felülírása a közösségépítés eszméjével, vagyis a társadalmi kapcsolatokat elősegítő, közösséget generáló építészet, az utca és a városszövet rehabilitálása, a kisebb egységekből való építkezés természeti és társadalmi modelljének építészeti alkalmazása, a „nyílt forráskódú” vagyis az épület befejezését a használóknak átengedő építészeti gyakorlat mind fontos, és ma is érvényes gondolatok. Ennek ellenére a csoport munkásságát nem tartjuk számon az építészet történetének fősodrában, pusztán a nagyon szakmai monográfiák említik azt. A tömegtájékoztatás szempontjából legjelentősebb építészeti és művészeti albumokat kiadó Taschen gondozásában megjelentetett, a XX. század építészetét átfogó két kötetes - meglehetősen design-központú - jubileumi kiadványban³⁰ például még a nevük említése szintjén sem jelennek meg. Ennek – az utókor „hálátlansága” mellett – több oka is lehet. Talán a fő ok, hogy a modern építészet alapelveinek kritikájaként megfogalmazott gondolataikat a modern tömeges lakásépítés és előregyártás keretein belül gondolták megvalósítani, vagyis az értékes gondolatok egy egyébként is gyorsan avuló, alacsony társadalmi megítélésű formanyelvvel és szerkezeti megoldásrendszerrel párosultak.

A Berliini Szabadegyetemet a nép - cor-ten acéllemez homlokzata miatt - Rozsdalugas³¹ néven emlegeti, és a világtörténelem hidegháborús időszakának jelképévé vált városban betöltött kiemelt jelentősége ellenére is – toulouse-i társához hasonlóan – a felújítás óriási költségei miatt többször felmerült a lebontásának lehetősége. Néhány évvel ezelőtt a Herman Hertzberger által tervezett Centraal Beheer moduláris irodaépületének lebontását is csak erős szakmai összefogás tudta megakadályozni. Pedig még a szakmán belül is voltak vélemények, amelyek szívesebben látták volna az „építészet szép emlékeként”, mint az enyészet áldozataként, vagy gondolati magját a felújítás során elveszítve, mint Frank van Klingeren Dronten-i Meerpaal-ja³². A tömeges, iparizált lakásépítés megastuktúráinak város-szerűvé tételében (elválasztott forgalmi rendszer, közlekedőrendszer átalakítása az utca analógiájára) nem az újító gondolatok buktak meg, hanem a műfaj maga.

³⁰ P. Gössel, G. Leuthauser: „Architecture in the 20th century” Taschen, 2005

³¹ die Rostlaube

³² Marina van den Bergen: „What to do with a building like Centraal Beheer” in: *archined.nl*, 2007.11.07.

Érdekes adalék, hogy a Jencks által a modernizmus halálát jelképező, Minoru Yamasaki által tervezett St. Louis-i Pruitt-Igoe lakótelep (1954) a Team10 által lefektetett elvek mentén épülve számos, az épületegyüttes humanizálását célzó koncepcionális elemmel (közlekedő-utca, közösségi terek, stb) létesült. (Egyébként a WTC tervezőjeként nem ez Yamakasi egyetlen épülete, amellyel a világtörténelem részesévé vált.)

14/ Jelenetek a Pruitt-Igoe lakótelep életéből (St. Denis, USA)

Egyetemi ösztöndíj keretében volt szerencsém egy tanévet a G.Candilis által tervezett (1970) Toulouse-i Építészeti Iskolában tanulni, amely közvetlenül a Candilis-Josic-Woods által tervezett Toulouse II. le Mirail Egyetem (1967-75) melletti parkban állt, így naponta áthaladva rajta személyes tapasztalatokról számolhatok be mindkét épületről. Elmondható, hogy még az egyetem épületénél jóval hagyományosabb térszerkezetű építészeti iskola is a használhatóság tekintetében komoly nehézségekkel küzdött az oktatás hagyományos értelmében, de a közösségi élet szempontjából összehasonlíthatatlan volt bármely általam ismert egyéb oktatási épülettel. Ennek megfelelően visszatérő téma volt mindkét épület átalakítása és kiegészítése, jóllehet már korábban is hozzáépítettek mindkét épülethez. A korábbi átalakítások általában olyan céllal történtek, hogy „rendes” oktatási közintézményhez méltó modern megfogalmazású diadalívvel határozzák meg szövegszerű, minden oldalról nyitott épület főbejáratát, vagyis a nyitott rendszerhez pont egy olyan elemet adtak hozzá, ami megkérdőjelezi annak nyitottságát.

7. A VÁROSSZERKEZET, MINT A KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI TÉRALKOTÁS ELŐKÉPE – KORTÁRS MEGFOGALMAZÁSOK

A Team10 munkásságának negatív megítélése a kor szellemiségének megfelelő méretek és a felhasznált anyagok mellett eredeztethető talán abból is, hogy a modern elvekből kiindulva referenciaként nem az ismert, a hatalmi pozíciók igazolását magán viselő, „pompás” európai városhoz nyúlt vissza. Rendszerüknek előképe – a csoport több tagjának afrikai tanulmányúttjai és munkatapasztalatai hatására, valamint a kor ébredő kultúrantropológiai érdeklődéséből eredeztethetően – a város fellelhető, élő archetípusa,

vagyis az észak-afrikai nőtt városok kasbahjainak vernakuláris porozitása. Ez ugyan összeegyeztethető volt a kor szemléletének megfelelő tipizálás és a kis elemekből építkező strukturalizmus gondolataival, de az európai kultúrától idegen környezeti előképből kiinduló struktúrát újragondolva sem sikerült az adott kulturális környezetbe beágyazni. Nem a város egy fedett része jött létre, hanem egy, a környezetétől idegen önálló kollázs-szelet.

Mennyire más a megítélése a fenti gondolatok egy kortárs parafrázisaként értelmezhető, a spanyol RCR Arquitectes (Aranda, Pigem, Vilalta) iroda által tervezett (2008) dubai-i Bab al Jinan Hotel³³ esetében, ahol a kasbahok szövetszerű porozitásának újraértelmezéseként felfogható szélesen elterülő, szoliter jellegű perforált „lepényt” pont az arab világ hagyományaival leginkább szakító városban javasolják. Vagyis míg a város egésze a vertikális bűvöletében él, ők hotel-tervükben rekonstruálják az óváros horizontalitását. Az épület gyakorlatilag egy - 209 db zárt hasáb jellegű, változatos alapterületű (185, 298, 220, 790 m²), több szintes kialakítású, átriumos elrendezésű villák sorolásával kialakított - ortogonális közlekedő-hálóra felfűzött „városszerkezet”, amely egy fedett terekből és udvarokból álló központi térsort keretez. A városszerkezet, mint előkép itt nem társul közösségépítő szereppel, zárt csiszolt mészkő burkolatú tömbjeivel itt a luxus építészetének „titkolozását” szolgálja. A viselkedés pusztán a helyből, és a környezet kritikájából adódik.

15/ RCR Architectes: Bab al Jinan Hotel, Bawadi, Dubai, (2008) (El Croquis, No 162/2012)

A Team10 tagjai által megfogalmazott gondolatok létjogosultságát szemlélteti például Riken Yamamoto 1999-ben épült Saitama-i Körzeti Egyetem (Sengendai, Koshigaya, Saitama, Japán) épülete, amely a Toulouse-i és Berlieni egyetemi épületeinek továbbgondolásaként értelmezhető. Itt a perforált szoliter épület-rendszer egy több szintes keretet, „városfalat” kap.

³³ El Croquis, No 162 - RCR Arquitectes (2012), p.192-205

16/ Riken Yamamoto: Saitama Prefectural University, Sengendai, Koshigaya, Saitama, Japán (1999)

Hasonlóan egyetemi épület, csak az előzőnél jóval kevésbé széles körben ismert a Planet 3 Studios Architecture által tervezett Vidyalankar Műszaki Egyetem (Wadala, Mumbai, India) épülete³⁴ (2004-2006), ahol a városszerkezet, mint téralkotási referenciaként alkalmazása sokkal szembeűnőbb.

17/ Planet 3 Studios Architecture: Vidyalankar Műszaki Egyetem (Wadala, Mumbai, India) (2004-2006)

A tervezők ismertetésükben gyakorlatilag a 40 évvel előbb épült berlini példa tervezési elveit elevenítik fel, annak szociális, közösségépítő, diszciplinák közötti párbeszédet elősegítő komponenseivel. A formai különbség viszont szembeűnő: itt nem egy sematizált, végletekig átstrukturált város-esszenciát látunk, hanem egy – az indiai ízlésvilághoz igazított – vibráló, élő, csarnokszerkezettel fedett város-szeletet. Majdhogynem a kereskedelmi épületek kulissza-városait idézi, de a cél – melynek elérése érdekében ezt a vibráló közeget létrehozták – csökkentheti ellenérzésünket.

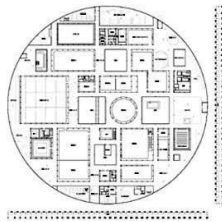
Egy másik, jóval ismertebb kortárs példa a japán SANAA iroda (Kazuyo Sejima és Ryue Nishizawa) által tervezett Kanazawa-i (Japán) XXI. századi kortárs művészeti múzeum (1999-2004)³⁵. Az épület alaprajzi szerkesztése egyértelműen egy spontán fejlődött város heterogenitását idézi, az épület olyan, mint egy városból kivágott szelet. A tömör és transzparens tömegek és a belső udvarok közötti közlekedőterek rendszere a városi utcahálózat indirektségét örökíti. Mivel az épületet a XX.-XXI. századforduló egyik legnagyobb hatású, a kor építészeti gondolkodásmódját leginkább tükröző épületek közé

³⁴ "Vidyalankar Institute of technology / Planet 3 Studios Architecture" in: *ArchDaily*, 2009.04.04
<<http://www.archdaily.com/15936>>

³⁵ *El Croquis* – SANAA (Sejima+Nishizawa) 1983-2004, (2007) p. 386-435

sorolják³⁶, ezért egy elég széles körben publikált épületről beszélünk. (2010-ben az építészpáros nyerte el a Pritzker Építészeti Díjat, többek között az ebben az épületükben is megfogalmazott gondolataikért.)

Az ismertetések és méltatások (nyilván nem teljes, de elég széles körű) áttekintése során sehol nem találok ennek a nyilvánvaló párhuzamnak az említésével. Értékelik a városi park közepén elhelyezkedő épület hierarchia nélküli nyitottságát, a transzparens üvegfalnak köszönhető filozofikus feloldódását a természetben, összetett, szerteágazó térszerkezetének forradalmian kötetlen látogatóvezetését. Van méltatója, aki alaprajzi szerkesztésében egy megépített funkciósmát lát³⁷, és van, aki a Takashi Murakami által megfogalmazott „Superflat” mozgalomból származtatva a hierarchikus japán társadalom kritikáját látja benne³⁸.

18/ SANAA (Kazuyo Sejima, Ryue Nishizawa): Kanazawa-i (Ishikawa, Japán) XXI. századi kortárs művészeti múzeum (1999-2004)

Az én szemléletem szerint az épület olyan, mint egy Petri-csészében felépített város-minta, vagyis a fent említett pozitívumok nem az épület szerkesztésmódjának céljai, hanem annak következményei. Ezt a párhuzamot látszik alátámasztani az épületet fedő tárcsa-födémén áthatoló tömegek várossziluetttel idéző játéka.

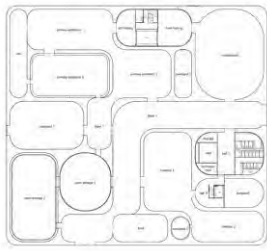
Későbbi, a Toledoi Szépművészeti Múzeum (Ohio, USA) üvegyűjteménye számára épített üvegpavilonjukban - amely a fent ismertetett épület szerkesztésének továbbgondolásaként értelmezhető - a fenti párhuzam nyilvánvalósága már halványabb³⁹. Bár a szövetszerű alaprajzi szerkesztés megmaradt, de a rendszer szabadon bejárhatósága jóval korlátozottabb.

³⁶ El Croquis – The very best works at the turn of the century (2011) p.298-347

³⁷ Botond Bogнар: „POST-BUBBLE ERA JAPANESE ARCHITECTURE: its Limitations and Possibilities” in: *Le Carré Bleu* No 3/2012

³⁸ Hámori Péter: „Politeista, hóféhér superflat” in: *El Mondo Blog* (elmondo.blog.hu), 2010.05.17.

³⁹ El Croquis – SANAA (Sejima+Nishizawa) 1983-2004, (2007) p. 516-537

19/ SANAA (Kazuyo Sejima, Ryue Nishizawa): Toledoi Művészeti Múzeum Üveg pavilonja (Ohio, USA) (2001-2006)

Itt inkább a városi modell nyújtotta szabadság kiaknázása helyett a transzparencia problematikájának vizsgálatában rejlő lehetőségek felé fordultak. Pedig itt talán az épület helye - vagyis az a tény, hogy egy történeti központ nélküli gyökértelen városban épült - adhatott volna további tartalmi többletet az épületnek.

Ez alapján azt kell feltételeznünk, hogy a fenti példában nem egy tudatos magatartást látunk, hanem egy - a japán kultúrából eredeztethető - szellemi alapot érhetünk tetten.

A japán építészet városhoz való viszonya hagyományosan ellentmondásos. A japán város egy csak infrastrukturális szinten tervezett, organikusan növekvő kaotikus halmaz, amely gyakorlatilag híján van bármiféle szabályozásnak. Az európai értelemben vett városi köztér itt nem létezik, a városi jellegű nyilvánosság fogalma épületen belül van. Ez egyrészt a magánházak nyitottságát is jelenti, másrészt a középületek városi köztér jellegű kezelését. Az épületek pár évente átépülnek, így folytonosság nem az épített környezetben, hanem csak a szabálytalan telekrendszerben van - egész másfajta magatartást kényszerítve a tervezőkre, mint más kultúrákban. Ez az állandó változás egy olyan szemléletet eredményez, amely az épületeket nem mint az állandóság jelképét, hanem mint a pillanat eredményét tekinti. Az épületeket öt évre tervezik, nem az örökkévalóságnak. Ez a hozzáállás egy jóval erősebb kísérletező attitűdöt eredményez, nem csak az építészek, hanem a megrendelők esetében is. A városi környezet állandó változásának, a város kontroll nélkülségének hatására a kilencvenes évek végére általánossá vált az az építészeti szemlélet, amely megkérdőjelezett mindenfajta együttműködést az építész és várostervező között⁴⁰. A japán építészet tehát kerüli a városépítészeti kérdéseket, miközben a hagyományos japán városhasználat miatt folyamatosan tárgyalja azt. Ezt a ki nem mondott ambivalens kapcsolatot és a mérhetetlen kísérletezési kedvet (és lehetőséget) bemutatandó tekintsük át az egyik legismertebb - nemzetközi szinten is számon tartott - fiatal japán építész néhány kis léptékű épületének (családi ház) alapkonceptióját.

⁴⁰ Nyilas Ágnes: „A japán „Metapolisz” – Az építészeti Metabolizmus múltja, jelene és jövője (12)” in: Építészforum, 2013.03.14.

Sou Fujimoto 2008-ban épült „N Ház” névre keresztelt magánházában⁴¹ (Oita, Japán) a tér személyességének kérdésével foglalkozva egy olyan struktúrát alkot, ami a funkciókat – a nyilvánosság szintjeinek megfelelően - három perforált, egymást átfedő burokból helyezi el. Ezeknek a nyilvánossági fokozatoknak az elosztása is jól szemlélteti a kulturális különbségeket: a legbelső burkon belül kapott helyet a nappali és az étkező, egy burokkal kijebb a háló, és a tatami, a külső burok pedig a kertet zárja körbe. A két külső burok által közrezárt térben bújjik meg a fürdő és a konyha.

20/ Sou Fujimoto: House N (Oita, Japán), 2008

Vagyis az épület tervezésekor – a hagyományos japán házak rízpapír-építészetének újragondolása kapcsán - a transzparencia fogalmának vizsgálata ürügyén vet fel olyan kérdéseket, amelyre adott válasz a városhoz való viszony szempontjából is értékelhető.

Edward T. Hall a már idézett könyvében⁴² a tér kötöttségi szintjeinek kultúránkénti különbözőségének szemléltetéseként említi a hagyományos japán építészet megoldásait, ahol az eltolható válaszfalnak köszönhetően a tér flexibilisen változtatható az adott napszak igényeinek megfelelően. Ennek újraértelmezését sugallja a lakótelepek monofunkciós minimál-terei alternatívájaként. Gondolatmenetében kitér arra, hogy a XIX. század előtt a lakásban az egyes helyiségeknek nem volt kitüntetett funkciója, a lakóterek bármilyen tevékenységet be tudtak fogadni, az igényeknek megfelelően. (Gondoljunk csak akár a hagyományos magyar parasztházak lakókonyhájára.) A helyiségek specializálása hozzájárult a modern családfogalom kialakulásához, viszont a helyiségek kötöttségével nem volt képes kiszolgálni az azon belüli eltéréseket.

Egy másik, Sou Fujimoto által tervezett ház, a Chiba-ban a tengerpartra épült „O Ház”⁴³ (2007) úgy reflektál a fenti okfejtésre, hogy a családi házat egy szabálytalan alakú, elágazó térfolyamként fogalmazza meg. Vagyis az egész ház egyetlen helyiség, amelyben a funkciók csak mint a tér egyes szakaszai, vagy bugyrai alakulnak ki. A gyökérszerű képződmény végei meghatározott irányokba mutatnak, ahol a zárt nyersbeton fal

⁴¹ El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 68-83

⁴² Edward T. Hall: „*Rejtett dimenziók*”, Gondolat, 1975

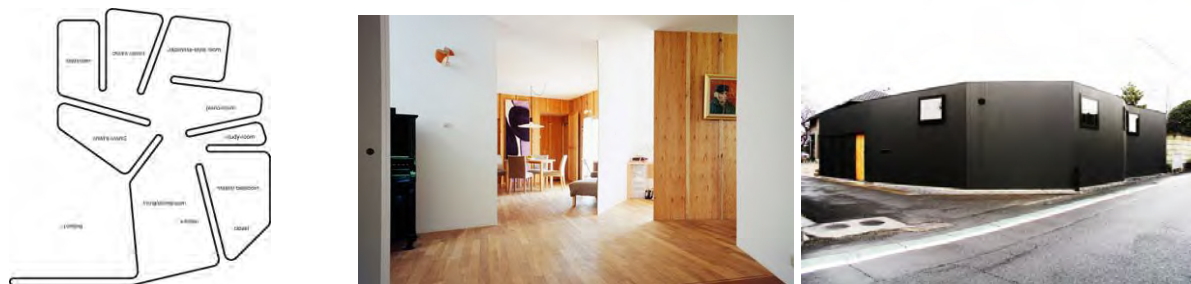
⁴³ El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 60-68

megnyitásával - a japán kertépítészeti hagyományait megidézve - meghatározott pontokból szemlélhetjük a környezet komponált látványát.

21/ Sou Fujimoto: House O (Chiba, Japán), 2007

Ez az épülete térszervezés szempontjából gyakorlatilag a 2005-ben épült „T Ház”⁴⁴ továbbgondolása, amelynek alaprajzi rendszere egy mentális térkép sematikusságát mutatja. A ház itt is egy összefüggő tér-folyam, amelynek bugyrai jelentik a különböző helyiségeket. Az épület kívülről szinte teljesen zárt képet mutat, csak a belső udvar felé nyílik.

22/ Sou Fujimoto: House T (Maebashi Gunma, Japán), 2005

„House before house” fantázianevű megépült épületénél⁴⁵ a családi ház koncepciójaként egy olyan „primitív jövőt” idéz meg, ami visszatér egy prehisztórikus életformához. A ház formáját egymásra rakott, különböző funkciójú dobozok szuperpozíciója adja, amelyek a külső térrel együtt adnak egy egységet. Vagyis az életforma nem a megszokott kint és bent fogalmával dolgozik, hanem egy Çatal Hüyük-i neolitikus életformát –mint az archetipikus városi életet - vizionálja. A ház telke még kerítéssel sincs körülvéve, vagyis az élet színtere gyakorlatilag az utca lesz.

⁴⁴ „ARCHILAB JAPAN 2006 – NESTED IN THE CITY” kiállítási katalógus, Oléans, (F) 2006 p. 112-113.

⁴⁵ El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 92-109

23/ Sou Fujimoto: House before house (Utsunomiya-shi, Tochigi, Japán), 2007-08

A 2006-2010 között tervezett Tokyo Apartment⁴⁶ nevű, 5 lakásos, Tokyo belvárosában épült társasházában a (soha nem létező) szimbolikus város lényegét akarta megfogni. Az egymásra helyezett „ház formájú” házakból építkező épület a külső közlekedők használatával látásmódja szerint a város részévé válik, és a városban lakás, a várossal való azonosulás megfoghatatlan érzetét kelti.

24/ Sou Fujimoto: Tokyo Apartment (Itabashi-ku, Tokyo, Japán), 2006-2010

A fenti 5 családi ház illetve kis társasház koncepcióját áttekintve azt a következtetést vonhatjuk le, hogy bármennyire is hirdeti a japán építészet a városépítészettől független létét, nagyon mélyen át van itatva a városi életről és a várossal való gondolkodással, a városhoz fűződő viszonyának boncolgatásával.

A több évszázados tendencia, vagyis a nemzetközi építészeti gondolatok áramlásának iránya megfordulni látszik, és ma nem az európai és észak-amerikai építészek hintik szét gondolataik megtestesülését az egész világon, hanem talán pont a fent bemutatott szellemi frissesség és kísérletező kedv felismerésének köszönhetően az Európán kívüli építészek kapnak egyre nagyobb nemzetközi publicitást. Kazuyo Sejima és Ryue Nishizawa ma szinte többet épít Japánon kívül, mint hazájában. Ez – az épületekről alkotott alapjaiban eltérő látásmód miatt – gyakran a szakma elismerése mellett komoly ellentétekhez is vezethet. (Például több Európában épült épületüknél adódott probléma a betervezett szerkezetek tartósságából.) Ennek a gondolati szabadságnak az általános „mainstream” építészeti gondolkodásba való érezhető beágyazódása jó eséllyel jelenthet

⁴⁶ El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 146-157

némi szellemi megtermékenyítést a szerkezeti és formai újítások bővületében élő mértékadó építészeti gondolkodásnak, amennyiben képes átlátni a megismert épületekről elsődlegesen alkotott képzet burkán.

8. A VÁROS, MINT ELŐKÉP - IRÁNYOK

A nemzetközi építészeti szcéna produktumainak áttekintése során számos – a korábbiakban ismertettnél jóval több – épületnél megfigyelhető, hogy hasonló kérdések megfogalmazásával kísérletezik, és próbál meg válaszolni rájuk. Ezt egyrészt a városhoz való illeszkedés szándéka, másrészt a városi térformában rejlő közösségépítő potenciál magyarázhatja. Ez az attitűd egy olyan fajta építészeti magatartás irányába mutat, amely – mint azt már az eddig bemutatott példákban is láthatjuk – szakít a funkionalista elvekben gyökerező építészeti programalkotás hagyományával, és az épített teret egy más fajta dimenzióval egészíti ki. Ez legáltalánosabban azt jelenti, hogy az épület közlekedőrendszere az eddigi szerepénél jóval nagyobb hangsúlyt kap, és fokozatosan veszi át a cellás jellegű teret kívánó funkciók szerepét. Ennek végletes formája, amikor az egész épület egy összefüggő térként jelenik meg, mint azt számos korábban említett példánál láthattuk, és mint a későbbiekben látni fogjuk, ez akár közösségi épületeknél is megoldásként szerepelhet.

Ennek megfelelően a történeti város kortárs építészetben alkalmazott analogikus alkalmazásánál – a formai vagy térképzési analógia függvényében – eltérő, de összefüggő megközelítéseket, építészeti intenciókat különböztetnek meg. Ezek – természetesen – nem zárt kategóriák, tehát a legtöbb példaként említett épület akár több másik kategóriába is besorolható.

8.1 A VÁROS EGÉSZÉNEK MEGFOGALMAZÁSA AZ ÉPÜLETBEN

Míg a többi kategóriánál csak gondolat-töredékeket tudunk megfeleltetni, addig ez a megközelítés rokonítható leginkább a Team10 munkásságával. Az általában nagyméretű megastuktúrák koncepciójában jelentkező gondolat nem „részfeladattal” próbálkozik, hanem az egész város lényegét, a városról alkotott képet akarja megfogalmazni.

Ide sorolhatjuk a holland MVRDV iroda több épületét és épület-tervét. Talán a legkifejezőbb West8 tájépítész irodával közösen készített, a párizsi Forum de Halles⁴⁷

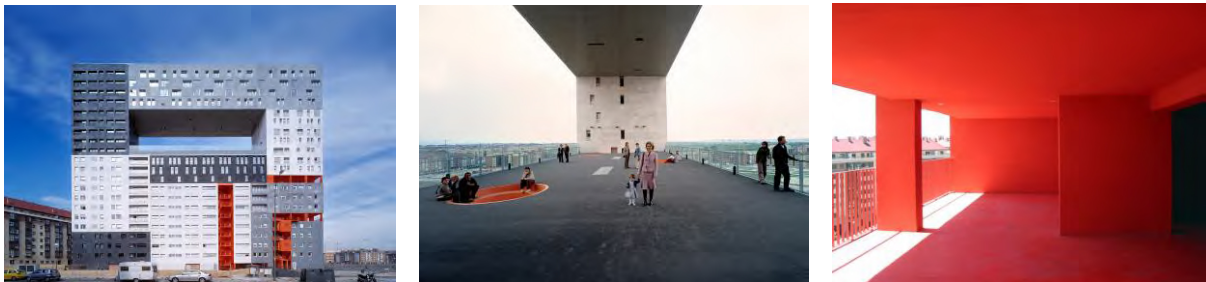
⁴⁷ L'architecture d'aujourd'hui – „Concours” mai-juin 2004 No. 352

közlekedési csomópont átalakítására készített pályázati tervük, amely gondolatrendszerében akár a Will Alsop-féle Barnsley-koncepcióval⁴⁸ is rokonítható. Itt a pályázati terv a hagyományos városépítészeti elemek egymás mellettsége helyett a területet egyetlen összefüggő rendszerként képzei el. A föld alatti világ itt nem egy eltakarandó szégyenfoltként jelentkezik, hanem egy büszkén vállalandó és megmutatandó, a város jövőjét, fejlődését prognosztizáló rendszerként. Elképzelésük szerint a föld alatti, az Hausmann-i Párizs beépítését visszaadó mikroprojekteket egy hatalmas összefüggő, vitrinszerű járható üvegtetővel fogják össze. A környező utcák szintje fölé kerülő vitrin – mint valami régészeti lelőhely fölötti üvegfödém – alatt a forgalmas üzletközpont és intermodális csomópont közlekedési tengelyeit befogadó hatalmas csarnok áramlását, mint a XIX. századi, Zola által megírt városi forgatag vízióját látjuk. A felszín határtalan összefüggő terét a föld alatti épületek tetején kialakított különböző hangulatú kertek és az üvegfödémbe lencseszerű vasbeton héjban lebegő fák tagolják. A fák, vagyis a természet (a Hannoveri Expóra tervezett pavilonjukhoz hasonlóan) pusztán egy építészeti elem a sok közül.

25/ MVRDV & West8: Forum des Halles, Párizs (Fr) 2004

Egy másik, szintén általuk tervezett épület - amelyet hasonló gondolkodás formált - a Madrid Sanchinarro városrészében épített Casa Mirador⁴⁹. Az autópályákkal szegélyezett szuburbánus környezetben álló 22 szintes épületet mint egy „élére állított belvárosi tömb” képelték el. Így a hasábszerű épület közepét átlyukasztották, és itt - terv szinten - egy, a lakosokat kiszolgáló közösségi kertet alakítottak ki.

26/ MVRDV: Casa Mirador, Sanchinarro, Madrid, Sp. (2001-2012)

⁴⁸ Will Alsop: „Remaking Barnsley – Strategic Development Framework 2003-2033”, 2003

⁴⁹ El Croquis – MVRDV 1997-2002, No111/2002 p. 160-171

A város – mint ahogy azt korábbi terveikből már ismerjük – az alkotók felfogása szerint kis, egyéni identitással rendelkező egységek szoros egymásmellettségében, egymásra hatásában képezhető le.

Ennek megfelelően – mint azt már néhány korábbi tervükben, például az amsterdami Silodam épületénél is alkalmazták – a hatalmas épületet több, a szomszédsági egységek méretének megfelelő, önálló identitású épület egymásra helyezéseként képzeltek el. Ezt az épület közlekedőrendszerének ilyen jellegű szerkesztése mellett a homlokzatburkolat eltérő kezelésével és színezésével hangsúlyozták. A közlekedőrendszer mint egy vertikális utca hálózza be az épületet, piros didaktikai csíkként hangsúlyozva a különálló lakóegységek egymásmellettségét.

8.2 A VÁROS, MINT AZ ÉPÜLET TÖMEGFORMÁLÁSÁNAK ELŐKÉPE

Ez az egyik legnagyobb gyakorisággal fellelhető városból származtatott építészeti viselkedés: a nagyobb léptékét igénylő épülettömeg kisebb elemekre való felszabdalása, és ezek játéka. Előképének használhatja az archetipikus ős-város kiselemes halmaz-építkezését, de igazodhat környezetének léptékéhez is. A Team10 tagjainak számos épületénél fellelhető tömegképzési metódus, amely ott a tömeg térbeli leképezésével is párosul. Legkarakteresebb, iskolateremtő példája a Moshe Safdie által tervezett montreali Habitat67 épülete. Ennek parafrázisaként értelmezhető számos kortárs épület, amely ehhez hasonlóan kis elemek hektikus halmazaként lett kialakítva.

27/ A Habitat67 (Moshe Safdie), és mai parafrázisai az MVRDV-től: (1)DNB Központ, Oslo (2007-2012), és (2)Rødovre Skyvillage, Koppenhága (2008)

Ehhez a típushoz sorolhatjuk azt a magatartást is, amikor az épület funkcióját több, különálló egységre bontják, amelyeket külön tömegekben helyeznek el. Ennek a gondolkodásnak a fő motivációja egyrészt a városi léptékű épületek képzése, másrészt a tömegek által közrezárt tér megteremtése.

Erre számos példát láthatunk, főleg középületeknél, amelyek egy belső városi köztér alakításának lehetőségét biztosítják. Ilyen például az Adjaye Associates által 2012-ben

tervezett Frankfurter Kultur-campus⁵⁰, ahol a funkció feldarabolásának indoka a tömegek közötti tér különböző érdeklődésű látogatókat összehozó szerepének megteremtése volt. Bár mivel a tér egy része fedett, akár egy következő térképzési kategóriával is összefüggésbe hozható.

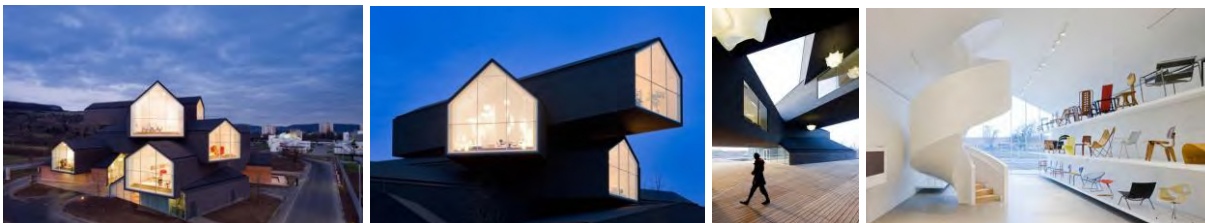
28/ Adjaye Associates: Frankfurter Kultur-campus (2012)

Van, ahol ez a tömegképzés nem találkozik ilyen jellegű közösségi szándékkal. Aires Mateus lisszaboni Mar do Oriente irodaépületének⁵¹ tömegjátéka csak a program humanizálásának építészeti eszköze. A közrezárt tér nem nyit a környezete felé, csak az épületkomplexum használóinak belső közlekedésére szolgál.

29/ Aires Mateus: Mar do Oriente, Lisszabon, Portugália (2008)

Hasonló tömegképzési metódust mutat, de inkább a Sou Fujimoto Tokyo Apartments-énél tapasztalt formavilággal rokonítható a Herzog & de Meuron építésziroda Weil am Rhein-i VitraHaus-a⁵², amellyel a Vitra cég kortárs épület-gyűjteményét gazdagították egy kiemelkedő darabbal. Itt a formai analógiát nem egy közterületi szándék, hanem a belső terek érdekes áthatásainak kutatása alakította.

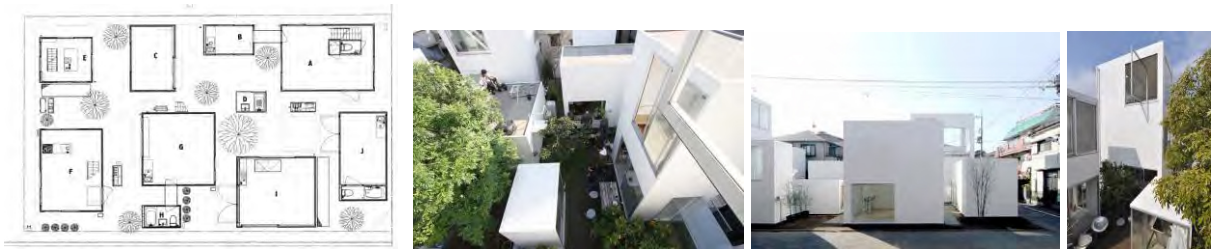
30/ Herzog & de Meuron: VitraHaus, Weil am Rhein, Vitra Campus, Németország (2006-2010)

⁵⁰ Vinnitskaya, Irina. "Kulturcampus Frankfurt / Adjaye Associates" in: *ArchDaily* 2012.04.23. <<http://www.archdaily.com/227769>>

⁵¹ "Mar do Oriente / Aires Mateus" in: *ArchDaily* 2011.02.23. <<http://www.archdaily.com/?p=114224>>

⁵² "VitraHaus / Herzog & de Meuron" in: *ArchDaily* 2011.07.27. <<http://www.archdaily.com/50533>>

Ryue Nishizawa, az egyébként saját irodákat is fenntartó SANAA alkotópáros egyik tagja 2005-ös tokyo-i Moriyama házánál⁵³ egy apartmanházat fogalmazott meg – az eredeti elképzelésektől eltérően – 9 kisebb-nagyobb méretű fehér hasáb együtteseként. Figyelemre méltó az a gondolat, hogy a tömegek között létrehozott rendkívül feszes térhálózatot a környező utcák hálózatához kapcsolva egy, a városon belüli szövet-sűrűsödést hozott létre. Az épületegyüttes koncepciójához való ragaszkodás akár olyan kényelmetlenségeket is szült, hogy bizonyos apartmanok vizesblokkja egy külön tömegben kapott helyet, amit – ha nagyvonalúan átsiklunk a kultúránkból fakadó funkcionális normáink felett – akár Fujimoto már említett „House before house” épületét létrehozó gondolatok nyitottságával is rokoníthatjuk.

31/ Ryue Nishizawa: Moriyama House, Tokyo, Japán (2005)

Hasonló – talán éppen az előző példa hatásában is gyökerező, de a helyhez is adaptált – gondolkodás érhető tetten Piotr Brzoza és Marcin Kwietowicz lengyel építészek egy fiatal képzőművész számára tervezett varsói családi házánál⁵⁴, ahol egy adott funkciót négy részre bontva (garázs, lakás, stúdió, vendégház) és azokat külön tömegekben helyezve (a szomszédos épületek tűzfalainak takarása mellett) hoztak létre különböző hangulatú kert-részleteket. Az épület a belső kertek irányába kinyílik, míg külvárosias környezetétől szándékosan idegenedik el, zárt homlokzatokkal fordul a külső világ felé.

32/ Piotr Brzoza, Marcin Kwietowicz: Ház Varsóban, 2005-10

⁵³ „ARCHILAB JAPAN 2006 – NESTED IN THE CITY” kiállítási katalógus, Oléans, (F) 2006 p. 194-195.

⁵⁴ Roman Rutkowski: „House, Warsaw” in: *A10* No.35, sep/oct 2010

8.3 AZ ÉPÜLET, MINT FEDETT VÁROSI KÖZTÉR

A fedett városi köztér az építészet egyik alapeleme, az egyik archetipikus külső térformáló elem, amelynek előképe a lombos fa vagy az erdőalja lehetett (Meggyesi, 2009). Hagyományosan fedett-nyitott tér, amely a város legjelentősebb kereskedelmi vagy reprezentációs tereit jelöli meg. Újkori megfelelője a már zárt piaccsarnok és a passzázs, mint a városi tér és az utca fedett változata. A Team10 gondolatvilágában betöltött referenciális szerepe nem szorul magyarázatra, elég csak a Mirail lakótömjének közlekedőrendszerére gondolnunk. Yona Friedman a fedett városi terek fontosságából vezeti le kétszintes város tervét, ahol a történeti belváros fölé egy azt kiszolgáló és éltető második várost vizionál⁵⁵.

33/ Az utca, a tér és a fedett városi tér átértelmezése a '70-es években (Candilis-Josic-Woods, van Eyck és Yona Friedman)

Szerepe a ma építészetében elementáris, és szinte teljesen általános. „*Térfogatának 51 százaléka atrium*”⁵⁶, hogy felelevenítsük a már citált Koolhaas idézetet, amellyel a jelleg nélküli várost jellemezte. Mégis van valami, ami ezek közül az „átriumok” közül kiemel néhány épületet, és ez az a tulajdonsága, hogy szerkesztésének, térkapcsolatának, és az épület üzemeltetőjének döntései függvényében valódi városi fedett köztérként tud-e funkcionálni, mint a dolgozatom elején már említett Tate Modern turbinacsarnoka, vagy Norman Foster hongkongi banképületének előcsarnoka.

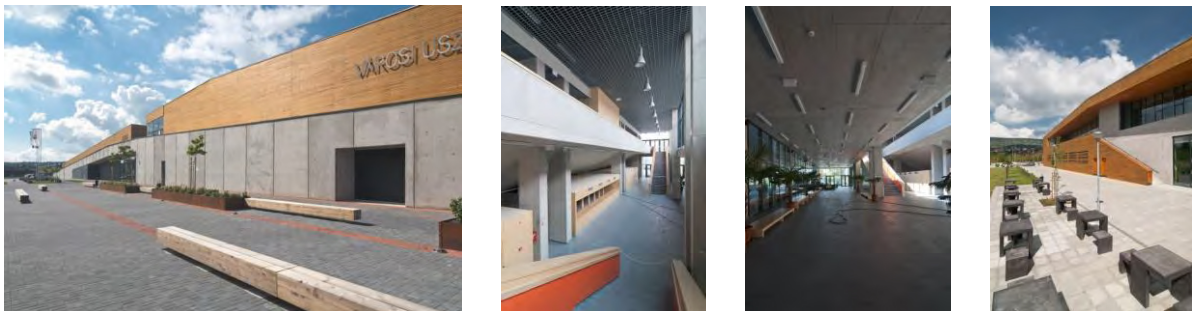
Hogy egy magyar példát említsek, Keller Ferenc Budaörsi Városi Uszoda és Sportcsarnoka⁵⁷ alapkonceptiójában a két eltérő funkció egy, az épület előtti városi jellegű burkolt teret és az épület mögötti parkot összekötő széles lineáris előcsarnokra fűzi fel. Az épület előtti tér üres, a mögötte lévő „park” csonka, az előcsarnok mégis fedett utcaként, városi térként funkcionál délutánoként, amikor megtelik az edzésen lévő gyerekekre várakozó szülőkkel és gyerekeikkel. Ez – bár szerepe megkérdőjelezhetetlen - nem csak az építészeti szándéknak köszönhető, hanem az épület üzemeltetőjének nyitottságának is, aki felismerve az épületbe (illetve a települési

⁵⁵ Yona Friedman: „*Des places couvertes pour la ville*” in: *Le Carré Bleu*, 1975/1.

⁵⁶ Rem Koolhaas: „A jelleg nélküli város (The Generic City)” u.o.

⁵⁷ Wesselényi-Garay Andor: „*A lemondás kultúrája*” in: *Metszet*, 2012/5

környezet hiányosságaiban) kódolt potenciált, megnyitotta az előcsarnokot. A környéken ugyanis nincs más hely, ahol a szülők és gyerekek a várakozási időt eltölthetnék.

34/ Keller F., Fialovszky T., Sajtos G. (Építész Stúdió): Budaörsi Városi Uszoda és Sportcsarnok (2005-2010)

Az előző csoportban ismertetett épületek között már láttunk arra példát, ahogyan a tömegekre szabdalt funkciók által közrezárt városi tér egy részének lefedésével részben fedett városi teret hoztak létre. Hasonló elvek mentén született a litván A2SM építésziroda által Bauska (Litvánia) városának könyvtárépületére készített győztes pályázati terve⁵⁸. A könyvtár funkcióit három, a környező épületek léptékének megfelelő tömegre bontották, amelyeket egy meglévő épület integrálásával négy elemből álló halmaz-kompozícióba rendeztek. A közöttük kialakuló teret egy, az épületek közé feszített szabálytalan alakú előcsarnokkal fogták össze, amely transzparens üvegfalaival és a zárt épülettömeg-dobozok kontrasztjával szinte a kialakuló városi köztér részét képezi.

35/ A2SM: Könyvtárépület, Bauska, (Litvánia), pályázati terv (2013)

Hasonlóan a városból eredeztethető tömegformálás és a fedett városi tér létrehozásának szimbiotikus továbbgondolásaként értelmezhető a dán BIG (Bjarke Ingels Group) által a Tallinn-i Városháza pályázatára⁵⁹ készített győztes pályázati terve, amely a barnamezős beruházásként épülő új városháza épületét, mint egy városi köztér felett lebegő, a

⁵⁸ Furuto, Alison. "Library Building in Bauska Winning Proposal / A2SM Architects" in: *ArchDaily* (2013.06.24.) <<http://www.archdaily.com/392760>>

⁵⁹ Jordana, Sebastian. "BIG wins International Competition to design Tallinn's new City Hall" in: *ArchDaily* (2009.06.24.) <<http://www.archdaily.com/26391>>

funkciók csoportosításával képzett városi szövetet képzeli el. A felszabdalt tömegek megemelésével a köztér tehát folytonos, csak a felette váltakozó épített és szabad terek idézik a történeti várost.

36/ BIG (Bjarke Ingels Group): Városháza, Tallinn, Észtország (2008)

Az épületen belül létrehozott fedett tér, mint városi köztér definiálásának egy érdekes példáját láthatjuk az Arkitema Architects által tervezett dániai Frederikshavn Új Városi Iskolájában⁶⁰, ahol a csillag-alaprajzra tervezett iskolakomplexum központi aulájában – annak városi köztér analógiájának erősítésére – az iskolai könyvtárat mint egy középkori városi téren elhelyezett emlékmű újragondolt, pirosra színezésével hangsúlyozottan képletes parafrázisa helyezték el. Ezzel megidézve mindazt, amit a történelem során és ma ezek jelentettek: a letelepedést jelképező helymegjelölést, a kollektív emlékezet szimbólumait, a városi referenciapontok szempontjából nélkülözhetetlen Kevin Lynch által definiált „jelzőpontokat”⁶¹, és az aktív városhasználat egy formáját.

37/ A dán Frederikshavn-i Új Városi Iskola aulája (Arkitema Architects, 2012) és a Fontana di piazza della rocca Viterboban (Olaszország)

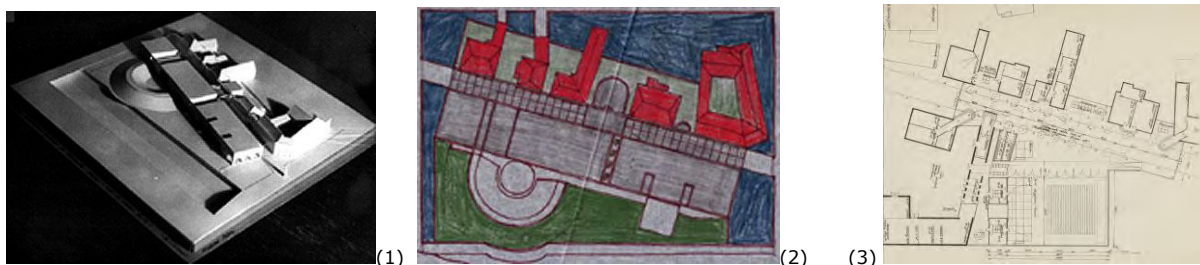
Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy míg az épületen belüli városi tér alakítása valóban szándékoltságot jelöl, de az épületen belüli utca fogalma bonyolultabb, hisz ha úgy tekintünk rá, akkor minden folyosó utca. (Esetleg ha csak 1,20-as, akkor sikátor...)

Mint azt a felsorolt példákon látni fogjuk, a közlekedési rendszer utcaként való kezelése nem ilyen erőltetett hasonlat, valóban felfedezhető egy ilyen fajta szándék a következő épületekben.

⁶⁰ "New City School, Frederikshavn / Arkitema Architects" in: *ArchDaily* (2013.02.20)
<<http://www.archdaily.com/?p=331222>>

⁶¹ Meggyesi Tamás: „Városépítészeti alaktan”, Terc, Bp, 2009

Ennek a gondolkodásnak az egyik legérdekesebb példáját az 1978-as, a Fiatal Építészek Köre IV. ciklusának hallgatói számára kiírt, a Jászberényi Művelődési-, Ifjúsági- és Technika Háza tervpályázatában láthattam.⁶² A pályázatra készült pályamunkák közül - egymástól függetlenül - kettő is, az első díjas Mátrai Péter, illetve a II. díjas Hevessy-Turányi féle terv is Művelődési Ház előcsarnokának a meglévő utca egy részének lefedését javasolja, így integrálva a meglévő épületeket az épületbe, és az így létrehozott új épületet a meglévő városszövetbe. Ez a megoldás nem csak a pályamunkák készítőinek gondolati finomságáról árulkodik, hanem a két, egymástól függetlenül hasonló eredményre jutó progresszív eszmefuttatásban rejlő azonosság, illetve az ezek által elért pályázati helyezések a kor építészeti gondolkodásának nyitottságát, vagy befogadókészségét is szemlélteti.

38/ Mátrai Péter (1.-2.) ill. Turányi Gábor - Hevessy Kálmán (3.): Jászberényi Művelődési- Ifjúsági és Technika Háza, pályázati terv (1978)

Hasonló gondolkodás figyelhető meg Stanton Williams Londoni Művészeti Campusának⁶³ kialakításában, ahol London egy belvárosi, rehabilitálandó volt ipari területének központját jelentő művészeti campust a volt magtárépületek közé helyezett épülettel, és a közöttük kialakuló „utcák” lefedésével oldották meg. Az épület koncepcionális ismertetésénél szinte kötelezően visszatér a közösségépítés, a különböző szakok közötti párbeszéd generálásának szándéka, amely itt a művészeti szcena és a közönség találkozásának eszményével is kiegészül.

⁶² Hofer Miklós: „A Jászberényi Ház tervpályázat tanulságai” in: *Bercsényi* 28-30, 1978/2

⁶³ "New Campus for University of the Arts London / Stanton Williams" in: *ArchDaily* (2011.11.16.) <<http://www.archdaily.com/183403>>

Szintén közterületi analógia fedezhető fel a Berliini Holland Nagykövetség⁶⁴ épületében, ahol Rem Koolhaas az épület koncepciója az intézmény közlekedési rendszerét az utcahálózat folytatásaként képzelte el. A fő közlekedési tengely a közönségforgalmi, nyilvános funkciókat felfűzve – mint egy feltekert lépcsős utca – spirálisan haladva tárja fel az épületet, haladva az épület legfelső szintjén található kávézó és tetőterasz felé. Ezzel egyrészt – megidézve emlékét - egy gesztust tesz az általa „temetett” utca irányába, másrészt az épület, és - mivel egy alapvetően zárt funkciójú hivatali épületről van szó - átvitt értelemben az anyaország társadalmi nyitottságát is szimbolizálja.

40/ OMA/Rem Koolhaas: Berliini Holland Nagykövetség (1997-2003)

Hasonló gondolatok vezették Sou Fujimoto koncepcióit a Musahino Művészeti Egyetem múzeuma és könyvtárépületének megtervezésénél⁶⁵, de itt nem csak a ház közlekedő rendszere, hanem az egész épület az utca folytatásaként, az utca teréből pusztán egy képletes „könyvespolccal” leválasztva jelenik meg. A tartószerkezetet elrejtő, az épület egészen végigvonuló könyvespolc-folyam spirális tekeredésével alakítja ki az egyre zártabb funkciójú tereket.

41/ Sou Fujimoto: Musahino Művészeti Egyetem, Múzeum és Könyvtárépület, Kodaira-shi, Tokió, Japán (2007-2010)

Az épületen belüli utca - mint szervezőerő - jeleneik meg első önálló munkájánál, a pszichiáter édesapja felkérésére tervezett hokkaido-i Értelmi Fogyatékosok Otthona⁶⁶ épületében is. Itt a kanyargós falusi utcát idéző belső utca-közlekedő nem az épület

⁶⁴ El Croquis – The very best works at the turn of the century (2011) p.128-165

⁶⁵ El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 158-179

⁶⁶ El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 24-33

célja, hanem a gyöngysor szerűen felfűzött otthon-egységek összekötésének, egy utca-szerű közösségi helyszín kialakításának az eszköze.

42/ Sou Fujimoto: Értelmi Fogyatékosok Otthona, Hokaido, Japán (2003)

Az épületen belüli utca és tér használatának ötvözete a Manuel Ocaña spanyol építész által tervezett Ciudadella-i Santa Rita Geriátriai Centrum⁶⁷, amelyet egy, az egész rendelkezésre álló területet kitöltő lapos épületként fogalmaztak meg. A lapos, „lepényszerű” épületet közepén szabálytalan alakú belső udvar lyukasztja át, amelyet az idős bentlakók szobáinak kígyózó sora keretez. Az épület külső burka és a szobák kígyózó fala között egy hol kiszélesedő, hol elkeskenyedő amorf formájú tér jön létre, amely az otthon lakóinak közösségi tereként szolgál. Itt kapott helyet az összes közös használatú funkció, és egy ovális csoportba szervezve a terápiás helyiségek is.

43/ Manuel Ocaña: Santa Rita Geriátriai Centrum, Ciudadella, Spanyolország (2004-2005)

8.4 VÁROSI SZÖVET AZ ÉPÜLETBEN

Az előző példánál már láthattuk, amikor a belső „utca” és belső „tér” ötvözéseként egy összefüggő közösségi térrendszer jön létre - csak mivel ez ott egy maradék-térként alakult, nem nevezhető a városi szövetből származtatottnak.

Ebbe a kategóriába azokat az épületeket sorolom, ahol tudatosan alkalmazzák a városi térháló szövetszerűségét, kihasználva annak sokrétű térszituációját.

Előképük nyilvánvalóan a város, amelynek ilyen falyta átértelmezésével a Team10 által tervezett nyitott rendszerű egyetemeknél (Berlin, Toulouse), vagy akár Aldo van Eyck

⁶⁷ Carlos Sant'ana: „Residential centre for the elderly, Ciudadella” in: A10 No.17 sep/oct 2007

amszterdami árvaházánál is találkozhatunk. Ezzel szinte meg is határoztuk ennek a kategóriának a két (nyilvánvalóan nem teljesen szétválasztható) alkategóriáját, vagyis a közlekedőrendszerek (utak) rendszeréből és az ezekre felfűzött terekből álló, illetve a terek sorolásából komponált és ezek áthatásaival gazdagított rendszereket.

Az ilyen rendszerek létrehozásának célja általában vagy a közösségépítési szándék, vagy a minden irányból nyitott, környezetében feloldódó épületrendszer keresésének vágya, vagy a környezetétől független, önálló belső város megteremtésének óhaja. Ezek különböző indítékok, de az eszköze mindig azonos: a belső tér közlekedőrendszerének önálló identitással bíró, prioritást élvező szereppel való gazdagítása.

A városból eredeztethető, de nem városi környezetben épült - így nem az igazodás, hanem a saját belső világ vágyával operál - a Sou Fujimoto által tervezett Hokkaido-i Gyermekpszichiátriai Rehabilitációs Központ⁶⁸. Itt - az épület környezetét adó, korábban tervezett, az előzőekben már ismertetett felnőtt otthon belső térszervezését tovább gondolva, a gyermekek védelmének prioritásához adaptálva egy 24 egységből álló halmaz-rendszert hozott létre. A fehér négyzetes hasábok közötti teret lefedve egy olyan összefüggő térstruktúrát alkotott, amely nyitottsága mellett is zárt sarkokat biztosít a sérült gyerekek lelki szükségleteinek megfelelően. Az épület finomságát példázza, hogy a felülvilágítókkal is megvilágított tér mennyezete egységes fehér sávos álmennyezetet kapott, amely a mesterséges megvilágítást is elrejtve homogén, nappali természetes kültéri megvilágításhoz hasonló érzetet biztosít.

44/ Sou Fujimoto: Gyermekpszichiátriai Rehabilitációs Központ, Hokkaido, Japán (2006)

Hasonlóan egészségügyi intézmény az Estudio Entresito által tervezett madridi San Blas+Usera+Villaverde Egyesített Városi Gyógyászati Központ⁶⁹, amelynek közlekedő rendszerét a lineáris közlekedőfolyosók ortogonális hálózata adja, amelynek téri gazdagságát és természetes megvilágítását az ezekre felfűzött négyzetes teresedések és belső átriumok biztosítják. Az ortogonális-szövetszerű kompakt belső rendszer az épület tömegét is meghatározza: a különböző magasságú tömegek játéka várossziluetttel idéz.

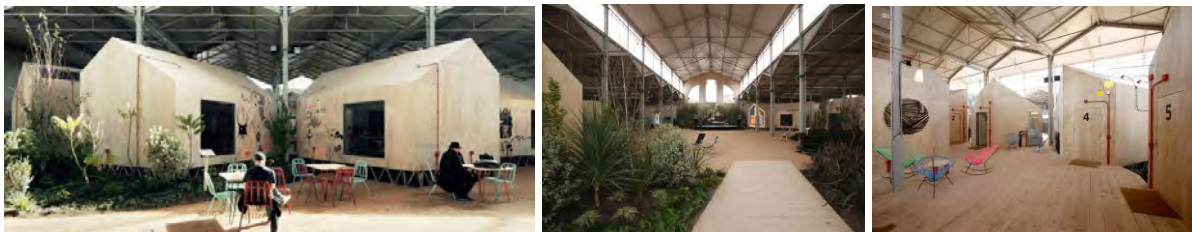
⁶⁸ El Croquis - Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010 p. 38-47

⁶⁹ "Municipal Healthcare Centres San Blas + Usera + Villaverde / Estudio Entresito" in: ArchDaily (2012.11.24) <<http://www.archdaily.com/294401>>

45/ Estudio Entresito: San Blas+Usera+Villaverde Egyesített Városi Gyógyászati Központ, Madrid, Spanyolország (2010)

Egy másfajta megközelítést mutatnak a Langarita-Navarro Arquitectos által szintén Madridba tervezett Red Bull Music Academy 2011-es fesztiváljának kiszolgáló épületei⁷⁰. Az évente más helyszínen megrendezett, nagyszabású, a nemzetközi zenésztársadalom széles spektrumát meghívó és együttgondolkodását, együttműködését ösztönző „nomád” fesztiválnak eredetileg Tokio adott volna otthont, de a fukushimai földrengés és tsunami miatt váratlanul új helyszínt kellett keresni. A választás Madridra esett, ahol egy már korábban is kreatív térként funkcionáló védelem alatt álló raktárépületet jelöltek ki (Matadero Madrid). A váratlan események miatt rendkívül szűk határidő állt rendelkezésre a speciális igényű fesztivál megrendezéséhez szükséges terek megépítésére. Az építészpáros a csarnoktérbe kicsi, „ház formájú” funkcióspecifikus épületeket helyezett el, amelyek biztosítani tudták a különleges igényeket. A „házacskák” közötti tereket pedig a fesztivál megrendezésének valódi motivációja, vagyis a nemzetközi résztvevők együttműködésének, párbeszédének a terei kapták meg.

46/ Langarita-Navarro Arquitectos: Red Bull Music Academy 2011, Madrid, Spanyolország (2011)

Ennek analógiájára számos olyan épületet találhatunk, amelyben egy nagy – többnyire meglévő, ipari jellegű – térben az új funkciót úgy helyezik el, hogy a kicsi, zárt térigényű helyiségeket kis házakban helyezik el, ezek egymáshoz viszonyított elhelyezkedésével hozva létre különböző jellegű köztes tereket. Az így kialakuló térszeletekben a közösségi jellegű funkciókat oldják meg, mint azt például a Designliga építészcsapat által tervezett müncheni „Halle A”⁷¹ névre keresztelt átalakítás esetében láthatjuk, ahol a néhai acélgyári csarnokban hoztak létre (a különböző fémlemez fedésű behelyezett épületek játékaival) egy kreatív stúdiót.

⁷⁰ Gaschler-Gyeviki Nóra: „Madridi matrjoska – Red Bull Music Academy, 2011” in: *Építészfórum*, 2012.04.12.

⁷¹ „Halle A / Designliga” in: *ArchDaily* (2013.07.17.). <<http://www.archdaily.com/401660>>

Egy másik, hasonló felfogást tükröző épület a Manuel Ocaña által tervezett Benalúa-i pályaudvar átalakítása⁷², amelybe a Casa Mediterraneo, a mediterrán falvak együttműködését elősegítő nemzetközi intézmény székházát helyezték el. A meglévő épület egységes, mindent összemosó és relativizáló fehér festést, és részben kék polikarbonát fedést kapott, ezzel teremtve egy nagyon különös atmoszférát a térben. A behelyezett zárt funkciók kis, szintén fehérre festett szerkezetű üvegházakban lettek elhelyezve, így az egyetlen színt a növények zöldje, és a kékre „festett” napfény adja.

(1)

(2)

(3)

47/ Házak a térben: (1) Designliga: Halle A, München, Németország (2013) (3) Manuel Ocaña: Benalúa pályaudvar átalakítása Casa Mediterraneo székházává, Benalúa, Alicante, Spanyolország (2012)

A fenti esetek egy nagyon szép gondolatú példája a fiatal, a harmadik világ problémái felé forduló norvég építészeket tömörítő TYIN tegnestue Arkitekter építésziroda által Szumátrára tervezett Cassia Coop képző központ épülete⁷³, ahol a „fair trade” kereskedés iránt elkötelezett fahéjkereskedő vállalat megbízásából építettek a munkások szellemi fejlődését kiszolgáló épületet. Itt a fedett városi tér alakításához olyan hagyományos elemeket használtak, mint a fal, a tető, és a fa lombja, vagyis visszatértek a térformáló elemek ősi archetipikus előképeihez.

48/ TYIN tegnestue Arkitekter: Cassia Coop képző központ, Szumátra, Indonézia (2011)

Az ismertett épületek mindegyikének a lazán kapcsolódó, véletlenszerűen jelen lévő használók találkozásainak, párbeszédének elősegítési szándéka adta az alapkonceptióját.

⁷² "Refurbishment of the Old Benalúa Station and Insertion of Casa Mediterraneo Headquarters / Manuel Ocaña del Valle" in: *ArchDaily* (2013.03.20.) <<http://www.archdaily.com/347226>>

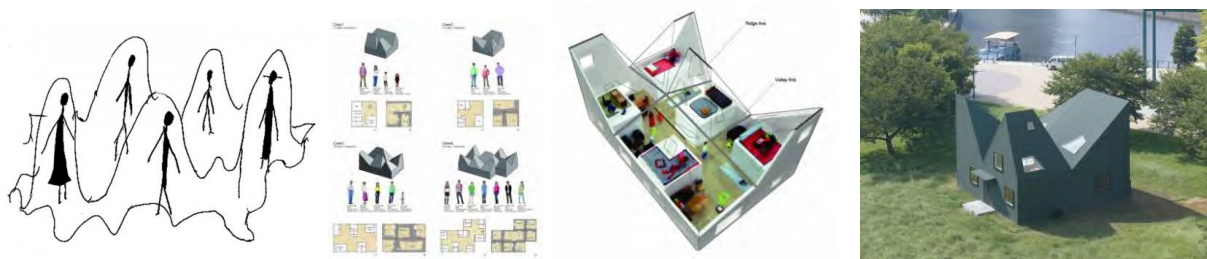
⁷³ Garay Péter: „Cassia Coop képző központ Szumátra szigetén” in: *Építészfórum*, 2013.03.05.

Marc Koehler amszterdami „House Like Village”⁷⁴ néven emlegetett épületénél ez a gondolat egy család életterének megalkotását szövi át, vagyis kimondja azt a tényt, hogy egy család is közösség, amelynek belső kapcsolatait az épített környezet befolyásolja, és amely szintén „irányításra” szorul. Ennek megfelelően a volt üzemi étkezde épületében a zárt funkciókat kis fehér dobozokban helyezte el, felszabadítva a teret a család közösségi élete számára.

49/ Marc Koehler Architects: House Like Village, Amstergad, Hollandia (2011)

Ezt a gondolatmenetet folytatja Hirata Akihisa fiatal japán építész „Ienoie” névre keresztelt típusház tervében⁷⁵, amelyben a családi élet nyilvánosságát a személyes terek igényeivel párosítja: ebben a tervben is a téglalap alaprajzban megjelenő fehér dobozok strukturálják az összefüggő közösségi teret. Itt a téglalapot a belső térigénynek megfelelően formált tető fedi. Így a földszinti tér nyitottságát az ez alatt, a dobozok tetején kialakult tetőtér-jellegű, az összefüggő térhez vizuálisan kapcsolódó, de mégis intimitást biztosító térrészek egészítik ki. Ezt a rendszert különböző családméretűk igényeihez igazítva dolgozta ki, amelynek egy három tagú család részére tervezett változata meg is épült.

50/ Hirata Akihisa: Ienoie, típusház terve, Tokio, Japán (2011)

8.5 A FUNKCIÓ FELOLDÓDÁSA A TÉRBEN

A korábbiakban ismertetett megközelítési irányokat és a bemutatott példákat úgy próbáltam sorrendbe állítani, hogy mutassanak egy olyan tendenciát, amely egy formai,

⁷⁴ "House Like Village / Marc Koehler Architects" in: *ArchDaily*. (2012.06.15.)

<<http://www.archdaily.com/244101>>

⁷⁵ Vízvári Janka: „Gubancok – beszélgetés Hirata Akihisa-val (2.)” in: *Építészfórum*, 2012.08.31.

vagy esszenciális – vagyis nem a város közösségi hatásait boncoló - megközelítésből halad egy közösségi megközelítés felé. Az utolsó kategóriába olyan kísérletező építészeti produktumokat válogattam, amelyek koncepcióját annyira meghatározza ez a közösségépítő szerep, hogy mindent ennek rendel alá. A koncepció által vezérelve még akár a legalapvetőbb funkcionális igények is háttérbe szorulnak. Képletesen mondva a funkcionális térigény „feláldozásra kerül a közösségépítés oltárán”. Az épületek közlekedőrendszere nem kiegészül a közösségi funkciókkal, hanem a funkciók oldódnak fel a térben. Vagyis az építészeti produktum nem maga az épület, hanem a közösség, amely általa létrejön.

Hogy bemutassam ennek a gondolkodásnak az alapjait, először egy olyan épület ismertetésével kezdem, amelynek szinte nincs belső tere. Németország keleti részén, a hajdani szocialista nehézipar megszűnését követően az újraegyesülés gazdasági átstrukturálódásából is kimaradó, kilátástalan helyzetű, elszegényedő, elvándorlással sújtott Magdeburg egy különösen hátrányos helyzetű városrészében épült fel ez a szabadtéri könyvtár, a KARO Architekten építésziroda tervezésében⁷⁶, 2009-ben nyerve el végleges formáját.

51/ KARO Architekten: Szabadtéri könyvtár, Magdeburg, Németország (2008-09)

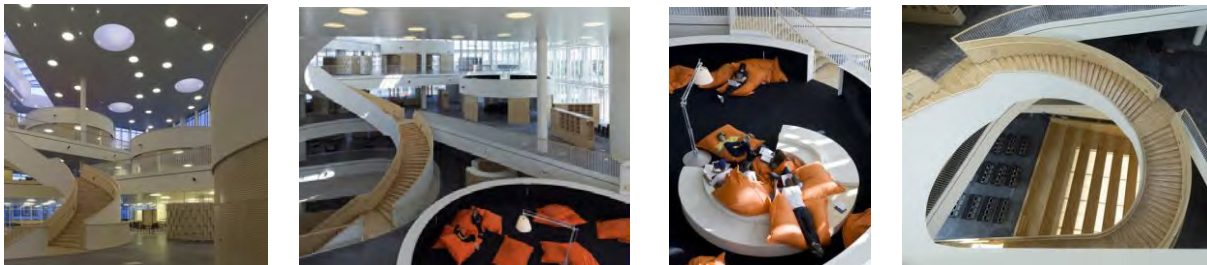
A tervezés 2005-ben kezdődött, közösségépítő munkával: egy üres önkormányzati helyiségben ideiglenes könyvtárat rendeztek be, amely a közösségi eszmecseréknek is helyet adott. A későbbi használókkal egyeztetve alakult az épület programja, amelyet sörösrekeszekből néhány nap alatt – szintén a használók segítségével – felépítettek a helyszínen, hogy a „laikusok” is ellenőrizhessék eszmecseréjük eredményét.

Az így létrejött ideiglenes könyvtárépület polcait a környék lakossága töltötte meg könyvekkel, amely azóta – kizárólag a közösség munkájának köszönhetően 20 000 kötetesre bővült. Az ideiglenes könyvtárépület felállításának időszakában slam poetry és felolvasó fesztivált szerveztek, amely szintén segített a kulturális intézmény köztudatba való beágyazásában. Ezután néhány év alatt – az önkormányzat segítségével is megszerezve – összegyűlt a pénz a végleges épület megvalósításához. A könyvtár bizalmi alapon működik, vagyis éjjel-nappal nyitva áll, és a kölcsönzést nem

⁷⁶ "Open Air Library / KARO Architekten" in: *ArchDaily* (2009.11.01.) <<http://www.archdaily.com/39417>>

adminisztrálják. Jól példázza az épület létrejöttének anyagi és közösségi hátterét, hogy a homlokzaton alkalmazott burkoló elem egy 2007-ben lebontott raktárépület bontásából származik.

A következő példa egy jóval nagyobb léptékű épület, a dán 3XN által tervezett koppenhágai Ørestad Gimnázium⁷⁷, amelynek koncepcionális alapja szintén a közösségépítés volt. De ebben az esetben nem egy alulról jövő helyi szerveződés önfeláldozó közösségi munkája ösztönözte a létrejöttét, hanem állami szinten határozták meg. 2007-ben – már elkezdett folyamatokat folytatva – jelentősen megreformálták a dán közoktatási rendszert, amely főleg a középiskolai rendszert érintette. Ennek térbeli leképezésére kérték fel a 3XN irodát, akik értelmezéseiket Koppenhága Ørestad városrész gimnáziumának megtervezésénél próbálhatták ki.

52/ 3XN: Ørestad Gimnázium, Koppenhága, Dánia (2007)

A pedagógiai reform a hagyományos iskolai értékek helyett a kommunikációra, a párbeszédre, a szinergiára, és a diák tanulással kapcsolatos egyéni felelősségére fekteti a hangsúlyt. Az új típusú iskolaépületek – ezeknek az értékeknek a kifejlődését segítő – a hagyományos iskolaépület megjelenése helyett maximális (szinte utópisztikus) nyitottságot és flexibilitást kell mutatnia. Az osztály, mint fogalom is háttérbe szorul, az egyéni munka és az együtt dolgozás képességét kell fejleszteni, így a diákok különböző méretű csoportokban és magányosan egyaránt dolgoznak. Ezeket a szempontokat figyelembe véve javasoltak egy olyan épületet, amely szinte nem tartalmaz zárt tereket, hanem az egész épület egy spirálisan emelkedő rámpára felfűzött összefüggő térfolyam. Karakteresen különbözik ez az oktatás-szemlélet a hagyományos iskolaépítészetben kódolt felfogástól, és így építészetileg is karakteresen különböző választ kívánt. Megjegyzendő, hogy itt is találhatunk referenciát a Team10 korából: Herzberger Montessori-rendszerű iskoláiban hasonló gondolatokkal találkozhatunk, csak míg ott egy alternatív oktatási modell tereikén jelentek meg, itt a „nyitott iskola” modell a hivatalos oktatáspolitikai irányvonalat mutatja.

⁷⁷ Marcus Fairs: „Ørestad College, Copenhagen, by 3XN architects” in: *DeZeen* (2007.10.19)

A két korábbi példa a közösségteremtő szándék két eltérő megközelítését mutatta: az egyik az alulról jövő (nyilvánvalóan az építész által irányított) kezdeményezésnek teret engedő építészeti, a másik példa pedig a kormányzati szintről érkező közösségépítő szándék megfogalmazása. Harmadik példával annak a bemutatása a célom, amikor egy koherens építészeti gondolatvilág eredményezi a hagyományos térfelfogással szembe menő építészeti térformálás megfogalmazását. Junya Ishigami fiatal japán építész a Kanagawa-i Műszaki Egyetem műhelyépületének és stúdióinak⁷⁸ megtervezésére kapott megbízást.

53/ Junya Ishigami: Kanagawa-i Műszaki Egyetem Műhelyépülete, Kanagawa, Japán (2009)

Mivel alapvetően eltérő funkciókat kellett az épületben elhelyezni, adta magát a különböző anyagokat megmunkáló műhelyek, és az individuális tervező munkának teret adó stúdiók szétválasztása, ezek egymásra gyakorolt zavaró hatása miatt. Ishigami viszont ennél a zavaró hatáznál töbre értékelte az egymás mellett dolgozás megtermékenyítő hatását, és így dacolva a kézenfekvő szeparálás lehetőségével, az összes funkciót egyetlen összefüggő térben oldotta meg. A felülvilágítószávokkal szabdalta tetőszerkezetet sűrű, lehetetlenül karcsú acéloszlopok tartják, látszólagos szabálytalansággal elhelyezve. A tartószerkezetet úgy próbálta meg Ishigami megszerkeszteni, hogy az a maximális flexibilitást adja a térnek, miközben behatárolja az egyes munkaegységeket. Az épület minden oldalról hártya jellegű üvegfalal fordul a külső világ felé, gyakorlatilag a parkban dolgozás érzetét keltve.

Nem állítom, hogy a fenti három épületben vázolt építészeti megoldások jelentik a jövő építészetének kizárólagos útját, de mindenképp egy olyan szemléletmód-váltást látok bennük, amelyet mindenképp érdemesnek tartok legalább a megismerésre és végiggondolásra.

⁷⁸ Cilento, Karen. "Kanagawa Institute of Technology Workshop / Junya Ishigami" in: *ArchDaily* (2010.06.30.). <<http://www.archdaily.com/66661>>

9. ÖSSZEFOGLALÁS

Az utóbbi években, évtizedben a városépítészet komoly szemléletváltáson ment keresztül. Nem ritkán a városépítészeti „paradigmaváltás”⁷⁹ kifejezést használják ennek hangsúlyozására, bár véleményem szerint itt nem a Kuhn-i⁸⁰ értelemben vett forradalmi hozzáállás-módosító gondolat hatásáról van szó, hanem inkább a kudarcokból és zsákutcákból tanuló, a megváltozott társadalmi körülményekhez igazodó általános szakmai gondolkodás folyamatos módosulásának, fejlődésének egy állomásáról. Ezt támasztja alá számos párhuzam, ami a mai gondolkodás, és a múlt század második felének városépítészeti gondolkodása között vonható. Nem direkt a kapcsolat, de csíráiban megtalálható benne mindaz, ami ide vezetett. Például – hogy hazai példát említsünk - Janáky István a „Két tervezés”⁸¹ c. 1974-es írásában vázolt, a magyar építőipar technológiai fejlettségéből és az állandóan változó üzemeltetési vagy társadalmi körülményeket követő flexibilitás utáni vágyból levezetett, település-rendszerű „szőnyegszerű telepítés” gondolata későbbi, a spontán építészet irányába terelődött kutatásaival kiegészítve hidat képeznek a '70-es évek építészeti gondolkodása és a 2000-es évek „tervezett heterogenitásával” operáló városépítészeti mérföldkövei között. Ilyen például a dolgozatomban korábban említett amszterdami Borneo-Sporenburg félszigetek beépítése (West8, 1993-98.), amely a zárt sorú beépítésbe ékelődő szociális lakótömbökkel, illetve az ezek környékén „csomósodó” közfunkciókkal nem csak a terület építészeti-, hanem társadalmi és funkcionális heterogenitására is törekedett.

A megváltozott társadalmi, kulturális és gazdasági körülmények a városépítészeti gondolkodásban is éreztetik a hatásukat. A fosszilis energiahordozók mítoszának megváltozása ráirányította a figyelmet a mértéktelenül növekvő agglomerációs kertvárosok problematikájára, és így az alapterületi növekedés ellenére is zsugorodó városok (shrinking cities) váltak a szakmai közbeszéd témájává. Az általános globalizáció ellenpólusaként a lokális értékek erősítésére helyeződött a hangsúly. A városépítészet gondolkodásának fókusza az épített elemekről az épített elemek között létrejövő térre, a téren kialakuló városi életre toldott. A fő városépítészeti kérdést ma nem a város maga, hanem a városi életforma jelenti. Ezt a gondolati változást mutatja, hogy a közelmúlt legnagyobb városépítészeti „tettei” olyan operációk, amelyek a városhasználat pozitív átalakulását ösztönzik. A kor városépítészetét szimbolizáló fejlesztések alapvető különbözősége jól mutatja a gondolkodásban bekövetkezett változást: amit korábban a la Défense jelentett, azt ma Bogota vagy Koppenhága. Szignifikáns eltérés van a kétfajta példát eredményező gondolkodás között, véleményem szerint mégsem beszélhetünk

⁷⁹ Benkő Melinda, Fonyódi Mariann: „Glocal city – Kortárs európai városépítészet” Terc, Bp., 2009

⁸⁰ Thomas S. Kuhn: „A tudományos forradalmak szerkezete” (ford.: Bíró Dániel) Osiris Kiadó, Bp., 2000

⁸¹ Janáky István: „A hely” Műszaki Könyvkiadó, Bp., 1999

paradigmaváltásról, a változás egy folyamatos fejlődés eredménye. A mai városépítészeti gondolkodásmódját leginkább kifejező, a korábban már részletesebben ismertetett Koppenhága városhasználatát, városi életét gyökeresen megváltoztató programot már a '70-es években elindították. 40 év kellett hozzá, hogy az eredmény érzékelhető (és mérhető) legyen, illetve hogy az azt eredményező gondolatok széles körben beépüljenek a közgondolkodásba. A közösségépítés, participáció, integráció, lokálitás, fenntartható fejlődés kifejezések már nem csak egy progresszív szubkultúra szókincsének része, hanem az általános várospolitikai közbeszéd hívószavai.

Doktori értekezésemben ennek a városépítészeti fellelhető közösségorientált gondolkodás építészeti nyelven való megszólalásának elemzését tűztem ki célul. Értekezésem alaptézise, hogy tetten érhető egy ilyen építészeti jelenség, építészeti gondolkodás, amely a hagyományos építészeti szerkesztésen túlmutatva - akár a funkció követelményeit is alárendelve - az épületen belüli közösségformáló erő kiaknázását preferálja. Alapfeltevésem volt, hogy az építészeti gondolkodás a közösségformálás szándékával találkozva akaratlanul is az egyetlen olyan jól ismert struktúra direkt, vagy indirekt megidézésének eszközéhez nyúl, amelyben ez a társadalom- és közösségformáló erő bizonyítottan megvan, vagyis a hagyományos város szerkezetéhez. Nem a városok képét emeli át, mint a barokk színházak álperspektív kulissza-városképei, hanem az idealizált városi élet tereinek essenciáját fogalmazza meg az építészet eszközeivel.

A város-analógia tudatos használatának talán legkorábbi példája az értekezés korábbi fejezetében bemutatott bevásárlóközpont-prototípus (Northland Mall, Detroit, 1954), amelynek tervezési alapkonceptiója volt a történeti belvárosok szerkezetének és összetételének átemelésével a bennük rejlő közösségformáló erő kiaknázása. Ez a gondolat a bevásárlóközpontok későbbi globális térhódításával és a történeti városközpontokra gyakorolt elsorvasztó hatásával bizonyító erejűen hívja fel a figyelmet arra, hogy mekkora potenciál lakozhat egy ilyen analógiában.

Dolgozatomban épp ezért olyan példákat kerestem, amelyek nem a városban jelen lévő városi életforma helyszínének próbálnak meg alternatívát biztosítani. Az általam bemutatott példákat eredményező szándékok zöme azt célozza, hogy ott teremtsen meg a közösségi élet kialakulásának kereteit, ahol az eddig nem volt jelen.

A téma építészettörténeti tanulmányozását folytatva felfedezhető a párhuzam a Team10 munkássága és a kortárs építészet ilyen irányú gondolkodásmódja között. Bár az épületek célja azonosnak mondható, és az építészeti eszköztáruk hasonló, mégis óriási különbség van a két kor építészetének szellemi-társadalmi háttéré között: erős szóképekkel élve, amíg a '60-as évek gondolkodásmódját egy új, ideális társadalom

építésének eszménye szövi át, addig a mai kor progresszív építészete a társadalom széthullásának próbál alternatívát állítani.

A bemutatott kortárs példák áttekintésével láthatjuk egyrészt a felvetett téma általánosan jelen lévő aktualitását, másrészt felismerhetjük, hogy gyakorlatilag minden kísérletező habitusú, társadalmi kérdésekkel foglalkozó épület akaratlanul is hasonló gondolatokat boncolgat.

A gondolatmenetben idáig jutva adja magát a kérdés, hogy vajon képes-e befolyásolni a társadalmi folyamatokat az építészeti tér, vagy inkább azok követelik ki maguknak a változásokat? Véleményem szerint ez egy olyan folyamat, ahol a társadalmi változások tendenciájának felismerése szül erre reagáló, ezt továbbgondoló építészeti gondolatokat, amelyek progresszivitása miatt nem biztos, hogy az adott korban értő fogadtatást, megfelelő figyelmet kapnak, így akár el is tűnhetnek az építészet zsákutcái között. Ám ha a társadalmi folyamatok a prognosztizált irányba fordulnak, vagy akár gyökeresen más úton jutnak hasonló irányba, akkor a társadalmi igény a már kidolgozott, kész, vagy csak elindított építészeti válaszokhoz nyúl. És nem biztos, hogy ezt tudatosan teszi. Vagyis az építészet és a társadalom egymásból táplálkozó kölcsönhatásáról beszélhetünk.

Mik voltak azok a társadalmi, és egyéb folyamatok, amelyek most – ötven év távlatából - újra aktuálissá tették az épületen belüli városi térszerkezet analógiájának gondolatát?

A legfontosabb a társadalom széthullásától való félelem szülte, a folyamatot megállító, vagy akár csak lelassító társadalmi felelősségvállalás egyre szélesebb körű beszűrődése az általános közgondolkodásba. Ma ez a világ nagy részén még szakmai gondolkodás szintjén is progresszivitást jelent, de a tendenciák – véleményem szerint - mindenképp ebbe az irányba mutatnak.

Nem elhanyagolható az a – szintén közgondolkodásban beállt - változás, ami az előző korok magabiztos „végeképp eltörölni” habitusával szemben nem csak a megelőző korok kiemelkedő emlékeivel kapcsolatban érzékeny, hanem a kreatív átalakítás kínálta lehetőség felismerésével élve felfedezte a barna zónák újrahasznosításában rejlő kihívásokat. Ehhez természetesen a gazdaság szerkezetének átalakulása is kellett, és az a várospolitikai – vagy esetenként alulról kezdeményezett – szemléletmód-váltás, amely a város alapterületének növelése helyett a meglévő, funkcióvesztett ipari övezetek szerepváltoztatását ösztönzi. A nagy alapterületű ipari terek újrahasznosítása ugyanis olyan térbeli körülményeket teremt, ahol a rendelkezésre álló tér és a befogadandó funkció arányának köszönhetően el lehet szakadni a modernista funkcionális térszemléletének szigorúságától. Mivel ezek a fejlesztések a legtöbb esetben nem a

hagyományos értelemben vett belvárosi körülmények között zajlanak, ezért az átalakításokat támogató gazdasági szemlélet elfogadta azt az álláspontot, hogy ezért cserébe valamiféle többletet kell felmutatni, ami akár az épület belső elrendezésébe kódolt közösségi funkció-többlet is lehet.

Határozottan ezt a gondolkodási irányt támasztja alá az a nemrég közölt tanulmány is⁸², amely az Egyesült Államok irodahasználati szokásairól készült felmérésen alapulva a munkahely-szemlélet átalakulására hívta fel a figyelmet. Ebben az esetben – szemben az általánosan jelen lévő, zárt funkciók megnyitásának ideájával – éppen az évszázados „nyitott iroda” gondolatának kritikája hangzott el. Vagyis a korábbi gyakorlat kollaboráció-centrikus gondolkodásával szemben arra az eredményre hívta fel a figyelmet, hogy a fókuszált, elvonult egyéni munkavégzés lehetőségének biztosítása nélkül a kollaboráció hatékonysága is alacsonyabb. A tanulmány szerint a mai irodai munkavégzési gyakorlatnak hatékonyság szempontjából az a legmegfelelőbb épített keret, amely az egyterű- és a cellás irodák ötvözeteként az olyan térbeli megoldásokat részesíti előnyben, amelyek az elvonult munkavégzésnek, és az együttműködést - együttgondolkodást elősegítő kooperációnak is helyet biztosít. Vagyis a csak zárt, vagy csak nyitott terekből álló irodateretek helyett az összetett, változó igényeket kiszolgálni képes, különböző mértékű nyitottsággal élő terek ötvözete a legmegfelelőbb a mai munkavégzési gyakorlatnak. Ez az összetettség pedig szintén a városi szövet összetettségének analógiáját idézi.

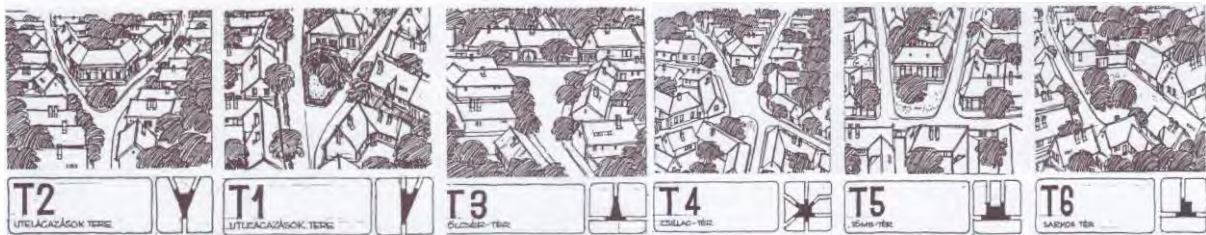
Ha elfogadjuk a várost, mint ezeknek az épületeknek a közlekedőrendszerét valami hozzáadott közösségi funkció-többséggel felruházó építészeti gondolkodás referenciája, el kell fogadnunk azt az analógiát is, hogy az épületet meghatározó külső és belső adottságok vagyis a telekforma, a szabályozás, a program, a funkció követelményei, az ezek kezelése, vagyis az építészeti szándék olyan formáló erők, amelyek a történeti várost alakító adottságokhoz mérhetőek. Ebben az esetben ezeket az épületeket akár a történeti városi terekre érvényes vizsgálati módszerekkel is elemezhetjük.

Kiragadva egy példát, ha Meggyesi Tamás szakirodalmi „szókincset” összefoglaló városépítészeti könyvének⁸³ a történeti városi terek kialakulása szerinti csoportosítását tekintjük, valamennyi térformát be tudjuk azonosítani valamelyik kortárs építészeti példánál. Meggyesi az utcából kiszélesedő „angerteret”, különböző típusú, az utcahálózat csomópontjain kialakult tereket (útelágazások és útleágazások terei, tölcserter, útkeresztezések terei, csillagtér, sarkos tér), valamint az utcahálózat által

⁸² Quirk, Vanessa. "Is the Open Plan Bad for Us?" in: *ArchDaily* (2013.11.25.) <<http://www.archdaily.com/?p=450972>>

⁸³ Meggyesi Tamás: „Városépítészeti alaktan” Terc, Bp, 2009

meghatározott rendszer egy részének hiányával kialakult „tömbterek” különböztet meg kialakulásuk körülményei szempontjából.

54/ A Meggyesi-féle „a városi tér kialakulásuk körülményei szerinti tipológiája” ábra⁸⁴

Az „angertér” analógiája a legáltalánosabb: az utca egy meghatározott, kiemelt szakaszának kiszélesítése az épületen belül a közlekedőrendszer egy hangsúlyos szakaszának kiszélesítésének tervezői módszerével azonosítható be. Hasonlóan általános a „tömbtér”-analógia, vagyis az ortogonális közlekedőrendszer egy szegmensének kihagyásával kialakított térbővületek alkalmazása.

55/ A Meggyesi-féle tipológia kortárs építészeti megfelelői: Wildermeth Gyermekklinika, Biel, Svájc (bauzeit architekten, 2008)⁸⁵; Great Fen Látogatóközpont (pályázati terv), (Shiro Studio, pályázati terv, 2013)⁸⁶; Frederikshavn-i Új Városi Iskola (Arkitema Architects, 2012)⁸⁷; Óvoda, Ternitz, Ausztria (AllesWirdGut, 2008-10)⁸⁸; Iskola, Cúllar Vega, Granada, Spanyolország (Gabriel Verd Arquitectos, 2009)⁸⁹

Az utcahálózat csomópontjain kialakult terek főleg az organikusan nőtt városi utcahálózat különböző típusú, hierarchiájú és szögű útkereszteződések morfológiája alapján

⁸⁴ „Meggyesi-Nagy: Utcák és terek az alföldi kertes településekben” in: Meggyesi Tamás: „Városépítészeti alaktan” Terc, Bp, 2009, pp. 139

⁸⁵ "Children's Clinic Wildermeth / bauzeit architekten" in: *ArchDaily* (2011.06.09)
<<http://www.archdaily.com/?p=141410>>

⁸⁶ Furuto, Alison. "Great Fen Visitor Center Winning Proposal / Shiro Studio" in: *ArchDaily* (2013.05.21)
<<http://www.archdaily.com/?p=376094>>

⁸⁷ "New City School, Frederikshavn / Arkitema Architects" in: *ArchDaily* (2013.02.20)
<<http://www.archdaily.com/?p=331222>>

⁸⁸ "Kindergarten In Ternitz / AllesWirdGut Architektur" in: *ArchDaily* (2011.02.16)
<<http://www.archdaily.com/?p=110822>>

⁸⁹ "School in Cullar Vega / Gabriel Verd Arquitectos" in: *ArchDaily* (2013.12.11)
<<http://www.archdaily.com/?p=456476>>

különböznek egymástól, és így első ránézésre nehéz feladat elé állítják azt, aki ezeknek az épületbelsőben való megjelenését keresi, mégis a szabadon formált, a környezet „erőire” érzékenyebben reagáló épületalaprajzokat áttekintve könnyen találunk olyan épületeket, amelyek szerkesztése megfeleltethető ezeknek a térformáknak. Itt kell megemlíteni annak a folyamatnak a szépségét, hogy az épület formálására ható adottságok némelyike, vagyis a domborzat, tájolás, a telekrendszer részben ugyanazok a fizikai „erők”, amelyek a városi terek kialakulását is befolyásolták.

A „csillagtér” analógiája – annak összetettsége miatt – már egy erős formáltságot, szándékot mutat. Az erre hozott példa, vagyis a már korábban említett dániai Frederikshavn Új Városi Iskolájában az központi aula centrum-jellegét erősíti a tér köré szervezett csillag alaprajz, és a térbe futó folyosók rendszere. A szerkesztés városi tér analógiáját pedig a már említett megjelölt tér – könyvtáremelvény párhuzam fokozza.

A fenti példa mintájára számos további, városépítészeti-térelmezési módszerrel vizsgálhatnánk az épületeken belül kialakított városstruktúra-analógiájú szerkesztéseket. Vizsgálhatnánk a belső tereket egyéb morfológiai vagy tipológiai sajátosságok szerint, vizsgálhatnánk a tér kerítettségének mértékét, a terek diffuzitását és dinamikáját, összetettségét és térarányait. Valószínűleg mindegyik megközelítés releváns tapasztalatokkal szolgálna. Jelen vizsgálatomnak középpontjában azonban nem egy ilyen fajta szerkezet-elemző megközelítés áll, hanem a városi struktúra analógiájának az épület megformálásának folyamatában történő alkalmazásának, mint jelenség egészének az elemzése. Ezért számomra lényegesebb a jelenség eszköztárának vizsgálata, mint az egyes eszközök alkalmazásának pontos és elmélyült tanulmányozása.

Ennek megfelelően doktori értekezésemben az összes olyan építészeti megközelítést, szándékot próbáltam számba venni, amelynél a történeti város mint az épület formai vagy térképzési szerkesztési előképe jelenik meg. Ezek – természetesen – nem zárt kategóriák, tehát a legtöbb példaként említett épület akár több másik kategóriába is besorolható. Viszont valamennyi megközelítési iránynál tetten érhető olyan szándék, amely az épületet – a neki szánt funkció kiszolgálása mellett – társadalmi, közösségépítő többletfunkcióval ruházza fel. Ez az állítás talán a tömegképzési analógia egyes példáinál megkérdőjelezhetőnek tűnik, ám ezeknél az épületeknél is felfedezhető ez a többletfunkció, csak a „megtapasztalható” térhasználati töltet helyett inkább mentális kapcsolatot jelent.

A különböző megközelítési irányok áttekintésében egy olyan gondolati irányt látok, ami egy formai-szerkezeti analógia irányából közelít egy olyan állapot felé, ahol az alapfunkció szinte másodlagos szerepet kap az épület által generált közösségi funkció kiszolgálásának szándéka mögött. Az erre hozott példákat – bár sok szempontból

rendkívül heterogén halmazt formálnak - összeköti a keletkezési körülményeiknek (különböző irányokból érkező) közösségépítő aspektusa. Ez a hangsúlyeltolódás - vagyis a felvállalt társadalmi töltet változó mértékű hatása az elsődleges funkciót kiszolgáló terek szerkesztésére - képvisel egy olyan építészeti gondolkodásmód-váltást, amelyben én egy jövőbe mutató, az általános építészeti felfogást megváltoztató tendenciát vélek felfedezni.

10. A GONDOLATOK IGAZOLÁSA SAJÁT ÉPÜLETEIMBEN

Doktori dolgozatom további fejezeteiben azt szeretném bemutatni, hogy az elméleti kutatásban fejtegetett gondolatok hogyan hatottak a személyes építészeti gondolkodásmódom fejlődésére. Mint azt a felvezetésben már említettem, a témáról szóló gondolkodás problémafelvetésében nagy szerepe volt a mestermunkámnak választott Colorfront Film Utómunka Stúdió kialakításának. A tervezés során foglalkoztam először az új funkciók tárgyként való, kontinuitást kereső térbe helyezésével létrejövő, az elhelyezett tárgyak között kialakuló térfolyam közterületi, városszöveti analógiájával. Mivel a doktori dolgozatom elméleti kutatása nem előzte meg a mestermunka elkészítését, ezért maga a mestermű nem tekinthető az elméleti kutatás eredményének. A dolgozatban bemutatott nemzetközi példák zöme az általam tervezett stúdió megépülése után készült el és került publikálásra, így nem kérhető számon az ezek megismerésének és a közöttük felismert párhuzam tanulságainak levonása. Ezt is tartom fontosnak, hogy a mestermunka bemutatása mellett további, később készült terveimet és épületeimet is bemutassam, amelyek így nagyobb rálátást adhatnak az elméleti kutatás gondolkodásmódomra gyakorolt hatására.

Ezen kívül - mivel a mestermunka megépülése óta a valós megbízások körülményei okán nem nyílt alkalom egy kifejezetten ilyen jellegű épület tervezésére - az épületek és tervek ismertetésével azt is be szeretném mutatni, hogy ez a típusú szemlélet - beszűrődve a gondolkodásmódomba - a legkülönbélebb, legváltozatosabb léptékű munkákban is tetten érhető.

10.1 GOMBA (TERVPÁLYÁZAT)

Az első, részletesebben bemutatott épület a 2009-ben meghirdetett, a Móricz Zsigmond körtéri Gomba épületének építészeti és hasznosítási ötletpályázatára készített terv, amellyel megosztott II. helyezést értem el. (Irodai keretek között, Borsuk Gábor építész munkatárs segítségével) Talán ennél a tervemnél érvényesülnek leginkább a dolgozatomban vázolt gondolatok.

Pályamunkánkban a fedett-nyitott városi közterek analógiájára befogadó szerepet szántunk a Gomba épületének, amely nem csupán néhány meghatározott funkciót szolgál, hanem több, változatos és akár egymástól eltérő karakterű funkciót is képes befogadni. Az épület a befogadott, túlnyomórészt kulturális eseményekkel együtt válhat egyre ismertebbé. Elsősorban egy olyan épületet szeretünk volna javasolni, amely alapvetően egy nyitott rendszer állandó, fix keretét adja, és amely a hozzáadott kiegészítő elemek segítségével tud a felmerülő igényeknek megfelelően állandóan változni.

Célunk volt továbbá, hogy az épület ne csak egy szűk használói kör igényeit szolgálja, hanem a tér szerves részévé válva minél szélesebb kör számára nyújtson találkozási pontot a kultúrával és egymással.

54/ Konceptiót szemléltető ábrák (ld. pályázati tervlapok)

A Gomba épülete már önmagában egy „landmark”: egy fogalom, a Moszkva (Széll Kálmán) téri és a Nyugati téri órához hasonlóan a város kevés „egyetemes” referenciapontjainak egyike, amelynek állapota – és így erkölcsi megítélése – ugyan nagyon leromlott az elmúlt évtizedekben, de amely különösebb erős gesztus nélkül, csupán állapotának javításával, a megváltozott társadalmi viszonyokhoz való alkalmazkodásával is képes lehetne ennek a kiemelt szerepnek megfelelni.

A Gomba meglévő épülete ugyan kiemelkedő városszerkezeti jelentősége miatt műemléki védelem alatt áll, de az épület az 1942 óta gyökeresen megváltozott szerepe és az ennek megfelelő, az eredeti épület szerkesztését szinte felismerhetetlenségig eltorzító sorozatos átalakítások miatt viszonylag szabad kezet engedhet az átalakítás mértékének. Az épület jelentősége leginkább térszervező, térdefiniáló pozíciójában és szerkesztésében teljesedik ki - ez mindenképpen egy olyan érték, amelyet erősíteni kellene. Bár az eredeti épület szerkesztése nagyvonalú koncepciót mutat, a megváltozott társadalmi körülmények a zárt épületrészekkel körülzárt belső tér használhatóságát gyakorlatilag ellehetetlenítették. A metró megépülése valószínűleg tovább rontja majd ezt a helyzetet.

A fent vázolt koncepcióknak leginkább egy fedett-nyitott városi köztér létrehozása felelt meg, amelyet az épület meglévő falinak teljes kibontásával, az eredeti pillérváz szerkezet teljes megmutatásával értünk el. Így gyakorlatilag - csak a tartószerkezet megtartásával - egy olyan különleges, külső és belső tér közötti átmeneti tér élményét

kaptuk, amely leginkább az antik görög templomépítészet peripterosz-tereit, barokk kollonádsorokat, vagy akár a mediterrán kisvárosok tetővel fedett piactereit idézi. Az épület ilyen módon - mint egy rendkívül szigorú, semleges, merev keret, háttér - képes lehetett volna fogadni a városi élet további, változatos elemeit.

Az eltérő funkciókhoz alakítható, szabadon formálható épület koncepciójának kulcsfontosságú eleme volt az a mobil rendszer, amellyel a Gomba alatti tér formálását javasoltuk megoldani. Az utcabútorok és az építmények egyaránt egy olyan rendszer elemei, amelyek alapvetően az épülettől eltérő karakterrel, de annak irányából származtatott szerkesztéssel kialakítva széleskörű használhatóságot biztosítottak volna. A meglévő vázától alapvetően idegen kialakítás tudatos választás volt, mivel a Gomba alatt megjelenő heterogén, flexibilis világot el akartuk választani az épületvázban megjelenő klasszikus, szinte szakrális rendtől.

A Gomba így egy folytonosan változó, színes programokat nyújtó intézménnyé válhatott volna, amely nem pusztán a Bartók Béla úti vendéglátóhelyek számát növelné, hanem a környék tervezett Kulturális Városközponttá válásának egyik fő motorja, jelképe lehetett volna.

55/ A változatos használati lehetőségeket bemutató távlati képek (1d. pályázati tervlapok)

A pályázatot követően a két megosztott első és három második helyezett terv készítőit felkérték, hogy a terveiket elvi engedélyezési terv szintjére hozva mutassák be a műemlékvédelmi tervtanács előtt, hogy az ő ajánlásuk alapján lehessen kiválasztani a Gomba átalakításának tervezőjét. Mivel tervünk alapgondolatát, vagyis a meglévő épület szerkezetig történő lecsupaszítását nem látták a műemlékvédelem elveivel

összeegyeztethetőnek, ezért a mi tervünket nem javasolták továbbdolgozásra. A díjazott pályamunkák közül a két leghagyományosabb megközelítésű (az egyik első és az egyik második helyezett) terv ötvözését javasolták, akik egyébként – a megközelítés keretei között – magas színvonalú tervet készítettek. Jelenleg az ő közös munkájuk alapján (a Hetedik Műterem tervezésében, Gyüre Zsolt közreműködésével) folyik az épület átalakítása. A sorok írása pillanatában a kitöltőfalak elbontásra kerültek, csak a lecsupaszított szerkezet áll, vagyis pillanatnyilag olyan állapotban van az épület, ahogyan a tervünkben elképzeltük. A tér megnyílásával, az épület jelentette határvonal megszűnésével igazolni látom azokat a gondolatokat, amelyeket a pályázati tervben megfogalmaztunk.

(Pályázati tervlapokat ld. 1. melléklet)

10.2 BELGRÁDI TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ KÖZPONT (TERVPÁLYÁZAT)

A következő terv, amelyet be kívánok mutatni szintén egy pályázatra készült, hiszen a mai magyar szellemi környezetben egy fiatal építész leginkább az ilyen, fiktív jellegű tervekkel kísérletezhet. Ezt a tervet nem egyedüli tervezőként jegyzem, mivel két barátommal való együttműködés gyümölcse (Hess Nórával és Szatmári Gáborral közösen készített terv) de ettől függetlenül az alapkoncepciót adó gondolatok jórészt kapcsolódnak a dolgozatomban boncolgatott problematikához.

Ez a tervünk a Belgrádi Tudományos Ismeretterjesztő Központ nemzetközi tervpályázatára készült 2010-ben.

A környezeti adottság, vagyis az Új-Belgrádban megvalósult modernista városépítészeti jellemzőit (ortogonális városháló, széles, nagy forgalmú sugárutak, monofunkcionális tömbök, nagy felületű szabad területek, alacsony beépítettség) bár alapvetően pozitív tartalmú elvek formálták, a keletkezése óta eltelt idő mégis megcáfolta a modernista városépítészeti elveit. Ezek az elvek ugyanis csak a hagyományos városi struktúra kritikájaként, vagyis annak relációjában voltak elfogadhatóak. Egy ilyen összefüggő modernista struktúra felszámol minden, a hagyományos városra jellemző pozitívumot is, vagyis azok a jellemzők is eltűnnek, amelyek a várost igazi várossá teszik.

Valószínűleg az ellentmondások, az együttélések, az áthatások, a privát és közösségi terek és funkciók keveredése, a régi és új heterogenitása, a kisebb-nagyobb közösségeket teremtő erő és a spontaneitás azok az elemek, amelyek magukban hordozzák egy igazi város kialakulását. Ezek a tulajdonságok egy ilyen jellegű zöld- vagy barnamezős terület beépítésénél szinte nem is tervezhetőek, de koncepcionálisan generálhatják, segíthetik a városi életet.

A tervezési programban az egész területre meghatározott mintegy 160 000 m²-nyi épített alapterület megvalósítására egy ekkora méretű területen (120 000 m²) két lehetséges út adódik: egy homogén, alacsony szintszámú egyenletes beépítés, illetve a modern városépítészetből ismert, összefüggő zöldben úszó nagyobb házak laza szerkezete. Az elsőt a környezeti adottságok függvényében nem éreztük helyénvalónak ezen a területen, a második lehetőség jól ismert negatívumai pedig nem szorulnak magyarázatra.

Koncepciónk a kétfajta hozzáállás előnyeit próbálja meg egyesíteni. A beépítésnek két rétege van: egy alsó homogén, amely az utcán járó ember léptékét határozza meg - és egy, ezekből a lapos épületekből kiemelkedő „modernista tömbök” rétege, amelyek a lapos épületrészek fölé emelkedve kedvező arányban ötvözik a modernista város hangsúlyait a hagyományos város sűrűségével.

56/ Koncepció ábrák és a tömb beépítését mutató távlati képek (ld. pályázati tervlapok)

A terület szerkezetére – a városrész szerkezetének analógiájára létrehoztunk egy merev rendszert, amely a tömbök közötti közterületek hangsúlyaihoz, a terület körvonalaihoz, a meglévő adottságokhoz idomulva egy organikusan nőtt városrész érzetét kelti.

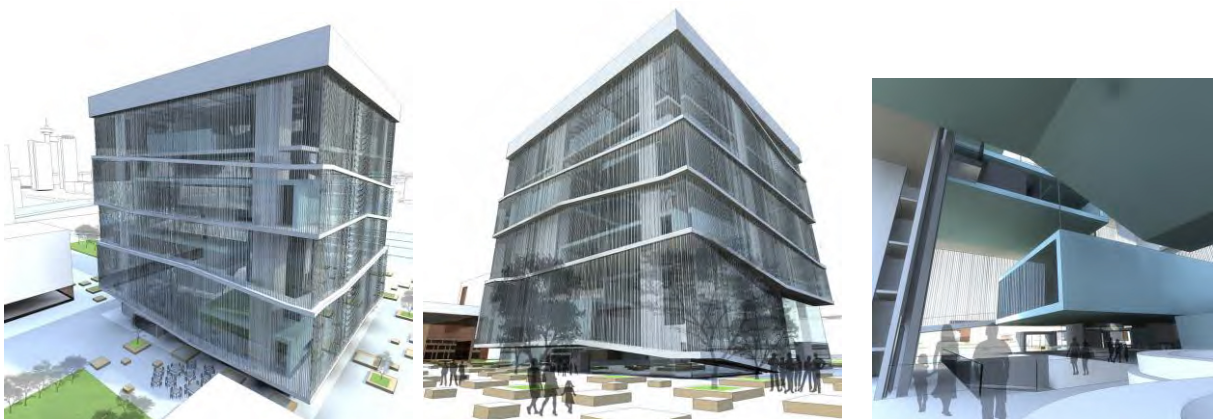
A terület heterogenitását a különböző városépítészeti elemek (meglévő épületállomány, új beépítés, úthálózat, városi térrendszer, zöldfelületi rendszer) rétegeinek egymásra rakódása fokozza

57/ Koncepció ábrák (ld. pályázati tervlapok)

A terület beépítésének szimbolikusan egyik legjelentősebb épülete a Tudományos Ismeretterjesztő Központ, amely a terület fő identitását adó, csupán a kis számú „beavatott” számára elérhető „Tudomány”, a tudományos munka széles közönséggel való találkozásának ad otthont. Ez - túl a rendeltetésből adódó funkcionális renden - egyfajta szakralitással is megtölti a házat, amelyet mindenképp szerettünk volna az

épületben megfogalmazni. Ezért mind pozícionálásával, mind az általunk szabott keretek túlfeszítésének eredményeként tömegképzésével hangsúlyoztuk a központ jelentőségét. Bár a pályázati kiírásban meghatározott program az épület részére kijelölt területen akár egy elterülő, laposabb épületben is elhelyezhető lett volna, az előzőekben ismertetett érvek miatt alapvetően egy, a környezete által meghatározott léptékű, domináns megjelenésű épületben gondolkodtunk, amely a terület szimbólumaként funkcionálhat. Az épület ennek megfelelően a tömb városépítészeti koncepciója szerint meghatározott 48x48m-es épülethelyet foglal el, közel 48 m-es magassággal, tehát az épület megközelítőleg kocka formát kapott. Az épület magját a kocka belsejét elfoglaló űr tölti ki, amelybe az egyes – jól elkülöníthető – funkciók mint külön dobozok úsznak be. Ezek a funkcionális dobozok egy, az épület homlokzatán kígyózó rámparendszerre fűződnek fel, amely ezt a közrezárt űrt kerengő-szerűen körbetáncolva gyakorlatilag az épület homlokzati vázát és a fő vertikális közlekedőt adja. A rámpa a földszinti előcsarnokból indul, amely mintegy a külső tér épületen belüli folytatásaként, egy fedett városi köztér analógiájára lett kialakítva. A homlokzaton kígyózó rámpa másik végpontja az épület tetején helyet kapó Tudomány Kertje, amely a panorámalifteknek köszönhetően szoros összeköttetésben van a földszinti előcsarnokkal. A hosszú, de a nagy üvegfelületeknek és a belső tér látványának köszönhetően élményekben gazdag utat „shortcut” szerűen lerövidítheti a két panoráma személylift, amelyek vasbeton magja a dolgozói lift és a teherlift magjával kiegészítve, valamint 2 db falpillér segítségével az épületet fedő nagy fesztávú térrács-tetőszerkezet gyámolítását is biztosítja. A rámpa külső élei és a térbe úszó dobozok szabad végei erről a tetőszerkezetről vannak függesztve karcsú acélsodronyok segítségével. Így a térben direkt tartószerkezet csak szinte észrevehetetlenül jelenik meg, erősítve ezzel az épületbelső drámai hatását. Az épület legfelső szintjén kialakított összefüggő állandó kiállítótérben kapott helyet a planetárium gömb alakú előadóterme. A gömb födémlemez alatti része a kávézót fogadja be, ahonnan páratlan panoráma adódik nem csak a környező városra, hanem a belső térre is.

58/ Az épületről készült távlati képek (ld. pályázati tervlapok)

Érzésünk szerint épületünkkel sikerült egy drámai hatású, térélményekben gazdag és jól funkcionáló épületet terveznünk, amely a Tudomány és Művészet Kampuszának első új elemeként a majdani fejlesztést szimbolizáló emblematisz épület lehetett volna, amely azonnal felhelyezhette volna a területet a városlakók mentális térképére.

(Pályázati tervlapokat ld. 2. melléklet)

10.3 BUDAÖRSI HÁRSFA ÓVODA (TERVPÁLYÁZAT)

A harmadik bemutatásra kerülő épület még mindig egy pályázati terv, amely az előzőeknél kevésbé urbánus környezetű, lényegesen kisebb léptékű épület megtervezésére irányult. A budaörsi Hársfa Utcai Óvoda tervpályázatára készített pályamunkánkban nem a környezethez való igazodás, hanem a telken belüli, illetve az épületen belüli világ közösségépítő kialakítását tartottuk szem előtt.

A tervezési feladat helyszínéül szolgáló terület közvetlenül a városi uszoda telke melletti sarkon, a közelmúltban kiépült, a városi uszodát és az általános iskolát kiszolgáló útszakasz és egy, a jövőben – a terv szerint - lakóépületeknek helyet adó építési telek által közrezártan helyezkedik el. A területen dús, erdő jellegű növényzet található, amely bár kertészeti nem képvisel különösebb értéket, mégis kulcsfontosságú lehet az óvoda majdani működése szempontjából.

59/ Konceptió ábrák (ld. pályázati tervlapok)

Az épület telepítésének koncepcióját éppen ennek az összefüggő, kialakult zöldfelületnek a minél teljesebb megtartásához kötöttük. Ennek egyrészt szimbolikus oka volt, amely a természet - akár nem túl kiemelkedő - értékeihez való hozzáállás szemléletét tükrözte, másrészt a meglévő növényállomány zömének megtartása az épület üzemelésének kezdetétől árnyékos, jól használható, kialakult kertet biztosíthatott volna. A meglévő növényállomány a felsorolt pozitívumok mellett az óvodakert és az út vizuális és akusztikai lehatárolásában is komoly szerepet kaphatott volna. Ennek megfelelően az épületet az utcától hátrahúzza telepítettük, amely egyrészt a lehető legnagyobb összefüggő kertfelületet, másrészt a kert felé nyíló csoportszobák keleti tájolása miatt az épület rendeltetéséből fakadó délelőtti használatnak megfelelő keleti benapozást biztosította.

Az épület építészeti megjelenésének koncepciója egy olyan épület megtervezése volt, amely nem próbál konkurálni környezetének feltételezett heterogén építészeti megjelenésével, nem gazdagítja egy újabb erős gesztussal az amúgy is építészeti gesztusokban bővelkedő épületegyüttest. A telepítésből fakadó, „növényzet mögé bújt” épület építészeti megjelenése tovább erősítette ezt az állapotot: homlokzatára borostyán és vadszőlő futtatását terveztük, a tetőt pedig extenzív zöldtetőként alakítottuk ki.

60/ Az épületről készült távlati és belső képek (ld. pályázati tervlapok)

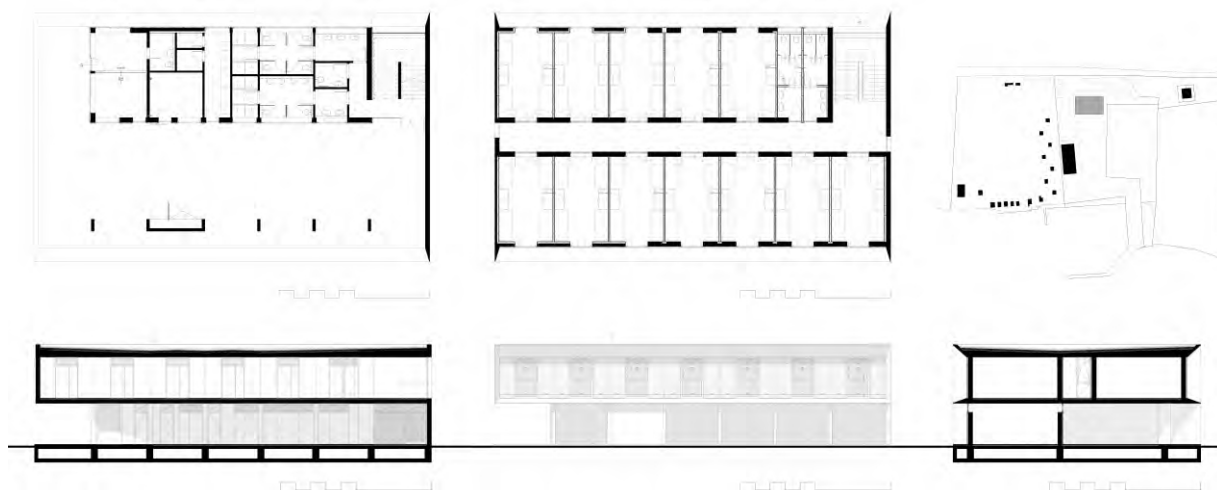
Az épület belső térszervezésének alapkonceptiója egy helytakarékos, összefogott, egyszintes épület megtervezése volt, amely az egymásból nyíló, összefonódó térkapcsolatok létrehozásával gazdag térélményt és jól átlátható, felügyelhető épületet biztosít. Az épületen végighúzódó lineáris közlekedőrendszer gyakorlatilag egymást követő térbővületek felfűzéséből alakul ki, amelynek vonalát a keletre nyíló, folyamatos felülvilágító jelölte ki. Az utca jellegű közlekedő gyermeköltöző funkciójú térbővületeiről nyíltak nyugati irányba az épület üzemeltetéséhez szükséges kiszolgáló terek és irodák, keleti - kert felőli - irányba pedig a kettesével összenyitható csoportszobák, illetve itt kaptak helyet a kert és az épületbelső összeköttetését biztosító fedett-nyitott teraszok, amelyek esős napokon is lehetővé tették volna a gyermekek szabadban való tartózkodását. A főbejárathoz kapcsolódó, a vele azonosan kezelt tornaszobával összenyitható aula általános esetben közlekedési, várakozási, információátadási funkciót látott volna el, de egyes esetekben (ünnepek, bábszínház, előadás) lépcsős kialakításának köszönhetően előadótéri funkciót is elláthatott volna. Az aula természetes megvilágítását az itt kialakított átrium-bevilágítóudvar fokozta, amely az épület természettel való kapcsolatát, épület és kert áthatását is erősítette: az épületbe belépő egyből ezt a „szimbolikus kert” pillanthatta volna meg.

(Pályázati tervlapokat ld. 3. melléklet)

10.4 ALSÓÖRSI ELMŰ VITORLÁSTELEP

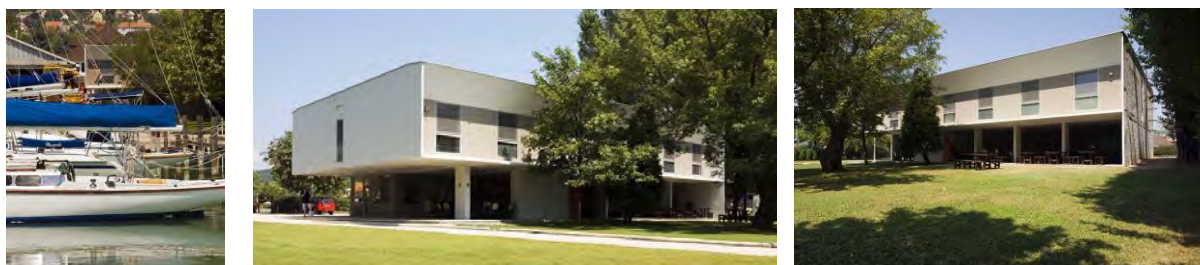
A következő bemutatásra kerülő terv már egy megépült épület, az ELMŰ megbízásából tervezett Alsóörsi ELMŰ Vitrolástelep Szállásépülete (2007-08). A tervezési feladat egy olyan ideiglenesen használt alacsony komfortszintű, főleg a nyári vitorlástáborokat

kiszolgáló szállásépület megtervezése volt, amely a telek egyéb, nappali használóinak vizesblokk és konyhaigényeit is ki tudja szolgálni, és a telepvezető adminisztrációs helyiségét valamint a portát is be tudja fogadni. Tervünkben egy kétszintes épületet javasoltunk, amelyben a felső szintet a középfolysóról nyaló szobák foglalják el, míg az alsó szinten az ennél jóval kisebb alapterület igényű egyéb funkciók kapnak helyet. Így lehetőségünk nyílt egy olyan fedett-nyitott, a Balaton felé nyíló tér elhelyezéséhez, ami a perzselő nyári napokon és az esősebb időszakokban egyaránt a nagy kiterjedésű sporttelep központját adhatja.

61/ Az épület tervei (2007-08)

Az épület megjelenését egy összefüggő, meanderezó nyersbeton szalag, és az ebbe kerülő fa betétek játéka adta. A nyersbeton szalag éleit – a kedvező benapozás és a karcsúbb megjelenés elérése céljából ferdén metszett homlokfallal terveztük. Mivel egy csak időszakosan használt épületről van szó, ezért ebben az esetben a nyersbeton homlokzat alkalmazását nem korlátozta a vasbeton szerkezetek bonyolult maghőszigetelésének igénye.

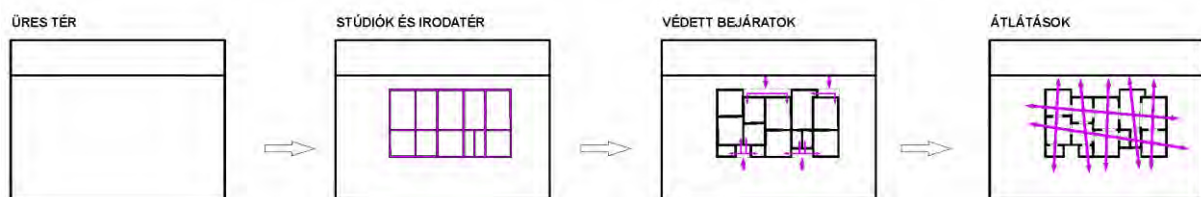
62/ Épületről készült fotók (Bujnovszky Tamás)

10.5 MR1 KOSSUTH PROGRAMKÖZPONT

A következőkben két olyan, kisebb léptékű, belsőépítészeti jellegű megvalósult munkát mutatok be, ahol az alapvetően ilyen igénnyel nem jelentkező tervezési feladat megvalósulásában fedezhetőek fel közösségi gondolatok. Az első terv a Magyar Rádió Pollack Mihály téri épületegyüttesében található Üzemépület első emeleti volt üzemi étkezdéjében kialakított MR1 Kossuth Programközpont (2009).

A tervezési program alapvetően a megközelítőleg száz, zömében az épületben csak időszakosan tartózkodó külső munkatárs munkakörülményeit biztosító egyterű irodából, 9 db magas akusztikai igényszintnek megfelelő stúdióhelyiségből, ezekkel szoros kapcsolatban lévő 4 db riporter helyiségből és a hozzájuk tartozó kiszolgáló helyiségekből tevődött össze.

Az épület meglévő homlokzati megnyitásaiból és alaprajzi adottságaiból egy olyan belső elrendezés következett, amely egy zárt, körüljárható stúdió-mag köré szervezte a természetes megvilágítású irodateret, mintegy zárt épület körüli városi teret imitálva.

63/ Konceptió ábrák (2009)

Az irodaterben a dolgozók jelenléte által generált színes forgatag ellensúlyozására visszafogott, szürkés árnyalatú színvilágot teremtettünk, amelyben a stúdiómag mozgalmass „homlokzati fala” dominál. Ezen – mint grafikai elem - a rádió arculatának megfelelő színeket és logót használtunk.

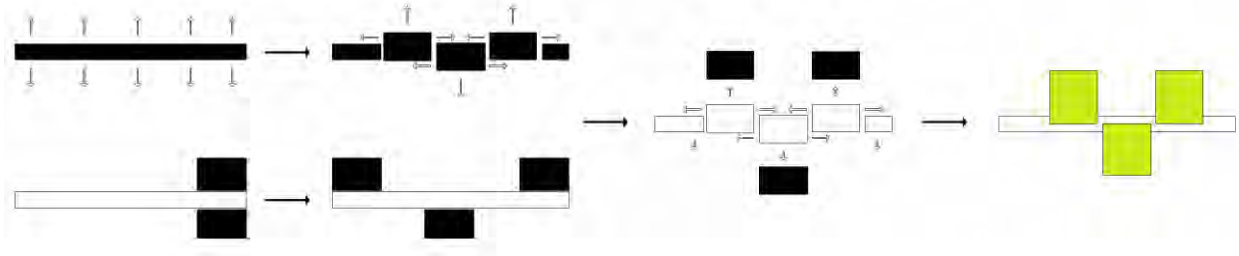
A stúdió-mag zárt tömegét a bejáratok környékén megbontottuk darabok kimetszésével, hogy így kapcsolhassunk – néhol leülőfelülettel is tervezett, – színezéssel és padlóburkolattal egyaránt megkülönböztetett térbővületeket a magot körülvevő folyosóhoz.

64/ Az épületbelsőről készült fotók (Varjasi Farkas Csaba)

10.6 SONRISA IRODA

Egy másik, hasonló elvekkel dolgozó belsőépítészeti feladatomban egy '70-es években épült, '90-es években az akkori ízlésnek megfelelően jelentősen átalakított irodaépület egyik szintjének átalakítása volt egy kis csoportokban, teamekben dolgozó fiatal, feltörekvő, tengerentúli kapcsolatokat is ápoló informatikai cég (Sonrisa kft) számára. A középfolysós-cellás rendszer alapvetően megfelelt a munkamódszerükből vonatkoztatott térigényüknek, csak a hosszú folyosóról nyíló zárt helyiségek sivár látványát tartották problémásnak, illetve egy tárgyaló és egy teakonyha helyének biztosítását is kérték.

65/ Konceptió ábrák (2011)

Tervünkben egyrészt a hosszú középfolysó vonalvezetésének megtörését és térbővületekkel való gazdagítását, másrészt a kiemelt helyiségek (teakonyha, tárgyaló, vezetői iroda) hármásának eltérő kezelését, és ezekhez a bővületekhez való kapcsolását javasoltuk. Mivel ezeket a helyiségeket üvegfallal kapcsoltuk a közlekedő teréhez, a középfolysó közvetett természetes megvilágítást is kapott. A kiemelt helyiségek és a térbővületek egyéni színezésével, illetve a mennyezet síkjának mozgatásával tovább erősítettük ezeknek a kiemelt jelentőséggel bíró helyeknek a szerepét.

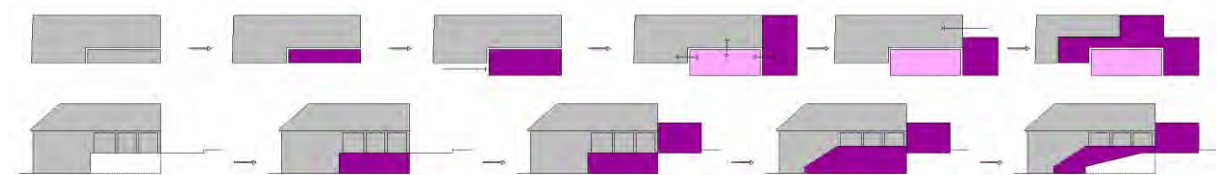
Az épületbelsőről készült fotók (Dobos Botond)

10.7 BUDAÖRSI CSALÁDI HÁZ

Ennél a tervnél nem csak hogy volt alkalmam, de rá is voltam kényszerítve, hogy – egy száz éves budaörsi parasztház átalakítása kapcsán - egy család otthonát adó lakás és a családi élet kapcsolatát boncolgassam. Ugyanis a saját, feleségemmel közösen tervezett házunkról van szó. A tervezés során végig kellett gondolnunk, ki kellett kristályosítanunk, hogy milyen jellegű családi életét képzelünk magunknak, és ezt hogyan tudjuk térileg lefordítani. Alapvetően, mivel a városi forgatagból egy főként agglomerációs tekintetű kisvárosba költöztünk, a városi életformát is fel kellett cserélnünk egy kisvárosi

életformára. Mivel nem akartunk hagyományos ingázó életformát élni, az életünk összes színterét ide helyeztük át: ide került az irodánk is, és a gyerekek oktatási intézményeit is gyalogos távolságban kerestük.

Hosszú, több évig tartó tervezési – és főleg önismereti – folyamat eredményeként döntöttünk úgy, hogy szakítunk a hagyományos „egy gyerek - egy szoba” modellel, és a hangsúlyt az öttagú család közösségi életének tereire helyezük át.

66/ Konceptió ábrák (2010)

Az épület átalakítását elsősorban funkcionális igények motiválták. Az eredeti épület kiegészítésével egy olyan lakótér létrehozása volt a cél, amely a cellás rendszer helyett egy összenyitott térsorból álló, alapvetően nyitott családi élet színtere lehet. Ennek megfelelően a lakószint zömét egy lineáris közlekedőtengelyre felfűzött, „közös használatú” térsor adja, amely a tornácot fogja közre. Ezekon a helyeken egységes sötétszürke terrazzo burkolat készült, hangsúlyozva a külső és belső tér egységét.

A konyha-étkező tér fölötti födém kibontásával egy dupla légterű, csak a tetőszerkezet gerendái által szabdalat tér jött létre, amely kapcsolatot teremt a lakásszint és a tetőtér között.

67/ Az épület alaprajzai (2010)

Az eredeti épület utcaszínti (pinceszint) pincéje építésziroda-funkciót kapott, a hozzá tartozó teakonyhával, raktárral és vizesblokkal, illetve a hozzá kapcsolódó borospincével, amely a későbbiekben kiállítótér és kis előadó, vagyis közösségi funkciót kaphat, mivel szeretnénk a közösségépítő érdeklődésünket a helyi építészek összefogásával a gyakorlatban is kamatoztatni.

Az eredeti épület tömegét additív módon két ponton módosítottuk: egyrészt egy nappalinak helyet adó épületrésszel egészítettük ki, másrészt a tornác alatti pincei tárolók kibővítésével nagyobb gépészeti és raktározási célú területeket hoztunk létre, amely az újra megnyitott tornác előtti nyitott teraszrész megnövekedését, illetve az épület tengelyével párhuzamos nyitott lépcső elhelyezését is lehetővé tette, hogy direkt kapcsolatot hozzon létre a lakásszint és az utcaszint között.

68/ Az épületről és épületbelsőről készült fotók (Varjasi Farkas Csaba)

Az átalakítás képlete gyakorlatilag az eredeti tömegében megjelenő egységes szürkésfehér színre festett megjelenéssel egy idézőjelbe tett régi épület és egy talapzatszerűen megjelenő, mai hangvétellű épület-kiegészítés kölcsönhatásaként értelmezhető.

A hozzáépítést a parasztház-jelleg morfológiájából fakadó lineáris továbbépítésként pozicionáltuk, de az oldalhatáron álló épület hátsó helyiségeinek természetes megvilágítását biztosító, a Bor utcai homlokzaton a szomszédos garázsépítménytől elhúzott tömegével kialakuló zárt udvar miatt nem értelmezhető egyértelműen a történeti épület hagyományos továbbépítéseként. Ez a linearitástól való eltolódás magyarázza az épületkiegészítés hagyományos építészeti karaktertől eltérő kezelését.

11. MESTERMUNKA BEMUTATÁSA

A dolgozatomban több fejezetében írtam már a mestermunkám tervezésének körülményeiről és a tervezés során felmerülő gondolatokról - mivel az egész dolgozatomban témája is a tervezési munka során került a látóterembe - ezért a továbbiakban tartózkodom az épület nagyon részletes bemutatásától. A következő oldalakon csak néhány adalékkal és egy teljesebb kép- és tervanyaggal szolgállok, amelyek hozzájárulhatnak az eredmény mélyebb megismeréséhez.

11.1 A KÖRNYEZET

A kívülről jellegtelen ipari épület, amelynek belső átalakításaként a film utómunka stúdiót terveztem, a volt Goldberger textilgyár területén található, ami az Óbudai lakótelep

együttesébe beékelődő ipartelep. Az a különös helyzet állt elő, hogy szemben az általános jelenséggel, amikor a felszabaduló volt ipari területek „zárványa” beékelődik az őt megkerülő városszövetbe, itt az ipari terület igazi kis városi szövetet formáló együttese ékelődött be a város hagyományos beépítésével nem törődő lakótelep kompozíciójába. Vagyis az ipari terület zárványa őrizte meg a város hagyományos beépítését, szűk kis belső utcáival és tereivel. Páratlan szépségű kis együttes, még anélkül is, hogy elmélyednénk a múlt század elejétől a hetvenes évekig hozzátett elemeinek építészeti minőségében. A textilgyár bezárása után a területen - számos kis cég tulajdonába kerülve - igazi raktár- és irodaparadicsom alakult ki. Az új tulajdonosok a meglévő építészeti karakterrel nem törődve - jogos igényeiket kiszolgáló - a korszerűtlen hőhidas ipari ablakokat korszerű műanyag nyílászárókra cserélik, az évszázados terhek alatt megroppant padlót tökéletesen vízszintes önterülő estrichhel egyenlítik ki, a falakat bevakolják, kis irodákat választanak le, vagyis - bár alapvetően az ipari múlt divatos háttere vonzza ide őket - igényeik kiszolgálása miatt teljesen átformálják azt.

A Film Utómunka Stúdió területe az egyik több emeletes ipari épület legfelső, III. emeletén, a tetőtérben található. A munka elkezdésekor összefüggő hatalmas tér volt, gyönyörű öntöttvas oszlopokkal, felülvilágítóval, elkopott keramzit padlóval. Az előző tulajdonos már hozzákezdett a korszerűsítéshez – esetlenül elhelyeztek egy új vasbeton lépcsőt és liftmagot, holott még működik az épülethez hozzátapasztott gyönyörű nyersbeton liftsilóban a teherlift, s a régi, ipari ablakok egy része is bontásra került.

69/ Az eredeti állapotról készült fotók (Dobos Botond)

11.2 A KONCEPCIÓ

A tervezés alapkoncepciója – mint azt már ismertettem - a meglévő, készen kapott tér lehető legtöbb elemének megőrzése volt, persze a majdani használók alapvető igényeinek figyelembe vételével. Az összefüggő nagy tér és a kis, cellás bérkeverőhelyiségek, tárgyalók és mozitermek funkcionális anomáliájának feloldására az a megoldás született, hogy a tervezett funkciókat mint összefüggő, egyben hagyott téren belüli „dobozokat” helyezzek el. Vagyis az ipari múltat nemcsak mint egy divatos hátteret, díszletet próbáltam meg kezelni, hanem az épületet mint egy, az ipari fejlődést kiszolgáló, folyamatosan – a szükségnek megfelelően minimálisan – átalakított,

rétegesen kialakított egységet képzeltem el. Ezen legújabb, de valószínűleg nem utolsó átalakítást nem a végleges forma elnyeréseként, hanem csak egy újabb szükséges réteg ráakódásaként fogtam föl.

Ennek megfelelően – a hely kötöttségeinek (lift, lépcső, ablakok, strang, stb) figyelembe vételével – elhelyeztem a megrendelői igényeknek megfelelő helyiségeket a térben, amelyek alapvetően a homlokzatok mentén helyezkedtek el, illetve a közöttük maradó felülvilágított térben, térbe állítva.

70/ Konceptió ábrák (2007)

11.3 A TERV

Konceptióm szerencsésen találkozott a megbízók elképzeléseivel, akik egy, a nemzetközi filmpiacon is jelen lévő, világszínvonalú céget akartak felépíteni, ahol a hasznos, kiadható bér-keverőtermek és mozitermek mellett a közösségi terek is legalább ekkora hangsúlyt kapnak. Vagyis a nagyvonalú, ingerben gazdag közösségi terek ellensúlyozzák az egész napos stúdiómunka elsötétített, zárt világát.

A felülvilágított központi tér az elhelyezett tárgyaló-dobozokkal, a közöttük kialakuló szűkebb-nyitottabb terekkel egyfajta városi teret, szövetet imitál.

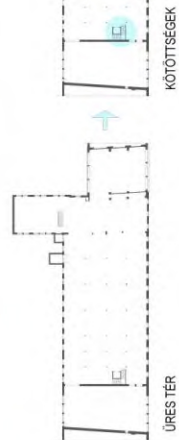
A tér struktúrálásához a téren belüli, és az egyéb helyiségek feltárásához szükséges kapcsolatok, illetve a létrejött tér karakterének vizsgálata vezetett, amelyek alapvetően meghatározták az egyes térrészletek funkcióit. Hogy ennek a kötetlenségnek némi kötöttséget adjak, negatív és pozitív elemeket adtam a térhez: így került bele a recepcióspult, a kiemelt növénykazetta, illetve több süllyesztett padlóju leülő rész.

Az alapvetően ipari jellegű anyagok (beton padló, fehér falak, acél és üveg) monotonitását a térben egyenletesen elszórt „érdekességek” - világító pultok, az új padlóból kirekesztett, eredeti burkolatú süllyesztett leülő részek, eredeti festésével megőrzött acéloszlopok, acéllemez megtámasztású kiemelt belső kert (elképzelések szerint bambuszliget, a fotók készítésekor még ideiglenesen fű) – oldják.

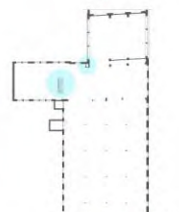
Az egyes zárt helyiségek speciális akusztikai igényeket támasztottak, így valamennyi helyiség belső megtervezése különleges műszaki megoldásokat kívánt. A szerkezeti, szerkezettel összefüggő gépészeti kérdéseknek az ismertetését ezen a fórumon nem tartom szükségesnek, mindenesetre a megoldások minőségét jelzi, hogy ezzel a tervemmel a Saint-Gobain Trófea 2007-es pályázatán I. helyezést értem el „Különleges akusztikai megoldások” kategóriában.

ÜRES TÉR

KÖTÖTTÉSEK

ADOTTSAĞOK MIATT KÖTÖTT FUNKCIÓK

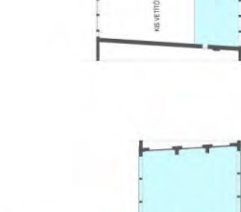
TÁRGYSZERŰEN ELHELYEZETT DOBOZOK

ÖSSZEFÜGGŐ KÖZLEKEDŐTÉR

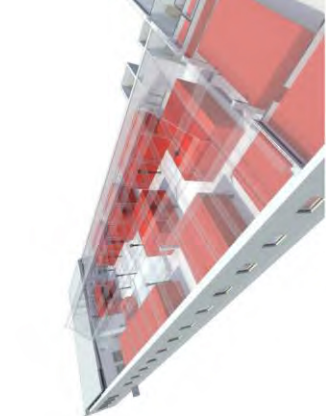
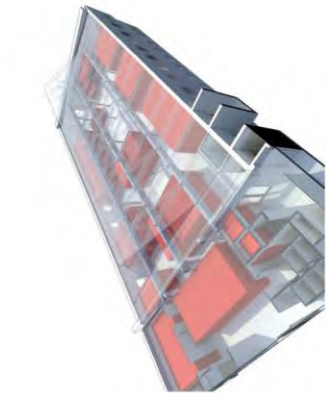
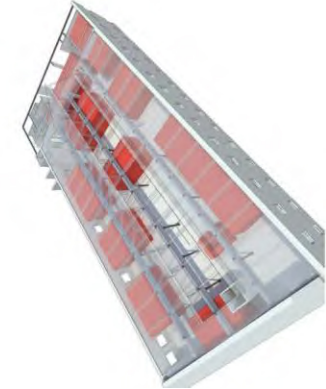
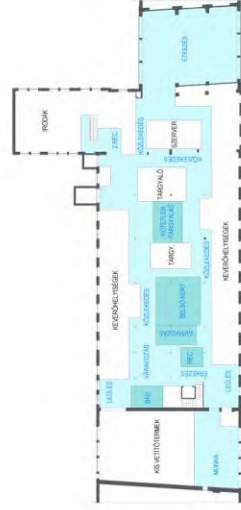
KÖZLEKEDŐ ÉS HELYSÉGEK KAPCSOLATAI

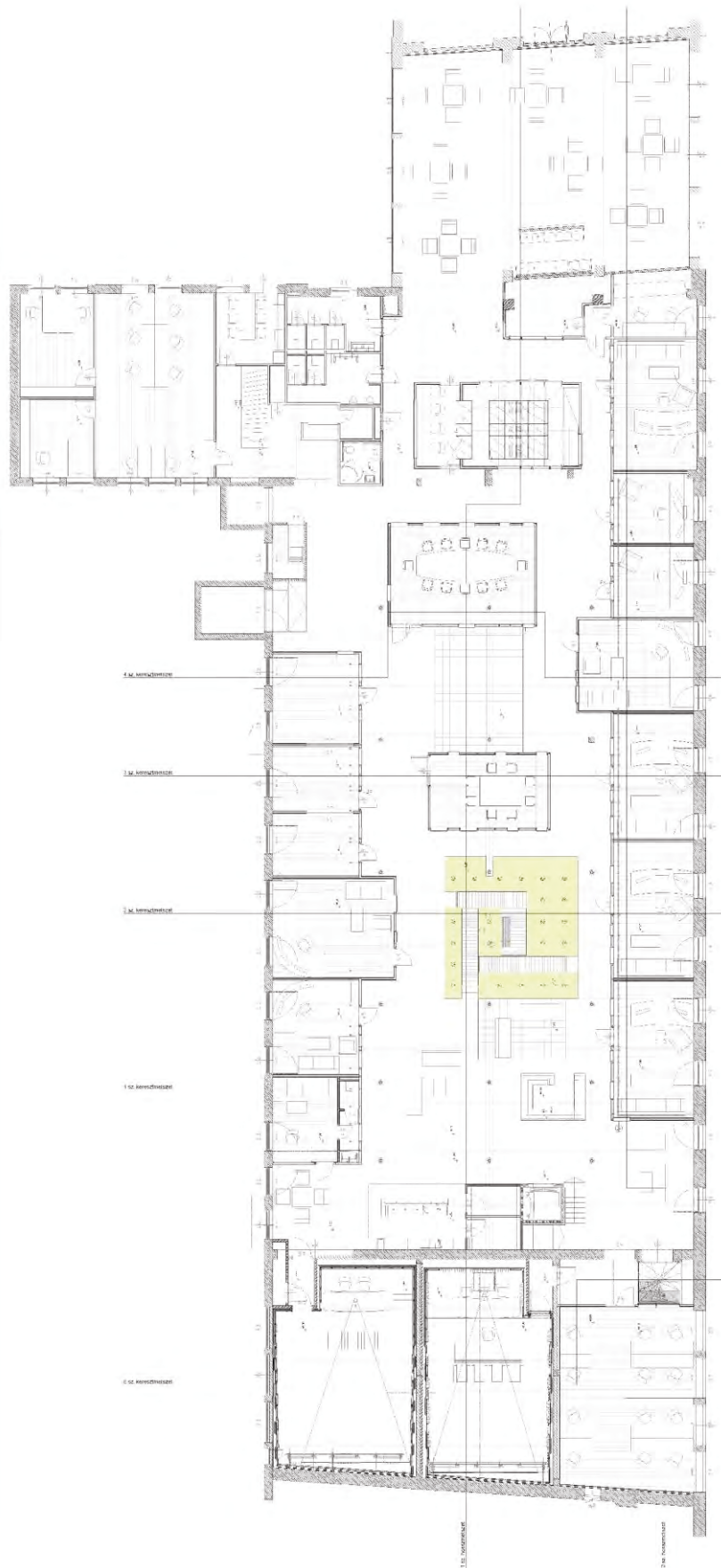

KÖZLEKEDŐ BELÜLI KAPCSOLATOK

KÖZLEKEDŐ TEMATIZÁLÁSA

Az épületátalakítás alaprajza

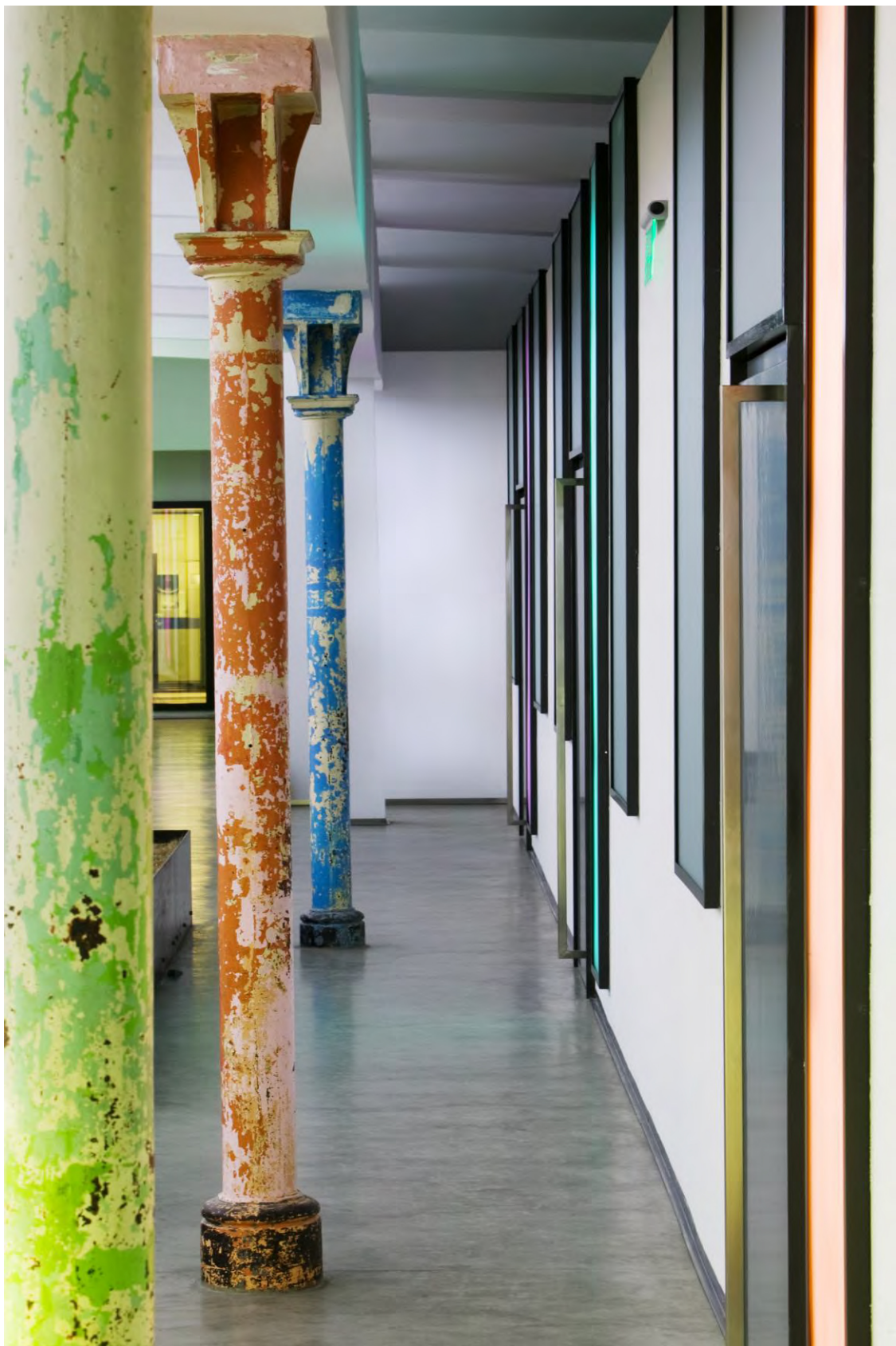
Az épületátalakítás metszetei

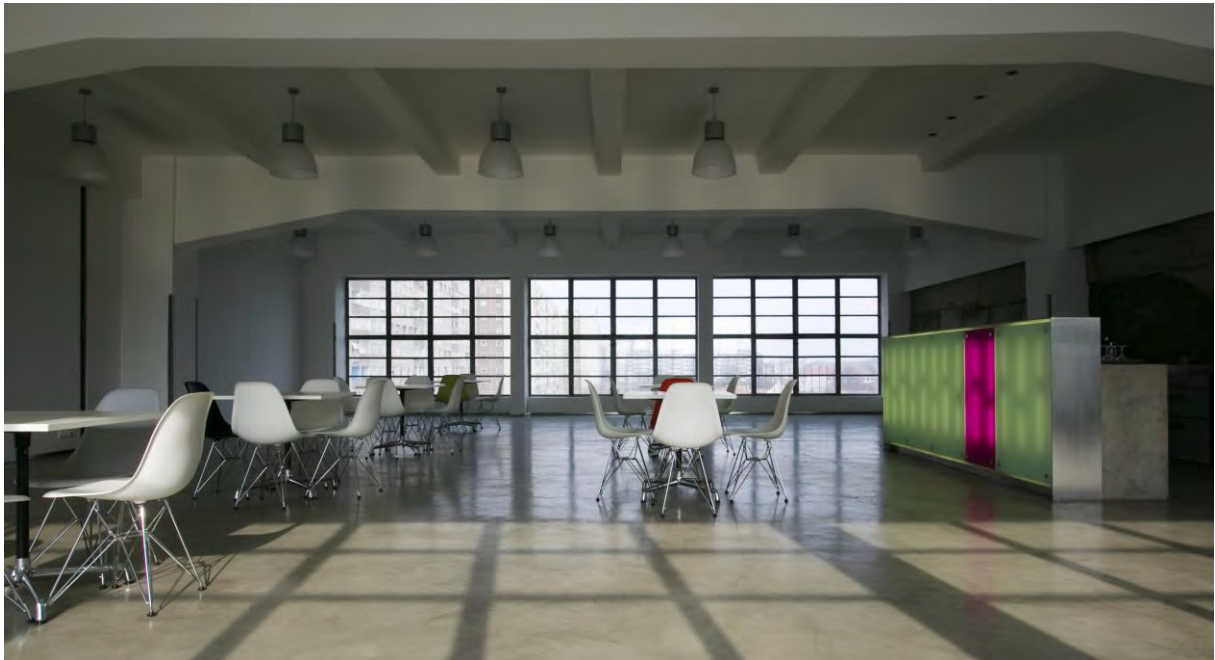
Az épületátalakítástól készült fotók – a központi tér (Bujnovszky Tamás)

Az épületátalakítástól készült fotók – a központi tér (Bujnovszky Tamás)

Az épületátalakítástól készült fotók – a központi tér (Bujnovszky Tamás)

Az épületátalakítástól készült fotók – az étkezőtér (Bujnovszky Tamás)

Az épületátalakítástól készült fotók – a nagy vetítőterem (Bujnovszky Tamás)

Az épületátalakítástól készült fotók – a kis vetítőteremk
(Bujnovszky Tamás /felső, Varjasi Farkas Csaba/alsó)

12. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alsop, Will: „*Remaking Barnsley – Strategic Development Framework 2003-2033*”, 2003
- Augé, Marc: „*Non-lieux. Introduction à une anthropologie de la surmodernité*”. Ed. Du Seuil, Paris, 1992.
- Balázs Attila: „Egy kis séta Bogotában”, in: *Építészfórum*, 2009.02.09.
- Benkő Melinda, Fonyódi Mariann: „*Glocal city – Kortárs európai városépítészet*” Terc, Bp, 2009
- Bognar Botond: „*POST-BUBBLE ERA JAPANESE ARCHITECTURE: its Limitations and Possibilities*” in: *Le Carré Bleu* No 3/2012
- G. Candilis, A.Josic, Sh.Woods, M. Schiedhelm, J.Greig: „*L’Université Libre de Berlin (Projet primé le 1er prix)*” in: *Le Carré Bleu*, 1964/1.
- Friedman, Yona: „*Des places couvertes pour la ville*” in: *Le Carré Bleu*, 1975/1.
- P. Gössel, G. Leuthauser: „*Architecture in the 20th century*” Taschen, 2005
- Garay Péter: „*Cassia Coop képző központ Szumátra szigetén*” in: *Építészfórum*, 2013.03.05.
- Gaschler-Gyeviki Nóra: „*Madridi matrjoska – Red Bull Music Academy, 2011*” in: *Építészfórum*, 2012.04.12.
- Gyáni Gábor: „A városi mikroterek társadalomtörténete” in: *SzocHáló* 2003. február 21.
- Hall, Edward T.: „*Rejtett dimenziók*”, Gondolat, 1975
- Hámori Péter: „*Politeista, hófehér superflat*” in: *El Mondo Blog* (elmondo.blog.hu), 2010.05.17.
- Hofer Miklós: „*A Jászsgai Ház tervpályázat tanulságai*” in: *Bercsényi 28-30*, 1978/2
- Janáky István: „*A hely*” Műszaki Könyvkiadó, Bp., 1999
- Koolhaas, Rem: „*Generic City*” in: Koolhaas and Bruce Mau: *Small, Medium, Large, Extra-Large. Office for Metropolitan Architecture*, szerk. Jennifer Sigler, 010 Publishers, Rotterdam, 1995, p. 1246-1264. magyarul: „A jelleg nélküli város (The Generic City)” in: *Utóirat* 2001/1 (ford: Szabó Árpád és Szántó Katalin)
- Krier, Robert: „*Stadtraum in Theorie und Praxis*”, Stuttgart, 1975 (magyarul: *A Mérhető és a mérhetetlen – Építészeti írások a huszadik századból*. Typotex, 2000 Szerkesztette: Kerékgyártó Béla
- Kuhn, Thomas S.: „*A tudományos forradalmak szerkezete*” (ford.: Bíró Dániel) Osiris Kiadó, Bp., 2000
- Le Corbusier: „*Vers une architecture*” Flammarion, Paris, 1995
- Lorenz, Konrad: „*A civilizált emberiség nyolc halálos bűne*” Cartaphilus Kiadó, 2001
- Meggyesi Tamás: „*A 20. század urbanisztikájának útvesztői*” Terc, Bp, 2005
- Meggyesi Tamás: „*Városépítészeti alaktan*”, Terc, Bp, 2009
- Nyilas Ágnes: „*A japán „Metapolisz” – Az építészeti Metabolizmus múltja, jelene és jövője (12)*” in: *Építészfórum*, 2013.03.14.
- Ortega y Gasset, José: *A tömegek lázadása*, Nagyvilág Kiadó, 2003
- Polónyi Károly: *Építész-településtervező a perifériákon*, Műszaki Könyvkiadó, 2000
- Rutkowski, Roman: „*House, Warsaw*” in: *A10* No.35, sep/oct 2010

Sant'ana, Carlos: „Residential centre for the elderly, Ciutadella” in: *A10* No.17 sep/oct 2007

Szijártó Zsolt: „Színpad és kulissza: a városi nyilvánosság átstrukturálódása” in: *Magyar Tudomány*, 2004/10

van den Bergen, Marina: „What to do with a building like Centraal Beheer” in: *archined.nl*, 2007.11.07.

van Eyck, Aldo: „De straling van het configurative,” in: *Forum*, 1962, nr.3, 81-94, magyarul: „Lépések egy konfiguratív építészet felé,” in: Kerékgyártó Béla (szerk.): *A mérhető és a mérhetetlen* Typotex, Budapest, 2000 (ford: Szántó Katalin)

Vizdák Janka: „Gubancok – beszélgetés Hirata Akihasa-val (2.)” in: *Építészfórum*, 2012.08.31.

Wesselényi-Garay Andor: „A lemondás kultúrája” in: *Metszet*, 2012/5

FOLYÓIRATOK:

El Croquis - RCR Arquitectes, No 162/2012

El Croquis – SANAA (Sejima+Nishizawa) 1983-2004, (2007)

El Croquis – The very best works at the turn of the century (2011)

El Croquis – Sou Fujimoto 2003-2010, No151/2010

El Croquis – MVRDV 1997-2002, No111/2002

Harvard design Magazine, „Urban Design Now: A Discussion” fall 2006/Winter 2007, No 25

L'architecture d'aujourd'hui – „Concours” mai-juin 2004 No. 352

KIÁLLÍTÁSI KATALÓGUSOK:

10th International Architecture Exhibition, *Cities. Architecture and Society*, kiállítási katalógus, Marsilio, 2006

„ARCHILAB JAPAN 2006 – NESTED IN THE CITY” kiállítási katalógus, Oléans, (F) 2006 p.

„Christchurch: The Transitional City pt. IV”, Freerange Press, Wellington, 2012

FILMEK:

THE GRUEN EFFECT, Victor Gruen and the Shopping Mall (Film), Anette Baldauf, Katharina Weingartner (2009)

The Scan/Design Foundation & Green Futures Lab: „Cycling on Stage”, rövidfilm, rendező: P. Cromwell, A. Fauvre , 2012

ELŐADÁSOK:

Jan Gehl: *Élhető városok*, előadás, Budapest, FUGA Budapesti Építészeti Központ, 2013.09.24.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK:

Njiric+Njiric Arhitekti: Twisted Schinkel, a new museum for contemporary art - Zagreb, 1999.
forrás: www.njiric.com

"Vidyalankar Institute of technology / Planet 3 Studios Architecture" in: *ArchDaily*, 2009.04.04
<<http://www.archdaily.com/15936>>

Vinnitskaya, Irina. "*Kulturcampus Frankfurt / Adjaye Associates*" in: *ArchDaily* 2012.04.23.
<<http://www.archdaily.com/227769>>

VitraHaus / Herzog & de Meuron" in: *ArchDaily* 2011.07.27. <<http://www.archdaily.com/50533>>

Furuto, Alison. "*Library Building in Bauska Winning Proposal / A2SM Architects*" in: *ArchDaily*
(2013.06.24.) <<http://www.archdaily.com/392760>>

Jordana, Sebastian. "*BIG wins International Competition to design Tallinn's new City Hall*" in:
ArchDaily (2009.06.24.) <<http://www.archdaily.com/26391>>

"*New Campus for University of the Arts London / Stanton Williams*" in: *ArchDaily* (2011.11.16.)
<<http://www.archdaily.com/183403>>

"*Municipal Healthcare Centres San Blas + Usera + Villaverde / Estudio Entresitio*" in: *ArchDaily*
(2012.11.24) <<http://www.archdaily.com/294401>>

"*Halle A / Designliga*" in: *ArchDaily* (2013.07.17.). <<http://www.archdaily.com/401660>>

"*Refurbishment of the Old Benalúa Station and Insertion of Casa Mediterraneo Headquarters / Manuel Ocaña del Valle*" in: *ArchDaily* (2013.03.20.) <<http://www.archdaily.com/347226>>

"*House Like Village / Marc Koehler Architects*" in: *ArchDaily*. (2012.06.15.)
<<http://www.archdaily.com/244101>>

"*Open Air Library / KARO Architekten*" in: *ArchDaily* (2009.11.01.)
<<http://www.archdaily.com/39417>>

Marcus Fairs: "*Ørestad College, Copenhagen, by 3XN architects*" in: *DeZeen* (2007.10.19)

Cilento, Karen. "*Kanagawa Institute of Technology Workshop / Junya Ishigami*" in: *ArchDaily*
(2010.06.30.). <<http://www.archdaily.com/66661>>

Quirk, Vanessa. "*Is the Open Plan Bad for Us?*" in: *ArchDaily* (2013.11.25.)
<<http://www.archdaily.com/?p=450972>>

13. KÉPEK JEGYZÉKE

1.	Fotó: szerző felvétele	Forrás:	-
	Fotó: szerző felvétele	Forrás:	-
	Fotó: Hélene Binet	Forrás:	www.mimoa.eu
2.	Fotó: -	Forrás:	intramuros
	Fotó: Bujnovszky Tamás	Forrás:	intramuros
	Fotó: Bujnovszky Tamás	Forrás:	intramuros
3.	Fotó: n.a.	Forrás:	foster+partners, fosterandpartners.com
	Fotó: pmorgan	Forrás:	flickr.com
4.	Fotó: -	Forrás:	njiric+njiric, njiric.com
	Fotó: -	Forrás:	njiric+njiric, njiric.com
5.	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
6.	Fotó: n.a.	Forrás:	urbanplanet.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	urbanplanet.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	urbanplanet.org
7.	Fotó: n.a.	Forrás:	Ville d'Albie, albie-tourisme.fr
	Fotó: Marc Ahlbrand	Forrás:	archinoah.de
	Fotó: Michael Chabon	Forrás:	fmarcial.wordpress.com
8.	Fotó: -	Forrás:	alsop
	Fotó: -	Forrás:	alsop
9.	Fotó: n.a.	Forrás:	west8.nl
	Fotó: n.a.	Forrás:	west8.nl
	Fotó: n.a.	Forrás:	west8.nl
10.	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdrv.nl
	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdrv.nl
	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdrv.nl
11.	Fotó: n.a.	Forrás:	powertripberkeley.com
	Fotó: n.a.	Forrás:	timessquarenyc.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	powertripberkeley.com
12.	Fotó: n.a.	Forrás:	bikedenton.wordpress.com
	Fotó: Dan	Forrás:	flickr.com
	Fotó: Dan	Forrás:	flickr.com
13.	Fotó: Iain McGregor	Forrás:	stuff.co.nz
	Fotó: Iain McGregor	Forrás:	stuff.co.nz
	Fotó: David Wall	Forrás:	davidwallphoto.com
14.	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
15.	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
16.	Fotó: n.a.	Forrás:	studyblue.com
	Fotó: n.a.	Forrás:	studyblue.com
	Fotó: n.a.	Forrás:	detail-online.com
	Fotó: n.a.	Forrás:	detail-online.com
17.	Fotó: Mrigank Sharma	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Mrigank Sharma	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Mrigank Sharma	Forrás:	archdaily.com
18.	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
19.	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis

20.	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
21.	Fotó: -	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
22.	Fotó: -	Forrás:	Archilab
	Fotó: Daici Ano	Forrás:	Archilab
	Fotó: Daici Ano	Forrás:	Archilab
23.	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
24.	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
	Fotó: Hisao Suzuki	Forrás:	El Croquis
25.	Fotó: -	Forrás:	mvrdiv.nl
	Fotó: -	Forrás:	mvrdiv.nl
	Fotó: -	Forrás:	mvrdiv.nl
26.	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdiv.nl
	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdiv.nl
	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdiv.nl
27.	Fotó: cuttlefish	Forrás:	flickr.com
	Fotó: n.a.	Forrás:	mvrdiv.nl
	Fotó: -	Forrás:	mvrdiv.nl
28.	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
29.	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Fernando Guerra	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Fernando Guerra	Forrás:	archdaily.com
30.	Fotó: Iwan Baan	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Iwan Baan	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Iwan Baan	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Iwan Baan	Forrás:	archdaily.com
31.	Fotó: -	Forrás:	Archilab
	Fotó: Ryue Nishizawa	Forrás:	Archilab
	Fotó: Ryue Nishizawa	Forrás:	Archilab
	Fotó: Ryue Nishizawa	Forrás:	Archilab
32.	Fotó: -	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: Juliusz Sokolowski	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: Juliusz Sokolowski	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: Juliusz Sokolowski	Forrás:	Építészfórum
33.	Fotó: P. Bouchon Cesaro	Forrás:	flickr.com
	Fotó: Burcin Yildirim	Forrás:	flickr.com
	Fotó: -	Forrás:	Le Carré Bleu
34.	Fotó: cerbenkoc	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: cerbenkoc	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: cerbenkoc	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: cerbenkoc	Forrás:	Építészfórum
35.	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
36.	Fotó: -	Forrás:	BIG
37.	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: Arkitema Arch.	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: n.a.	Forrás:	wikipedia.org
38.	Fotó: -	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: -	Forrás:	Építészfórum
	Fotó: -	Forrás:	Bercsényi 28-30
39.	Fotó: -	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: John Sturrocks	Forrás:	archdaily.com
	Fotó: John Sturrocks	Forrás:	archdaily.com

40.	Fotó: - Fotó: Christian Richters	Forrás: Forrás:	El Croquis El Croquis
41.	Fotó: - Fotó: - Fotó: Hisao Suzuki Fotó: Hisao Suzuki	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	El Croquis El Croquis El Croquis El Croquis
42.	Fotó: - Fotó: Hisao Suzuki Fotó: Hisao Suzuki	Forrás: Forrás: Forrás:	El Croquis El Croquis El Croquis
43.	Fotó: - Fotó: Miguel de Guzmán Fotó: Miguel de Guzmán	Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com
44.	Fotó: - Fotó: Hisao Suzuki Fotó: Hisao Suzuki Fotó: Hisao Suzuki	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	El Croquis El Croquis El Croquis El Croquis
45.	Fotó: - Fotó: Roland Halbe Fotó: Roland Halbe Fotó: Roland Halbe	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com
46.	Fotó: Miguel de Guzmán Fotó: Miguel de Guzmán Fotó: Miguel de Guzmán	Forrás: Forrás: Forrás:	Építészfórum Építészfórum Építészfórum
47.	Fotó: Designliga Fotó: Designliga Fotó: David Frutos	Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com
48.	Fotó: Pasi Aalto Fotó: Pasi Aalto Fotó: Pasi Aalto Fotó: -	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	Építészfórum Építészfórum Építészfórum Építészfórum
49.	Fotó: - Fotó: Marcel van der Burg Fotó: Marcel van der Burg Fotó: Marcel van der Burg	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com
50.	Fotó: - Fotó: - Fotó: - Fotó: n.a.	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	Építészfórum Építészfórum Építészfórum spoon-tamago.com
51.	Fotó: - Fotó: Anja Schlamann Fotó: Anja Schlamann Fotó: Anja Schlamann	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com
52.	Fotó: Adam Mørk Fotó: Adam Mørk Fotó: Adam Mørk Fotó: Adam Mørk	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	dezeen.com dezeen.com dezeen.com dezeen.com
53.	Fotó: Iwan Baan Fotó: Iwan Baan Fotó: Iwan Baan Fotó: Iwan Baan	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com
54.	Fotó: -	Forrás:	Meggyesi T.: „Városépítészeti alaktan”
55.	Fotó: - Fotó: Yves André Fotó: - Fotó: Shiro Studio Fotó: - Fotó: - Fotó: Roland Halbe Fotó: -	Forrás: Forrás: Forrás: Forrás: Forrás: Forrás: Forrás: Forrás:	archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com archdaily.com

MEGLÉVŐ TERBURKOLATOT FOLYTATÓ ÚJ BURKOLAT

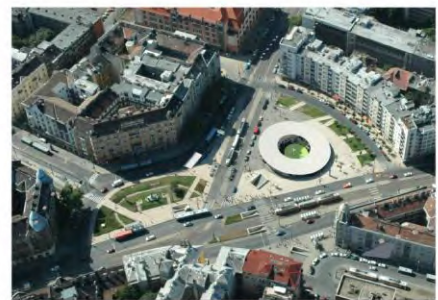
ZÖLD LIGET MEGLÉVŐ NÖVÉNYZET BEVONÁSÁVAL

FELÜJTOTT, FELEPÍTÉMÉNYTŐL MEGSZABADÍTOTT TELŐSZIGETELÉS

KORLÁTOZOTT GÉPJÁRMŰFORGALMI ÚTSZAKASZ (SÜLLYEDŐ FOLLER)

KAPCSOLAT AZ ÁLLANDÓ ÉS IDEGLENES INTÉZMÉNY KÖZÖTT

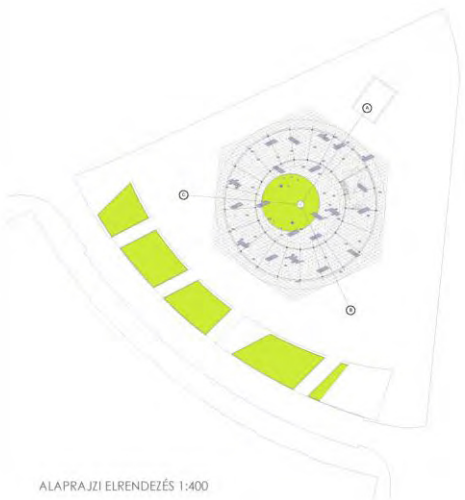
ÁLLANDÓ JELLEGŰ KÁVÉZÓ ÉS INFORMÁCIÓS PONT KERÜLETI TULAJDONÚ ÜZLETEK BEVONÁSÁVAL

KÖRNYEZETRENDEZÉSI TERV 1:250, TÁVLATI KÉPEK A KÖTELEZŐ NÉZŐPONTOKBÓL

A MÓRICZ ZSIGMOND KÖRTÉRI **GOMBA** ÉPÜLETÉNEK ÉPÍTÉSZETI ÉS HASZNOSÍTÁSI ÖTLETPÁLYÁZATA

2									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ALAPRAJZI ELRENDEZÉS 1:400

ÜRES VÁLTOZAT

AZ ÜRES ÉPÜLETVÁZ ALATT EGY FEDETT-NYITOTT VÁROSI KÖZTÉR JÖN LÉTRE, AMELY EGYÉB RENDEZVÉNYEK NÉLKÜL IS KÉPES ERŐSÍTENI A GOMBA "VÁROSI REFERENCIAPONT" JELLEGÉT. AZ ÜRES TERET CSAK A MOBILELEMKBŐL KIALAKÍTOTT UTCABÚTOROK (ÜLŐKŐ, PAD) TAGOLJÁK.

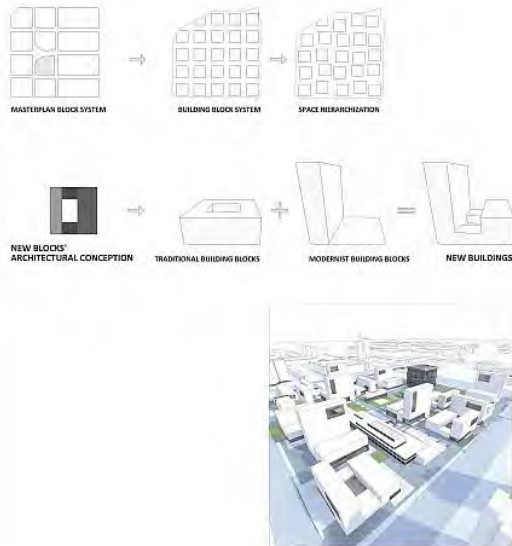
HASZNOSÍTÁSI VÁLTOZATOK 1

A MÓRICZ ZSIGMOND KÖRTÉRI **GOMBA** ÉPÜLETÉNEK ÉPÍTÉSZETI ÉS HASZNOSÍTÁSI ÖTLEPÁLYÁZATA

	4						
--	---	--	--	--	--	--	--

2. MELLÉKLET: **BELGRÁDI TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ KÖZPONT PÁLYÁZAT TERVLAPJAI (2010)**

CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, **BLOCK 39**

CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, BLOCK 39

787781 IN

SCIENCE AND ART CAMPUS URBAN DESIGN

MASTERPLAN AND SECTIONS

1:1000

2

CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, **BLOCK 39**

787781 IN

CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE

FLOOR PLANS AND RENDERINGS

1:200

3

CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, **BLOCK 39**

787781 IN

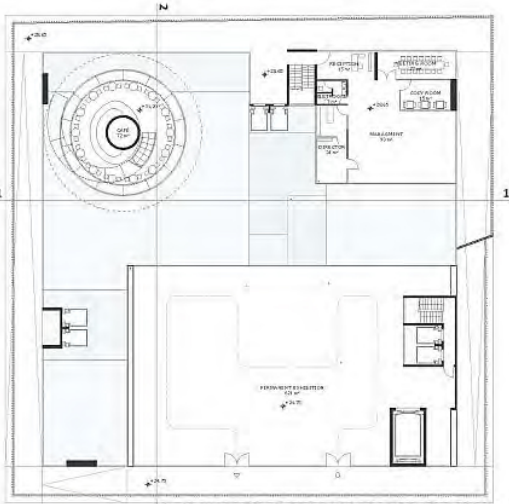
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE

FLOOR PLANS AND RENDERINGS

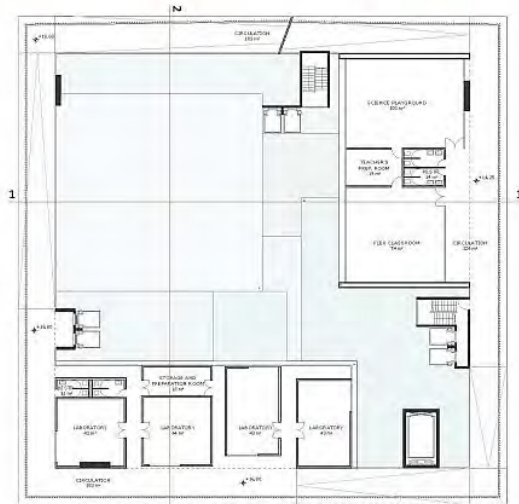
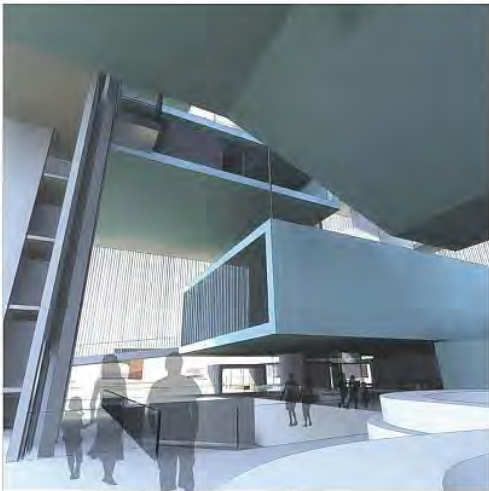
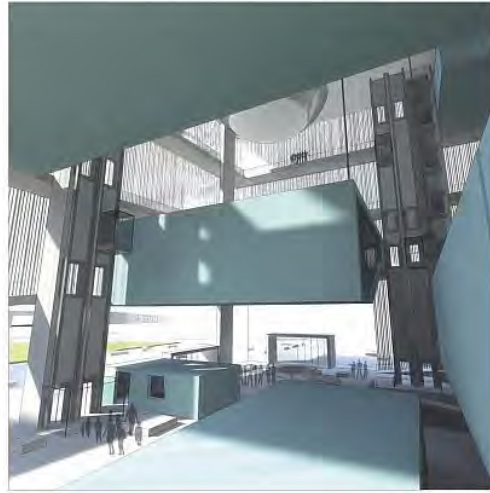
1:200

4

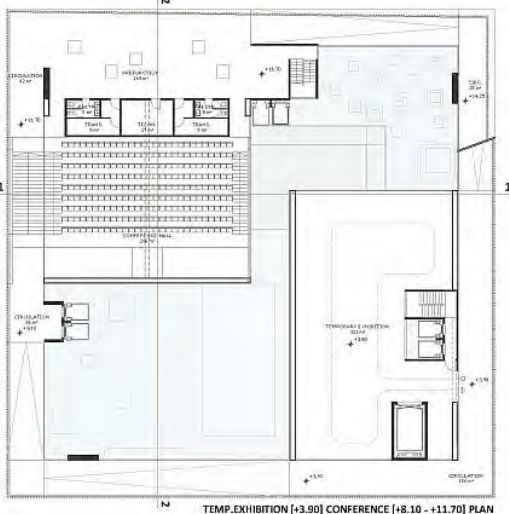
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, BLOCK 39

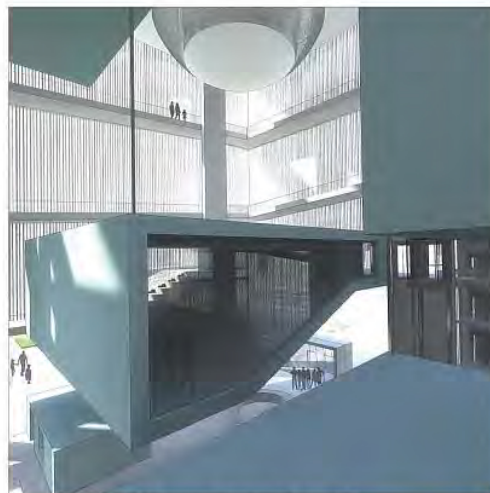
PERM. EXHIBITION [+24.75] MANAGEMENT [+28.65] CAFÉ [+31.20] PLAN

SCIENCE CLUB [+14.25] LABORATORIES [+16.80] PLAN

TEMP. EXHIBITION [+3.90] CONFERENCE [+8.10 - +11.70] PLAN

787781 IN

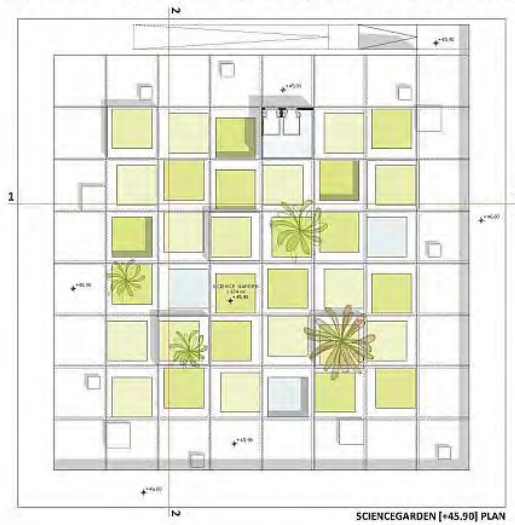
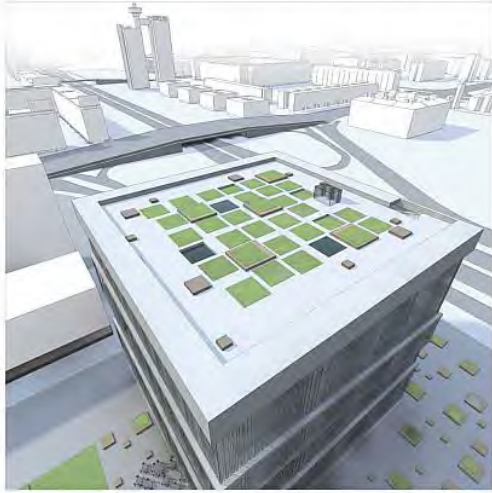
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE

FLOOR PLANS AND RENDERINGS

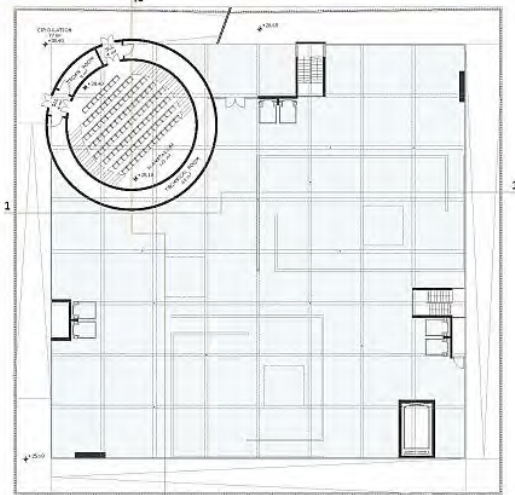
1:200

5

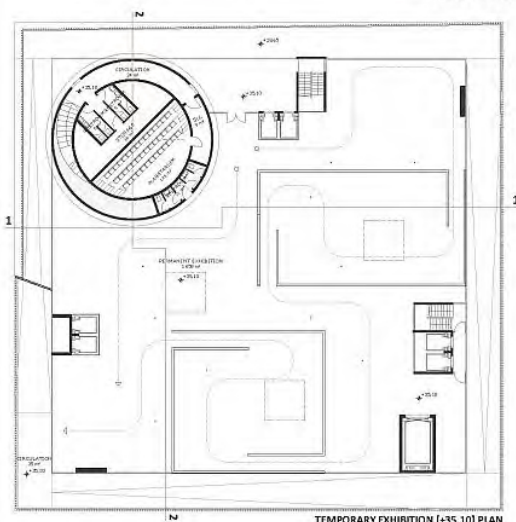
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, **BLOCK 39**

SCIENCEGARDEN [+45.90] PLAN

PLANETARIUM [+38.40] PLAN

TEMPORARY EXHIBITION [+35.10] PLAN

787781 IN

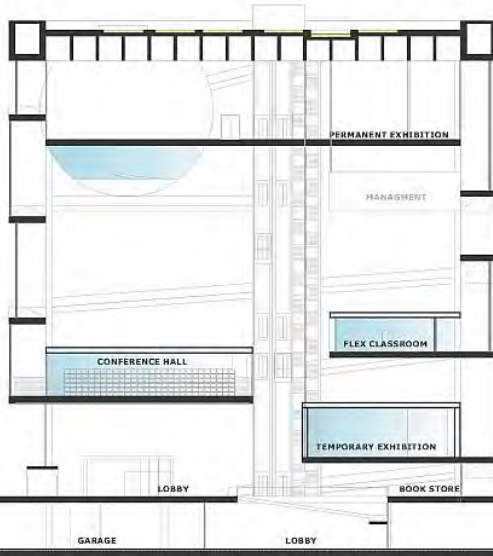
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE

FLOOR PLANS AND RENDERINGS

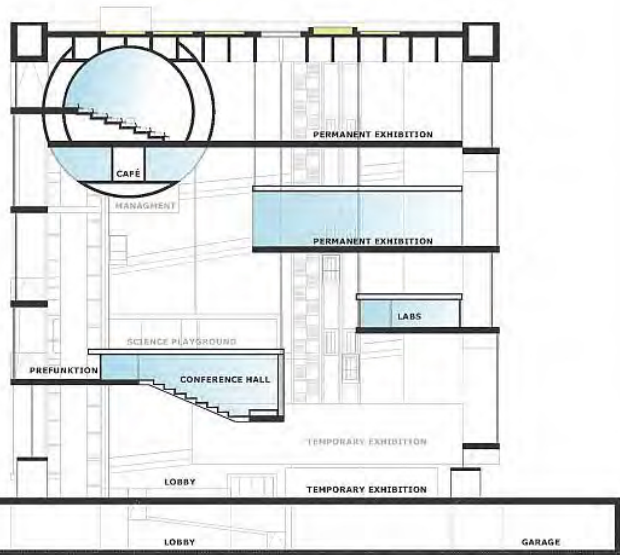
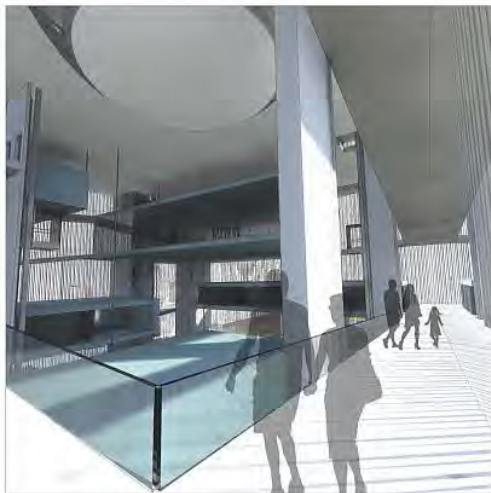
1:200

6

CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, **BLOCK 39**

1-1 SECTION

2-2 SECTION

787781 IN

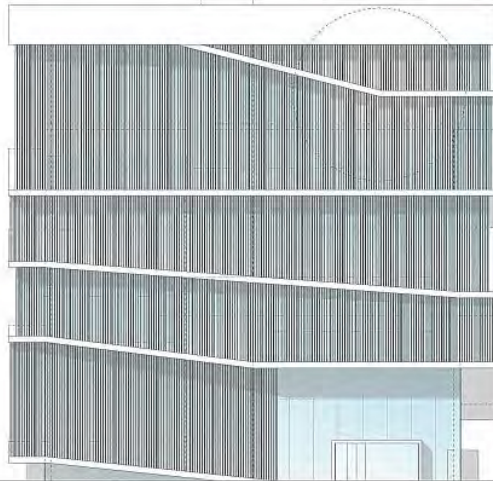
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE

SECTIONS AND RENDERINGS

1:200

7

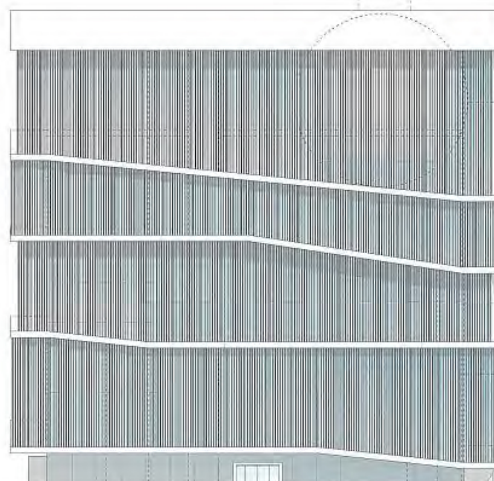
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE of the Republic of Serbia, New Belgrade, **BLOCK 39**

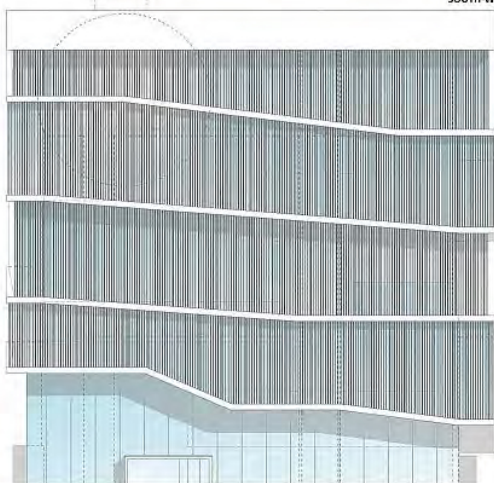
NORTH-EAST ELEVATION

SOUTH-WEST ELEVATION

SOUTH-EAST ELEVATION

NORTH-WEST ELEVATION

787781 IN

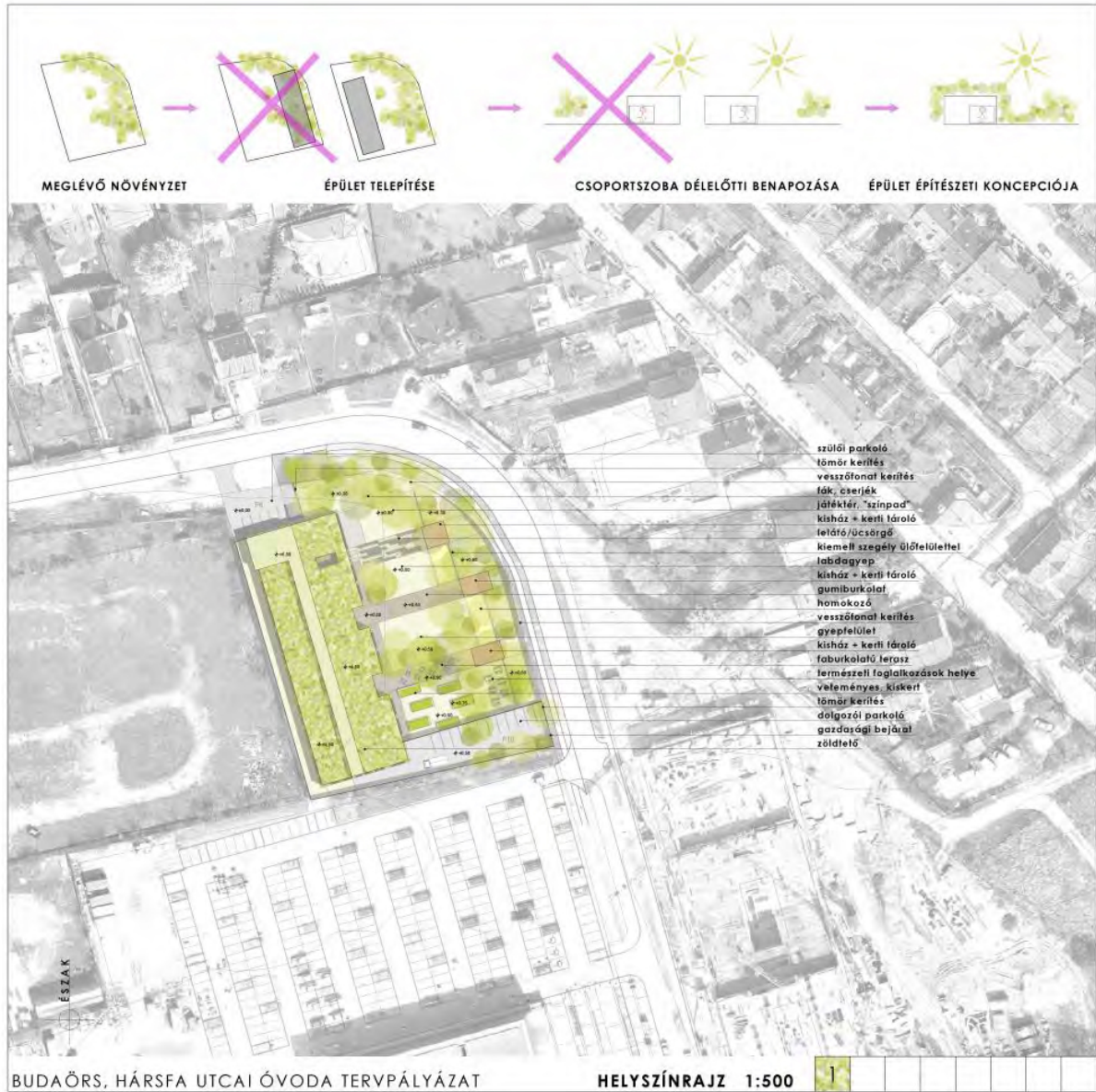
CENTRE FOR PROMOTION OF SCIENCE

ELEVATIONS AND RENDERINGS

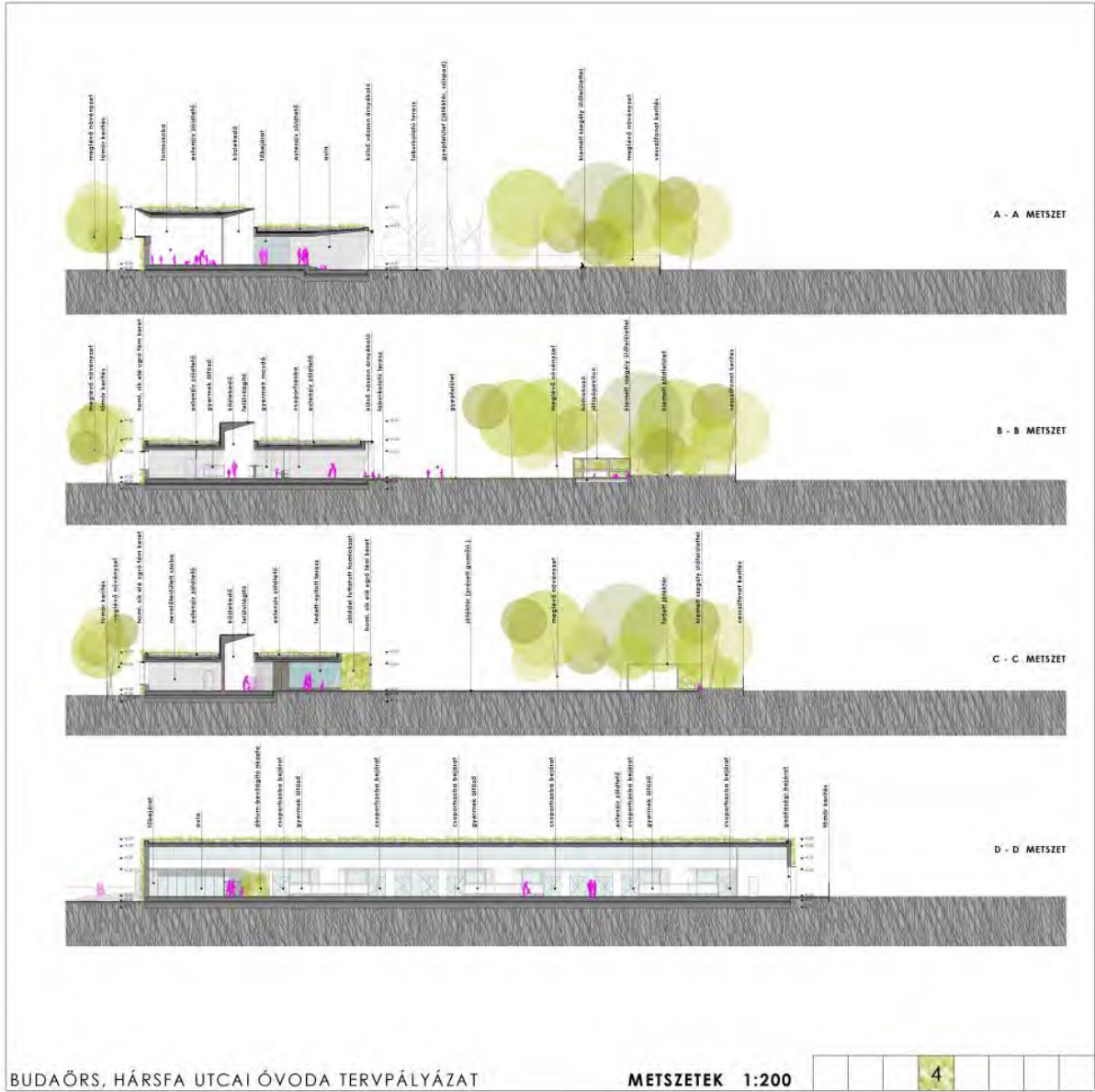
1:200

8

MELLÉKLET: BUDAÖRSI HÁRSFA UTCAI ÓVODA PÁLYÁZAT TERVLAPJAI (2009)

BUDAÖRS, HÁRSFA UTCAI ÓVODA TERVPÁLYÁZAT

LÁTVÁNYTERVEK 1

5

BUDAÖRS, HÁRSFA UTCAI ÓVODA TERVPÁLYÁZAT

LÁTVÁNYTERVEK 2

6

BUDAÖRS, HÁRSFA UTCAI ÓVODA TERVPÁLYÁZAT

LÁTVÁNYTERVEK 3

7

BUDAÖRS, HÁRSFA UTCAI ÓVODA TERVPÁLYÁZAT

LÁTVÁNYTERVEK 4

8

3. MELLÉKLET: **BEMUTATOTT TERVEKBEN KÖZREMŰKÖDŐK LISTÁJA**

1. COLORFRONT Film Utómunka Stúdió (Mestermunka)

Generáltervező:	INTRAMUROS Kft
Építész-belsőépítész tervező:	Dobos Botond Zsolt
Akusztikus tervező:	Borsiné Arató Éva
Elektromos tervező:	Somogyi Gábor, Valkó Richárd
Gépész tervező:	Czeizel Tamás, Schönauer Mária
Statikus tervező:	Gerlefalvi-Nagy Zoltán
Megrendelő:	Front Média Kft
Kivitelező:	2005 Art Team Bt
Tervezés:	2006-2007
Kivitelezés:	2007
Fotó:	Bujnovszky Tamás, Varjasi Farkas Csaba

2. Móricz Zsigmond körtéri GOMBA átalakításának építészeti pályázata

Generáltervező:	INTRAMUROS Kft
Építész tervező:	Dobos Botond Zsolt
Építész munkatárs:	Borszuk Gábor
Tervezés:	2009

3. A Tudományos Ismeretterjesztés Központja nemzetközi építészeti ötletpályázat, Szerbia, Belgrád

Generáltervező:	INTRAMUROS Kft
Építész tervező:	Dobos Botond Zsolt, Hess Nóra, Szatmári Gábor
Építész munkatárs:	Borszuk Gábor, Dobó Rita
Tervezés:	2010

4. Budaörsi Hársfa utcai Óvoda tervpályázat

Generáltervező:	INTRAMUROS Kft
Építész tervező:	Dobos Botond Zsolt
Építész munkatárs:	Borszuk Gábor
Tervezés:	2009

5. ELMŰ Vitorlástelep, Alsóörs, Szállásépület

Generáltervező:	INTRAMUROS Kft
Építész tervező:	Dobos Botond Zsolt
Építész munkatárs:	Borszuk Gábor
Elektromos tervező:	Debreczeni Bárány Attila
Gépész tervező:	Pásztor Viktor
Statikus tervező:	Gerlefalvi-Nagy Zoltán
Megrendelő:	ELMŰ Zrt
Tervezés:	2008-2009
Kivitelezés:	2010
Fotó:	Bujnovszky Tamás, Varjasi Farkas Csaba

6. MR1 Kossuth Rádió programközpont

Generáltervező: Építész-belsőépítész tervező: Építész munkatárs:	INTRAMUROS Kft Dobos Botond Zsolt Borszuk Gábor, Dobó Rita
Akusztikus tervező: Elektromos tervező: Gépész tervező:	Borsiné Arató Éva Kovács Gábor Mangel Zoárd
Megrendelő:	Magyar Rádió Zrt
Kivitelező:	Laki Zrt
Tervezés: Kivitelezés:	2009-2010 2010
Fotó:	Varjasi Farkas Csaba

7. SONRISA Iroda, Budapest

Generáltervező: Építész tervező: Építész munkatárs:	INTRAMUROS Kft Dobos Botond Zsolt Borszuk Gábor
Megrendelő:	Sonrisa Kft
Tervezés: Kivitelezés:	2012 2012
Fotó:	Dobos Botond

8. Budaörsi családi ház és iroda

Generáltervező: Építész tervező: Építész munkatárs:	INTRAMUROS Kft Dobos Botond Zsolt Gerzsenyi Judit, Borszuk Gábor
Elektromos tervező: Gépész tervező: Statikus tervező:	Máramarosi András Kontra Botond Gerlefalvi-Nagy Zoltán
Tervezés: Kivitelezés:	2009-2010 2010-2011
Fotó:	Varjasi Farkas Csaba

4. MELLÉKLET: **SZAKMAI ÉLETRAJZ**

DOBOS BOTOND ZSOLT

Miskolc, 1978.02.11.

TANULMÁNYOK:

- 1996-2002 Budapesti Műszaki Egyetem, Építészmérnöki kar
- 2000-2001 Ecole d'Architecture de Toulouse
- 2004-2007 Magyar Iparművészeti Egyetem / Moholy-Nagy Művészeti Egyetem doktori (DLA) iskola.
- 2006-2008 ÉME Mesteriskola XIX. ciklus

MUNKAHELY:

- 2002-2006 Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda
- 2004- INTRAMUROS Építésziroda
- 2005- BME Urbanisztika tanszék, meghívott külső oktató

DÍJAK:

- 2005 „Az év kiemelkedő fiatal építésze”, I. díj
- 2007 „Az év kiemelkedő fiatal építésze”, II. díj
- 2007 „Saint-Gobain Trófea”, I. díj
- 2013 „Pest megyei Építészeti Nívódíj”

FONTOSABB TERVEZÉSI REFERENCIÁK:

- Budai villaépület átalakítása és bővítése, Budapest, XII. kerület (2013)
- Vállalkozói inkubátorház (irodaház), Budapest, XII. kerület (2011-12)
- MR Látványstúdió, Thália Színház, Budapest (2011)
- Sonrisa Iroda belsőépítészete, Budapest (2011)
- Budai villa, XII. Kerület, Budapest, Gyimes utca (2011)
- Esztergom, Prímás-sziget hosszútávú fejlesztése – koncepcióterv (2010)
- Budapesti Corvinus Egyetem Trópusi-Szubtrópusi Üvegház átalakítása (2010)
- Budaörsi családi ház átalakítása és bővítése (2009-11)
- MR1 Kossuth programközpont és Rádiómúzeum kialakítása (2009)
- József krt-i szálloda átalakítása, Budapest (2008)
- FÁNK Kenguruház átalakítása (Kis Péter Építésműteremmel) (2008)
- FÁNK Bölényház rekonstrukció (Kis Péter Építésműteremmel) (2008)
- FÁNK Zsiráfház rekonstrukció (Kis Péter Építésműteremmel) (2008)
- ELMŰ Vitorlástelep, Alsóörs – Szállásépület (2007-08)
- COLORFRONT film utómunka stúdió (2007)
- ELMŰ Székház homlokzati és belső átalakítása, Bp (2007)
- Siófoki Nagystrand revitalizációja (2006)
- Richter Gedeon Kémiai Kutató- és Irodaépület, Bp (2004-2006) (Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda munkatársaként)
- Művészetek Palotája, Bp. (2002-2004) (Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda munkatársaként)

TERVPÁLYÁZATOK:

- A Tudományos Ismeretterjesztés Központja nemzetközi építészeti ötletp., Szerbia, Belgrád (2010)
- Magyar Nemzeti Múzeum fejlesztése országos építészeti ötletpályázat, Budapest (2010)
- Pestszentimrei Óvodacentrum építészeti ötletpályázat, Budapest (2010)
- "Maribori Új Művészeti Galéria" nemzetközi építészeti ötletpályázat, Szlovénia, Maribor (2010)
- Újpest, Nagyfelszíni víztisztító mű hasznosítását célzó városépítészeti ötletpályázat, Budapest (2010) – megvétel
- Móricz Zsigmond körtéri GOMBA átalakításának építészeti pályázata, Budapest (2009) - II. díj
- Hársfa utcai Óvoda tervpályázat, Budaörs (2009)
- Prímás-szigeti Kis-Duna sétány városépítészeti pályázat, Esztergom (2008) – I. díj
- Gubacsi-dűlő városépítészeti pályázat, Budapest (mesteriskolás pályázat) (2008) – megvétel
- Tatai vár környezetének revitalizációja városépítészeti pályázat, Tata (mesteriskolás pályázat) (2008) – megvétel
- Ökoturisztikai komplex létesítmény, Nógrád (mesteriskolás pályázat) (2007)
- Pécsi Nagy Kiállítótér, Pécs (2007)
- Pécsi Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs (2007)
- Törökugrató Bányarekultiváció, Budaörs (mesteriskolás pályázat) (2007) - megvétel
- Diákház, Keszthely (2006) – (mesteriskola felvételi pályázat)
- Avasi régészeti park, Miskolc (2006)
- Reitter Ferenc utcai műteremház, Budapest (2005)

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK:

PONTY A KÁDBAN: Szubjektív beszámoló az ALAPRAJZ III. Építészkongresszusáról
PRO/DESIGN, 2006. Július Pg.26-28

BORÁSZAT: TEMPLOM VAGY ÜZEM?
PRO/DESIGN, 2007/I Pg.26-29

NYOMTATOTT PUBLIKÁCIÓK:

Szövényi Anna: *HAJÓZNI KELL - ELMŰ VITORLÁSTELEP ALSÓÖRS, SZÁLLÁSÉPÜLET*
Magyar Építőművészet 2010/4 Pg. 50-51.

A Móricz Zsigmond körtéri GOMBA ötletpályázata
Könyv, Újbuda

Székely Miklós: *AZ EREDETITŐL A KREATÍV FUNKCIONALIZMUSIG*
A COLORFRONT FILM UTÓMUNKA STÚDIÓ
Magyar Építőművészet 2008/2 Pg. 41-43.

Somlyódy Nóra: *AHOL AZ ÁLMOKAT GYÁRTJÁK*
A COLORFRONT FILM UTÓMUNKA STÚDIÓ
ATRIUM 2008/3 Pg. 73-75.

Bükki-Gálla Nóra: *NEM HASAD TOVÁBB*
A COLORFRONT FILM UTÓMUNKA STÚDIÓ
OCTOGON 2007/6 Pg.78-80

NETES PUBLIKÁCIÓK:

Egy százéves ház átalakítása – családi ház és iroda, Budaörs
Építészfórum 2013.11.28. <http://epiteszforum.hu/egy-szazeves-haz-atalakitasa>

Százéves Házregény a budaörsi Szép utcában
HG.hu 2013.06.28. <http://hg.hu/cikkek/design/15823-szazeves-hazregeny-a-budaorsi-szep-utcaban>

Megújult arculat – MR1 Kossuth Programközpont
Építészfórum 2010.02.25 <http://www.epiteszforum.hu/node/18095>

Belgrád, Tudományos Ismeretterjesztési Központ - bemutatjuk az INTRAMUROS pályaművét
Építészfórum 2010.02.17 <http://www.epiteszforum.hu/node/18033>

Magyar Nemzeti Múzeum pályázat – bemutatjuk a pályaműveket
Építészfórum 2010.07.19 <http://www.epiteszforum.hu/node/16466>

Újpest, Nagyfelszíni víztisztító mű pályázat – bemutatjuk a pályaműveket
Építészfórum 2010.03.30 <http://www.epiteszforum.hu/node/15504>

A Móricz Zsigmond Körtér Gomba épületének építészeti ötletpályázata
Építész közlöny 2009/12 (22-33.old.)

A Gomba hasznosítása - bemutatjuk a pályaműveket
Építészfórum 2009.10.28 <http://www.epiteszforum.hu/node/14344>

A Műemléki Tanácsadó Testület a Gomba terveiről
Építészfórum 2010.02.19 <http://www.epiteszforum.hu/node/15171>

Colorfont film utómunka stúdió
Építészfórum 2007.08.31 <http://www.epiteszforum.hu/node/6815>

Hét pergola és büfédoboz
Építészfórum 2004.09.30 <http://www.epiteszforum.hu/node/331>

Ökoturisztikai komplex létesítmény Nógrádon - Ötletpályázat a Mesteriskolán
Építészfórum 2008.01.03 <http://www.epiteszforum.hu/node/8046>

KIÁLLÍTÁSOK

„Fiatalok Feketén - Fehéren 2013” Kiállítás a Budakeszi Polgármesteri Hivatalban
(2013.05.17 - 05.31.) Budaörsi családi ház és iroda

„Fiatalok Feketén - Fehéren 2013” Kiállítás az Építészek Házában (2013.04.10-04.17.)
Budaörsi családi ház és iroda
BUDAÖRSI ÉPÍTÉSZEK, BUDAÖRSI ÉPÍTÉSZET” c. kiállítás
2012.10.8. -10.25., Budaörsi Városháza (4 épület)

„Gombatervek” Kiállítás a Gomba felújítására kiírt ötletpályázatra érkezett tervek
2009.december - 2010.február Móricz Zsigmond körtér

„Gombatervek” Kiállítás a Gomba felújítására kiírt ötletpályázatra érkezett tervek
2009.december - 2010.február Allee bevásárlóközpont, Budapest

„Fiatalok Feketén-Fehéren 2008” kiállítás 10 helyszínen
Colorfront film utómunka stúdió

„Fiatalok Feketén-Fehéren 2008” kiállítás az Építészek Házában (2008.10.01-10.10)
Colorfront film utómunka stúdió

„Fiatalok Feketén-Fehéren 2008” I. forduló kiállítás az Építészek Házában (2008.05.22-05.27)
Colorfront film utómunka stúdió

„Fiatalok Feketén-Fehéren 2008” kiállítás a Bukaresti Építész Biennálén (BAB'08) Muzeul Taranului
Roman (2008.10.17-10.15) Colorfront film utómunka stúdió

5. MELLÉKLET: **DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI**

TÉMAFELVETÉS

Az utóbbi években, évtizedben a városépítészet komoly szemléletváltáson ment keresztül. A megváltozott társadalmi, kulturális és gazdasági körülmények a városépítészeti gondolkodásban is éreztetik a hatásukat. Az általános globalizáció ellenpólusaként a lokális értékek erősítésére helyeződött a hangsúly. A városépítészet gondolkodásának fókuszja az épített elemekről az épített elemek között létrejövő térre, a téren kialakuló városi életre tolódott. A fő városépítészeti kérdést ma már nem a város maga, hanem a városi életforma jelenti. Ezt a gondolati változást mutatja, hogy a közelmúlt legnagyobb városépítészeti „tettei” olyan operációk, amelyek nem jártak együtt jelentős tömegű építéssel, hanem a városhasználat pozitív átalakulását ösztönzik. Szemben a városépítészeti gondolkodásban végbement változások nyilvánvalóságával, az általános építészeti gondolkodásban nem figyelhető meg ilyen jellegű és mértékű szemlélet-váltás, bár minden kétséget kizáróan kezd megjelenni egy ilyen fajta társadalmilag érzékenyebb, közösségközpontú építészeti magatartás.

A DOKTORI KUTATÁS CÉLJA

Doktori értekezésemben a városépítészetben fellelhető közösségorientált gondolkodás építészeti nyelven való megszólalásának elemzését tűztem ki célul.

Értekezésem alaptézise, hogy tetten érhető egy ilyen építészeti jelenség, építészeti gondolkodás, amely a hagyományos építészeti szerkesztésen túlmutatva - akár a funkció követelményeit is alárendelve - az épületen belüli közösségformáló erő kiaknázását preferálja. Alapfeltevésem volt, hogy az építészeti gondolkodás a közösségformálás szándékával találkozva akaratlanul is az egyetlen olyan jól ismert struktúra direkt, vagy indirekt megidézésének eszközéhez nyúl, amelyben ez a társadalom- és közösségformáló erő bizonyítottan megvan, vagyis a hagyományos város szerkezetéhez.

AZ ELMÉLETI KUTATÁS FELÉPÍTÉSE

Doktori értekezésem elméleti kutatás részében a fenti jelenséget próbálok áttekinteni, megvizsgálni több aspektusból. A kutatás első felében magát a magát a felfedezett párhuzamot próbálok meg pontosabban körvonalazni, definiálni. A továbbiakban a jelenség megértéséhez, a közös vonások felismeréséhez és tisztán látásához feltétlenül szükséges, az építészet és városépítészet városhoz való viszonyát feldolgozó rövid történeti áttekintéssel próbálok meg bemutatni azt a folyamatot, ahogy a városépítészeti gondolkodás megpróbál visszajutni a kiindulási ponthoz, a városiasság fogalmához, vagyis újra megteremtteni azt, amelynek eltűnése a fejlődés elkerülhetetlen velejárója volt. A történeti áttekintés során már kimutathatóvá válik az a törekvés, amelyben a városépítészeti és építészeti gondolat összefonódik. Doktori dolgozatom folytatásában – bizonyítandó ennek a problémakörnek a létjogosultságát – néhány, a világ különböző pontjáról vett példa, építészeti terv és megépült épület bemutatásán és rövid elemzésén keresztül mutatom be a jelenséget, az azokat létrehozó motiváció függvényében történő „kategorizálás” kísérletével. Doktori értekezésem zárásaként néhány saját építészeti terv és épület, valamint a doktori mestermunka ismertetésével mutatom be azt, hogy ezek a gondolatok hogyan hatottak az én személyes építészeti gondolkodásomra.

A MESTERMUNKA FELÉPÍTÉSE

Mestermunkám a budapesti Goldberger textilgyár egyik ipari épületének legfelső emeletén kialakított Colorfront Film Utómunka Stúdió (Budapest, Perc u. 6.) épülete. A tervezés alapkonceptiója a meglévő, készen kapott ipari tér lehető legtöbb elemének megőrzése volt, amelynek eszközéül azt választottam, hogy a tervezett funkciókat mint összefüggő, egyben hagyott téren belüli „dobozokat” helyezzek el. A felülvilágított

központi tér az elhelyezett dobozokkal, a közöttük kialakuló szűkebb-nyitottabb terekkel egyfajta városi teret, szövetet imitál. A tér struktúrálásához a téren belüli, és az egyéb helyiségek feltárásához szükséges kapcsolatok, illetve a létrejött tér karakterének vizsgálata vezetett, amelyek alapvetően meghatározták az egyes térrészletek funkcióit.

DOKTORI TÉZISEK

1. **Az utóbbi években, évtizedben a városépítészet komoly szemléletváltáson ment keresztül**, amely az épített elemekről az épített elemek között létrejövő térre, a téren kialakuló városi életre fókuszál.
2. **Tetten érhető egy olyan építészeti jelenség, építészeti gondolkodás, amely** a hagyományos építészeti szerkesztésen túlmutatva - akár a funkció követelményeit is alárendelve - **az épületen belüli közösségformáló erő kiaknázását preferálja.**
3. **Az építészeti gondolkodás a közösségformálás szándékával találkozva akaratlanul is a hagyományos város szerkezetének direkt, vagy indirekt megidézésének eszközéhez nyúl**, mivel ez az egyetlen olyan jól ismert struktúra, amelyben ez a társadalom- és közösségformáló erő bizonyítottan megvan.
4. **A város-analógia tudatos használatának talán legkorábbi példája egy bevásárlóközpont-prototípus** (Northland Mall, Detroit, 1954). Ez a bevásárlóközpontok későbbi globális térhódításával és a történeti városközpontokra gyakorolt elsorvasztó hatásával bizonyító erejűen hívja fel a figyelmet arra, hogy mekkora potenciál lakozhat egy ilyen analógiában.
5. **A téma építészettörténeti tanulmányozását folytatva felfedezhető a párhuzam a Team10 munkássága és a kortárs építészet ilyen irányú gondolkodásmódja között.** Bár az épületek célja azonosnak mondható, és az építészeti eszköztáruk hasonló, mégis óriási különbség van a két kor építészetének szellemi-társadalmi háttere között.
6. Kortárs példákat számba véve megállapítható, hogy **többfajta olyan építészeti megközelítést figyelhetünk meg, amelynél a történeti város mint az épület formai vagy térképzési szerkesztési előképe jelenik meg.** Ezek természetesen nem zárt kategóriák, tehát a legtöbb példaként említett épület akár több másik kategóriába is besorolható.
7. A különböző megközelítési irányok áttekintésében egy olyan gondolati ismerhető fel, ami **formai-szerkezeti analógia irányából közelít egy olyan állapot felé, ahol az alapfunkció szinte másodlagos szerepet kap az épület által generált közösségi funkció kiszolgálásának szándéka mögött.**
8. **Ez a hangsúlyeltolódás** - vagyis a felvállalt társadalmi töltet változó mértékű hatása az elsődleges funkciót kiszolgáló terek szerkesztésére - **képvisel egy olyan építészeti gondolkodásmód-váltást, amelyben egy jövőbe mutató, az általános építészeti felfogást megváltoztató tendenciát lehet felfedezni.**

6. MELLÉKLET: THESES OF DOCTORAL DISSERTATION

PROBLEM STATEMENT AND RATIONALE

In the last couple of years, or even a decade, urban architecture went through a profound change of perspectives. Developments in the social, cultural and economic environment also had an impact on the way of thinking in urbanism. As a counterweight to globalization in general, emphasis has been put to the strengthening of local values. Rather than the buildings themselves, the focus of urbanism became the space between those buildings, and the urban life that those spaces are giving rise to. The main questions of today's urbanism are not aiming the city itself, but rather the life in the city. The change in the way of thinking is shown by the fact that the most recent „deeds“ in urban architecture were operations that did not involve significant construction, but rather inspired positive transformation regarding the use of the city. As opposed to urbanism, no such developments happened in general architecture, especially not of such magnitude, although one can feel the presence of a socially more responsible, community-focused approach.

AIMS AND OBJECTIVES OF DOCTORAL RESEARCH

In my doctoral dissertation, I aim to analyse how the above presented community-focused thinking is able to speak the language of architecture.

The fundamental thesis of the dissertation is that such a perspective is undoubtedly present in contemporary architecture, which perspective goes beyond the traditional architectural design approach and prefers to capitalize on the force of building, shaping and sustaining communities within the building, sometimes even trading off functional requirements.

My fundamental hypothesis was that architectural thinking, while intending to shape communities, directly or indirectly evokes the traditional city structure, even in an unwanted and latent manner, as the latter is the only well explored structure that has a proven record regarding the force to shape society and communities.

STRUCTURE OF THE DISCUSSION

In the theoretical research part of my dissertation I aim to provide an overview and analysis of the above phenomenon from several aspects. As a first step, I explore and characterize the analogy discovered. In what follows, I describe the phenomenon of how contemporary urbanism tries to get back to its basics, to the original notion of the 'urbs', and thereby to recreate what has been lost, as an inevitable consequence of human progress; I do this by providing a brief historical overview on the relationship between architecture, urban architecture and the city itself, to the extent it is necessary for an understanding of the phenomenon and a clear vision of the common features. The historical overview already reflects the intent to intertwine the thinking of urbanism and architecture. Then, in order to provide further justification for these issues, I continue to explain the above phenomenon by presenting and briefly analysing several examples from all around the world, including both plans and actual buildings, whilst also tentatively categorize those cases based on the motivation behind their creation.

As a conclusion of my dissertation, I show how my own personal way of thinking was affected by these thoughts and theories, by presenting the doctoral masterpiece and some of my other designs and buildings.

THE STRUCTURE OF THE MASTERPIECE

My masterpiece was the design and building of Colorfront Post-production Film Studio (1036 Budapest, Perc u. 6.), extending on the top floors of one of the industrial buildings

of the former Goldberger textile factory. My concept was to keep as much as possible form the existing industrial structures, what I reached by installing each functional component of movie post-production work as distinct 'boxes' within the large main hall, kept in its entirety. The central space that gets natural light from above, imitates a certain city structure, city 'tissue', through the boxes and the space between the boxes, those latter being sometimes narrow, sometimes more generous. The analysis of the relations existing within the space, and those necessary to unfold the remaining premises led to the division and structuring of that space, thereby also unambiguously defining the functions of the joints.

FINDINGS

- 1. In the last couple of years, or even a decade, urban architecture went through a profound change of perspectives:** rather than the the buildings themselves, the focus of urban architecture became the space between those buildings, and the urban life that those spaces are giving rise to.
- 2. A certain perspective, a way of thinking is undoubtedly present in contemporary architecture,** which perspective goes beyond the traditional architectural design approach and **prefers to capitalize on the force of building, shaping and sustaining communities within the building, sometimes even trading off functional requirements.**
- 3. Architectural thinking, meeting the intent to shape communities, directly or indirectly evokes the traditional city structure, even in an unwanted and latent manner,** as the latter is the only well known structure that has a proven record regarding the force to shape society and communities.
- 4. The first example of consciously using the city analogy is most probably a prototype for a shopping mall** (Northland Mall, Detroit, 1954). The subsequent spreading of shopping malls worldwide, and the consequent dwindling effect on the historical city structure provided both a proof and a warning on how strong the potential in this analogy can be.
- 5. Conducting historical research, there is a parallel between the work of Team10 and the above way of thinking in contemporary architecture.** Although both the goal of the buildings and the means used are similar, there is a blatant difference between the social and intellectual background of the two periods.
- 6. Using contemporary examples one can state that there are several architectural approaches where the historical city acts as a model for the building regarding both the forms and space formation.** Of course, these are not closed categories, hence most of the buildings used as example can be categorized in more categories.
- 7. While reviewing the different approaches a thought stands out which, from the direction of formal and structural analogy, approaches towards a state where the basic function has a role that is almost secondary to the intent of serving the community function generated by the building.**
- 8. The shift in emphasis** – in particular, the effect of variable extent that conscious incorporation of social objectives have on the planning of premises serving primary functions – **represents a change in the way of thinking in architecture, in which in my opinion there is a tendency that is likely to change the understanding of architecture in general.**